
**Tėvynės Sąjunga
ir
paramos šeimai politika**

Ivadas

Šeima, svarbiausia visuomenės sandaros ląstelė, Lietuvoje išgyvena sunkius laikus. Statistika byloja, kad kas antra susituokusi pora išsiskiria, o beveik trečdalis vaikų gimsta ne šeimoje arba nepilnoje šeimoje.

Tapome išmiršančia tauta – gyventojų skaičius jau antrą dešimtmetį nuosekliai mažėja. Mūsų gimstamumo rodikliai dabar jau vieni mažiausių pasaulyje.

Tėvynės sąjunga pirmoji iš šalies politinių partijų rimtai ėmėsi šio naujo mūsų politikai uždavinio – šeimos, kaip institucijos, stiprinimo. Manome, kad svarbiausi valstybės paramos šeimai politikos tikslai turi būti: tradicinių šeimų kūrimosi skatinimas, gyvenimo šeimoje skatinimas, siekis, kad kuo daugiau vaikų augtų tvirtose ir darniose šeimose.

Tačiau mes esame susirūpinę šeimos gyvybingumu ne vien dėl mažėjančio gimstamumo. Mums, konservatoriams, šeima ypač svarbi dėl to, kokį svarbų vaidmenį ji atlieka palaikant moralinį audinį visuomenėje. Būtent augdamas šeimoje vaikas geriausiai įgyja bendravimo, dalijimosi įgūdžius, suvokia pasitikėjimo svarbą, – kalbant šiuolaikine kalba, nuo mažų dienų imamas kaupti visuomenei ypač reikšmingą vaidmenį vaidinantis vadinamasis socialinis kapitalas.

Šeima mums svarbi kaip kartų bendravimo priemonė, įgalinanti perduoti gyvąją tradiciją, papročius, kalbą, tikėjimą, vertybes. Mokykla kol kas tik mokosi atlikti šį uždavinį, jai keliami ir kitokie tikslai, tad šeima yra ir, mūsų nuomone, visą laiką išliks niekuo nepakeičiama.

Šiame leidinyje kaip tik ir bandoma apžvelgti, ką per pastaruosius keiserius metus mums šeimos politikoje pavyko padaryti.

Prieš keletą metų, dar 2003-aisiais pirmuoju žingsniu – išgarsėjusia “2V programa” – bandėme atkreipti visuomenės dėmesį į grėsmingą gimstamumo mažėjimą Lietuvoje ir tai, kaip svarbu peržengti vadinamąjį “antrojo vaiko barjerą”. Tokia programa sukėlė dideles diskusijas visuomenėje, ir nors Vyriausybė ir Socialinių reikalų bei darbo ministerija ją griežtai sukritikavo, bet daugelis šios programos atskirų nuostatų jau yra pradėtos įgyvendinti. Kaip pavyzdį galime paminėti tai, kad „2V progra-

moje” pirmą kartą buvo iškelta idėja motinystės apmokamas atostogas pratęsti iki 2 metų.

Tolesniam strategijos, kaip valstybė turėtų remti šeimą, formavimui ypač svarbiu laikome praėjusiais metais mūsų parengtą ir pernai Seimo svarstymui pateiktą Paramos šeimai pagrindų įstatymo projektą, kuriame pateikiamas sistemiškas vaizdas, kokia turėtų būti valstybės parama šeimai, padedanti spręsti tradicinės šeimos išsaugojimo, vaikų auginimo ir auklėjimo, pagyvenusių tėvų priežiūros klausimus. Esame įsitikinę, kad įgyvendinus šį įstatymą ir Seime taip pat svarstomą Valstybinę šeimos politikos koncepciją (prie kurios rengimo esmingai prisidėjo ir mūsų frakcijos Seime atstovės) pagaliau būtų realiai pradėta realizuoti mūsų Konstitucijos nuostata, kad valstybė remia ne tik motinystę, tėvystę, vaikystę, bet ir specifiškai šeimą.

Šioje knygoje, kaip savo darbų liudijimą šioje srityje, pateikiame Tėvynės Sąjungos atstovų pasisakymus, straipsnius, memorandumus, įstatymų projektus, kuriais net ir būdami opozicijoje siekėme permainų valstybės paramos šeimai politikos reikaluose. Ir kai ką pavyko pasiekti, nors esame įsitikinę, kad valdžia galėjo padaryti žymiai daugiau. Nes tikime, kad šiais laikais Lietuvos valstybė šeimos likimui turėtų skirti tiek pat dėmesio, kiek ir nacionaliniam saugumui. Todėl, kad nėra didesnio pavojaus nacionaliniam saugumui kaip tautos išnykimas. O jis prasideda nuo šeimos nykimo, nuo šeimos, kaip visuomenės institucijos, menkėjimo.

Andrius Kubilius

Sveikinimas Tėvynės sąjungos Krikščioniškųjų demokratų frakcijos įkūrimo proga

2003 m. rugsėjo mėn. 27 d.

Kodėl mes steigiamo Krikščioniškųjų demokratų frakciją ir kas mes esame: konservatoriai ar krikščionys demokratai?

Mes taip darome todėl, kad, kaip ir Europos liaudies partijos lyderiai, mes galvojame, jog tarp konservatyviosios politinės minties ir krikščioniškosios demokratijos doktrinos šiais laikais nėra didelio skirtumo.

Taip pat mes esame įsitikinę, kad Lietuvoje laikas nuo Naujosios politikos grįžti prie Tikrosios politikos, prie Vertybinės politikos. Lietuva pasiilgo ne šiaip sau tvarkos, kurią gali įgyvendinti koks nors diktatorius, Lietuva pasiilgo Moralinės tvarkos. Moralinė tvarka gali būti paremta tik Bendromis vertybėmis. Lietuvos, kaip ir viso Vakarų pasaulio, Bendrosios vertybės yra krikščioniškosios vertybės.

Mes, mūsų visuomenė, kaip ir dalis Europos, tas vertybes esame primirę. Kai kas Europoje, taip pat ir Lietuvoje norėtų netgi užmiršti, kokį istorinį vaidmenį, kuriantis šiandieninei Europos civilizacijai, suvaidino krikščioniškosios vertybės.

Mes nesame mankurtai, kuriems istorinės šaknys būtų nesvarbios. Visuomenės ir medžiai be šaknų neišgyvena. Todėl mes ir sakome, kad mes nepasieksime nei sparčios ekonominės ar socialinės pažangos, nei saugumo gatvėse ar namuose, jeigu mūsų politika bus atribota nuo istoriškai susiformavusių moralinių tikslų, jeigu mes pasiduosime pagundai galvoti, kad globalizacija ir mūsų civilizacijos istorinės bendrosios vertybės yra nesuderinamos. Priešingai – mes renkamės čia todėl, kad mus neramina pastarojo laikotarpio mūsų visuomenės raida, visuomenės, atsivėrusios laisvei ir globaliems skersvėjams, klaidžiojimas klystkeliais be bendrųjų moralinių orientyrų.

Todėl mes ir sakome, kad politikų pareiga ir atsakomybė yra rūpintis

ne tik BVP augimu, bet ir gražinti Tikrąją Vertybinę Politiką, Politiką, pagrįstą tikromis Vertybėmis.

Kas tai yra politika, pagrįsta tikromis vertybėmis? Kas tai yra politika, pagrįsta krikščioniškomis vertybėmis?

Aš įvardyčiau tris krikščioniškus žodžius, kuriais turi būti grindžiama tikroji vertybinė politika: „**Šeima, darbas, bendruomenė**“. Apie tai mes daug ir pakankamai sudėtingai kalbame mūsų išleistoje knygoje „Dešinioji Alternatyva: Sėkmės Lietuva“, sakydami, kad vienas iš trijų svarbiausių ilgalaikių strateginių tikslų – sukurti stiprią visuomenę. Supaprastinę tą pakankamai sudėtingą dėstymą, galėčiau pasakyti kelias maksimas, kurios turėtų peršviesti visą Vertybinę politiką:

Bendruomeniškumas ir pilietiškumas yra lygiai svarbūs kaip ir asmuo. Man bendruomenė yra svarbiau už mane. (Liberalams svarbiausia yra individo laisvė, socialistams svarbiausia yra persikirstymas.)

Šeima yra visuomenės pagrindas, todėl visuomenė negali neginti šeimos vertybių ir paties šeimos instituto. Bendruomenė yra ir visuomenės rūpesčio bei pagarbos žmogiškajam orumui svarbiausias įrankis.

Darbas, o ne pašalpa suteikia žmogui orumą.

Tokiomis paprastomis maksimomis aš grindžiu strateginį poreikį grįžti prie politikos, pagrįstos krikščioniškomis vertybėmis, arba, kitaip tariant, prie politikos, pagrįstos tikrosiomis vertybėmis.

Kodėl mūsų Vyriausybei visų pirma rūpės Šeimos reikalai? Kodėl mūsų Vyriausybės veiklos programoje pirmasis skyrius bus „Šeima ir gimstamumas“?

Todėl, kad mes žinome, jog bendražmogiškąsias vertybes vaikas pažįsta ta visų pirma šeimoje. Sugriauk visuomenėje šeimos institutą, ir visuomenė liks be vertybinio pamato, ir nuo chaoso jos nebeapgins net ir stipriausia policija. Mes gerai žinome šiandieninę liūdnąją šeimos statistiką. Ji yra gausiai pateikta knygoje „Dešinioji Alternatyva. Sėkmės Lietuva“. Priminsiu tik keletą skaičių: per dešimtmetį nuo 1990-ųjų santuokų skaičius sumažėjo dvigubai; šiandien Lietuvoje dešimčiai vedybų tenka sep-

tynios skyrybos; ne santuokoje gimusių vaikų dalis išaugo penkis kartus ir jau siekia 25 proc. nuo visų tais metais gimusių vaikų, asocialių šeimų skaičius per penkerius metus išaugo dvigubai ir jau siekia 20 tūkst., o tokiose šeimose auga beveik 50 tūkst. vaikų. Kaip rodo gausūs pasauliniai tyrimai, vaikai, užaugę nepilnose šeimose, yra žymiai labiau linkę į nusikalstamumą, narkomaniją ir tai, kas vadinama „elgsenos skurdū“. Taigi jeigu norime įveikti nusikalstamumą ir skurdą, jeigu norime visuomenėje tvarkos, paremtos ne vien policijos jėga, o ir bendromis vertybėmis, savo politikos svarbiausiu prioritetu turime paskelbti paprastą šūkį „**Atgal į sveiką šeimą**“, nes kuo daugiau tvarkos šeimoje, tuo mažiau visuomenei reikia policijos.

Valstybė savo finansinės politikos instrumentais turi parodyti, kad ji labiau vertina sveiką šeimą, sugebančią užauginti vaikus iki pilnametystės, nei kokias nors dabar madingas alternatyvas. Mados ir alternatyvos praeina. Klasika išlieka amžinai. Klasikinė šeima taip pat.

Šeima yra strategiškai svarbi ir todėl, kad mes, lietuviai, esame išmiršanti tauta.

Esame nykstanti tauta. 1992 metais mūsų buvo 3,7 milijono, per dešimtį metų sumažėjo iki 3,47 milijono. Dar dešimt, dvidešimt metų – ir mūsų liks tikrai tik „trys milijonai“. Ir ne emigracija yra didžiausias pavojus, o tai, kad moterys nebegimdo. Nuo 1990 iki 2000 metų vidutinis vaikų kiekis, tenkantis vienai moteriai, sumažėjo nuo 2,02 iki 1,27. Norint išlaikyti bent jau nekintantį gyventojų skaičių reikia, kad šis skaičius siektų 2,1. Taip teigia mokslas.

Lietuvoje nors ir yra keletas finansinės paramos jaunoms motinoms instrumentų, jų ir mūsų Vyriausybės sukurtų, tačiau, kaip rodo žiaurioji statistika, ši parama situacijos iš esmės nekeičia. Pirmas vaikas gimsta iš meilės, antras vaikas pasiklysta ekonominiuose šeimos pajamų ir išlaidų skaičiavimuose. Barjeras tarp pirmo ir antro vaiko statistinėje lietuvių šeimoje yra neįveikiamas. Jis yra neįveikiamas, jeigu šeima yra paliekama pati viena kapstytis savo kasdienybėje.

Ką reikėtų daryti, kad situacija pasikeistų?

Visų pirma mūsų Vyriausybė turės paskelbti, kad, įveikus barjerus pa-

keliui į Europos Sąjungą ir NATO, kitas svarbiausias barjeras, kurį turime įveikti, – tai jau minėtas barjeras tarp pirmo ir antro vaiko. Toliau Vyriausybė turės paskelbti, kad jai projektas 2V (du vaikai šeimoje) yra pats svarbiausias. Taip sustačius Vyriausybės veiklos prioritetus, dalis darbo jau būtų padaryta. Tada beliktų tik valstybės finansus, išsklaidytus po įvairias paramos motinoms programas, sutelkti į vieną paramos antram vaikui kumštį. Nes pirmas vaikas gimsta ir be jokios paramos, o nedažnai pasitaikantys trečias ar ketvirtas – iš pasišventimo šeimai.

Šalia stambaus piniginio impulso, kuris turėtų padėti įveikti barjerą tarp pirmo ir antro vaiko, negalima užmiršti ir tautinių jausmų. Kiekvienas doras jaunas lietuvis turi suprasti, kad patriotizmas yra ne tik už krepšininčius „sirgti“, bet ir 2V programą įgyvendinti. Kiekvieną lietuvių turėtų graužti sąžinė, jeigu jis perka benzina „Lukoil“ degalinėje ir jeigu jis dar neaugina dviejų vaikų. Ir tie vaikai turi augti sveikoje, stiprioje tradicinėje lietuviškoje šeimoje, nes, kaip rodo įvairūs tyrimai, kuo mažiau tokių šeimų, tuo mažiau ir vaikų.

Nebus stiprių šeimų, jeigu jos neturės galimybių dirbti ir užsidirbti. Dirbti ir užsidirbti turi turėti galimybę moterys ir vyrai ne tik Vilniuje, bet ir Taurageje. Todėl mūsų Vyriausybė ne tik džiaugsis statybomis Vilniuje, bet ir padarys viską, kad kiekvienas, turintis žinių ir iniciatyvos, nebijos pradėti savo verslo Lietuvoje, o tie, kas, palikę šeimą, jį pradėjo Airijoje ar Ispanijoje, grįš atgal į gimtinę ir į šeimą.

Ko reikia, kad į Lietuvos politiką būtų sugrąžintos tikrosios vertybės?

Reikia, kad visi, kurie pripažįsta tokios vertybinės politikos svarbą, susitelktų į vieną kumštį. Išsklaidytos jėgos leido laimėti populistams. Po kairiųjų stagnacijos reikalinga ambicinga, išalkusi sėkmės savo kraštui Dešinioji Alternatyva. Ji privalės būti paremta krikščioniškomis vertybėmis: Šeimos, Darbo ir Bendruomenės vertybėmis. Šioms vertybėms niekas neturi monopolio, bet joms atstovauti ir jas įgyvendinti reikalinga reali, vieninga ir stipri politinė jėga, ne vien krikščioniškas partijos pavadinimas. Gana deklaracijų apie rūpestį krikščioniškomis vertybėmis, gana gąsdinimų jomis, tokios vertybės turi sudaryti pagrindą realios, pra-

gmatiškos ir įgyvendinamos politikos, kokią matome šiandieninėje Europos liaudies partijoje.

Todėl mes ir kviečiame visus, kam šiandieninėje Lietuvoje tokia politika yra brangi, nepaisant to, kaip jie šiandien vadinasi – krikščionys demokratai, dešinieji, politiniai kaliniai ir tremtiniai ar dar kaip nors – telktis į vieną jėgą. Šiandien mes tokį žingsnį ir darome – mes telkiamės. Kas nors norėtų, kad mes skaldytumės.

Kodėl Tėvynės sąjungai reikalinga tokia frakcija?

Tiktai tam, kad geriau organizuotume savo darbą. Tie, kas buriasi į šią frakciją, pasiryžę būti pirmieji visus mus grąžinant į tikrąją vertybinę politiką. Tai nereiškia, kad mums, visiems kitiems, kurie nesame šios frakcijos nariai, nerūpės krikščioniškosios vertybės. Paprasčiausiai mes šiandien dalijamės darbais ir įgaliojame šiuos šeimos ir bendruomenės entuziastus žengti priešakyje. Priešakyje ne tik mūsų, Tėvynės sąjungos narių, bet priešakyje visos Lietuvos žygio „**Atgal į sveiką šeimą, atgal į stiprią bendruomenę**“.

Tėvynės sąjungos memorandumas Iniciatyva 2V – naujos paramos šeimai politikos pradžia

2003 m. spalio mėn. 13 d.

Ne taip senai paskelbėme „2V“ iniciatyvą. Tai buvo mūsų siekis atkreipti dėmesį į labai svarbų klausimą, kuriam politikai iki šiol skyrė per mažai dėmesio. **Šeima** mūsų valstybėje tebėra nederamai nustumta į politinės darbotvarkės paraštes. „2V“ iniciatyva yra siekis pareikšti, kad turi būti ribos mūsų abejingumui. Valstybė turi pripažinti, kad jai ne vis tiek kaip klostosi tradicinės šeimos likimas ir grėsmingas gimstamumo mažėjimas.

Lietuvos visuomenė šiandien susiduria su sunkiomis **gimstamumo mažėjimo** bei **tradicinės šeimos irimo** krizėmis. Tai glaudžiai susiję reiškiniai. Mes žinome, kad tradicinės šeimos nykimas skatina didžiulias visuomenės blogybes: elgesio skurdą, nusikalstamumą, asocialumą, darbo etikos nykimą.

Silpstant šeimai mažėja gimstamumas, nyksta tauta. Gimstamumo mažėjimas reiškia ir tai, kad vis sunkesne našta visuomenei tampa pagyvėnusių žmonių išlaikymas, gresia pensijinės sistemos krizė.

Taigi parama šeimai šiandien reiškia mažesnes valstybės išlaidas rytoj. Kokia ta parama turėtų būti? Prieš atsakydami į šį klausimą turime matyti svarbiausius šeimos silpnėjimą parodančius reiškinius:

- mažėja santuokų, gyvenama kartu nesusituokus ir neįsipareigojus;
- daugėja skyrybų;
- mažėja gimstamumas, pirmojo vaiko gimdymas atidedamas vis vyresniam amžiui, todėl dažniau auginamas tik vienas vaikas;
- daugėja vaikų, augančių nepilnose šeimose;
- didėja vaikų, augančių asocialiose šeimose, nuošimtis.

Matydami tokias svarbias problemas, siūlome šiuos **paramos šeimai politikos** tikslus:

- skatinti tradicinių šeimų kūrimąsi;
- skatinti gyventi šeimoje;
- siekti, kad kuo daugiau vaikų augtų tvirtose šeimose.

Tenka apgailestauti, kad ligšiolinė paramos šeimai politika ne visada buvo racionali, dažnai orientuota tik į pašalpų didinimą, neteikė pakankamai reikšmės šeimoms bei tėvų atsakomybei didinti. Valstybė šeimoms, auginančioms vaikus, paremti per metus skiria apie 500 mln. litų (pašalpos bei negautos į valstybės biudžetą pajamos), tačiau akivaizdu, kad to neužtenka svarbiausiems tikslams pasiekti.

Mes sieksime, kad paramos šeimai politika taptų vienu iš svarbiausių mūsų Vyriausybės prioritetų. Socialinių reikalų ir darbo ministerija mūsų Vyriausybėje taps **Šeimos ir darbo ministerija**.

Pateikę „2V“ iniciatyvą mes pirmiausia siekėme atkreipti visuomenės dėmesį į gimstamumo mažėjimo problemas, pabrėždami poreikį pertvarkyti šiandien naudojamas paramos šeimai priemones. Mes gerai suprantame, kad vien tik valstybinės institucijos negali pakeisti žmonių nuostatų, tačiau, mūsų įsitikinimu, ekonominio nesaugumo jausmas yra viena iš svarbiausių priežasčių, lemiančių tai, kad vis daugiau šeimų augina tik vieną vaiką.

Šiandien mes pateikiame mūsų pasiūlymus, kuriais apibrėžiame finansinę paramą **dirbančiai motinai**. Pasiūlymų esmė – suteikti žymiai didesnę paramą dirbančiai motinai, kuri pagimdė **antrą ir trečią vaiką**. Esame įsitikinę, kad tiesioginių (ne draudiminių) pašalpų didinimas turi būti naudojamas labai atsargiai. Parama nedirbančioms motinoms bus aptarta kituose dokumentuose.

Mūsų pasiūlymai:

Finansinės 2V iniciatyvos įgyvendinimo priemonės:

- a) padidinti vienkartinę pašalpą, gimus antram/trečiam vaikui, nuo dabar mokamų 750 litų iki 1500 litų;
- b) padidinti neapmokestinamą minimumą: už antrą vaiką iki 430 litų (dabar yra 348 lt.), už trečią vaiką iki 500 litų (dabar yra 430 lt.), už kitus – 550 litų.

- c) padidinti motinystės (tėvystės) pašalpą iš SODROs šeimai, auginančiai daugiau nei vieną vaiką: arba 12 mėn. po gimdymo -- 100 proc. atlyginimo (dabar mokama 60 proc.), arba 36 mėn. po gimdymo -- 60% atlyginimo (šeimoms pasirinkimu).

Kitos paramos priemonės:

- a) finansinė parama, susieta su gyvenimu santuokoje (*bus pateiktas atskiras dokumentas*);
- b) šeimos paimtų paskolų būstui statyti palūkanų mažinimas nustatytu procentu, jeigu šeimai gimė antras vaikas;
- c) motinoms, pagimdžiusioms vaiką, 50% sumažinama paskolos studijoms dalis, kurią ji privalo grąžinti valstybei;
- d) asmuo, paėmęs motinystės (tėvystės) atostogas ir auginantis du vaikus, turi pirmenybę (esant kitoms lygioms sąlygoms) būti priimtas į valstybės tarnybą.

Mūsų atlikti skaičiavimai rodo, kad įvertinus vien mūsų pateiktas finansinės paramos priemones, motina, pagimdžiusi antrą/trečią vaiką ir iki motinystės atostogų uždirbusi vidutinį 1000 litų atlyginimą, iš valstybės ar SODROs biudžeto gaus paramą, kuri nuo 1.5 iki 3 kartų viršys šiandien gaunamą paramą (Žr.lentelę). Lygiai taip pat skirtumas tarp paramos auginant pirmąjį ir antrąjį (trečiąjį) vaiką, išaugs 1.5 – 3 kartus.

Paramos palyginimai

(tūkst. litų vienam vaikui per 1 arba 3 metų laikotarpį)

	1 v	2 v	2 v. 60%	3 v	3 v. 60%
dabar					
1 m.	10.855	10.960	-	11.254	-
3 m.	11.063	11.450	-	12.262	-
mūsų siūlymai					
1 m.	10.855	16.004	12.004	16.256	12.256
3 m.	11.063	17.012	33.412	17.768	34.168

Mūsų skaičiavimai rodo, kad tokiems pasiūlymams įgyvendinti rei-

kėtų nuo 40 iki 50 mln. litų papildomų valstybės arba SODROs biudžeto lėšų. Vėliau ši suma gali išaugti iki 100 mln. litų.

Esame įsitikinę, kad dalį šių lėšų galima sutelkti perskirsčius dabar naudojamas šeimų paramai lėšas, kurių pakankamai didelė dalis yra paskirstoma neefektyviai.

Šiuo Memorandumu kviečiame pradėti esminę diskusiją dėl valstybės išipareigojimų šeimai, joje augantiems vaikams ir juos augintiems tėvams. Šie pasiūlymai yra tik pirmas „2V“ iniciatyvos žingsnis. Negalime abejingai žvelgti į nykstančias šeimoms ir nykstančią tautą.

Tėvynės sąjungos
pirmininkas

Andrius Kubilius

Šeimos politika

Priedas prie memorandumo

1. Kiek iš viso išleidžiama pinigų šeimų su vaikais paramai:

Iš valstybės biudžeto : 260 mln. litų (2001 metai) / (2002 m.)

Vienkartinė pašalpa kūdikiui (750 litų)	- 23 mln./22 mln.
Šeimos pašalpa (94 lt iki 3 metų, nedirb.)	- 93 mln./89 mln.
Pašalpa šeimoms 3 ir daugiau vaikų (125+lt)	- 83 mln. /82 mln.
Vaiko globos pašalpa (500 lt)	- 44 mln./47 mln.

Iš SODROS: 140 mln. (2002 metai)

55 mln. (motinystės pašalpa 100 %/126 dienos)

85 mln. (motinystės pašalpa 60%/ iki 1 metų)

Negautos pajamos į biudžetą 96,6 mln.

1 vaikas šeimoje	270 000 šeimų, 29*0.3 lt./mėn., 12 mėn.	- 28,2 mln.
2 vaikai šeimoje	191 000 šeimų, 58 *0.3 lt./mėn., 12 mėn.	- 39,9 mln
3 vaikai šeimoje	38 000 šeimų, 140*0.3 lt./mėn., 12 mėn.	- 19,2 mln.
4 vaikai šeimoje	8 000 šeimų, 186*0.3 lt./mėn., 12 mėn.	- 6 mln.
5 vaikai šeimoje	4 000 šeimų, 232 *0.3 lt./mėn., 12 mėn.	- 3,3 mln.

Viso: 496 mln. litų (neskaitant smulkesnių straipsnių)

2. Vaikų ir šeimų statistika

Per metus gimusių vaikų skaičius 29 813 (2002 m.)

31324 (2001 m.)

Iš jų:

Vaikai gimė dirbančioms motinoms	16 000	
Vaikai gimė nedirbančioms motinoms		13 000
Nedirbančios motinos, kurios iki 3 metų gauna pašalpą –		81000
Viso šeimų -		962 000
Su 1 vaiku	-	270 000
Su 2 vaikais	-	191 000
Su 3 vaikais	-	38 000
Su 4 vaikais	-	8 000
Su 5+ vaikais	-	4 000
Vaikų, kuriems pripažinta globa, -	8 800	

3. Parama pirmajam vaikui per metus (per 3 metus) dirbančiai šeimai

Per 1metus:

Vienkartinė pašalpa		750 lt
Motinstės pašalpa (126 d. (4 mėn.) 100% atl.)	$4 \cdot 1000 =$	4000 lt
Motinstės pašalpa (10 mėn. 60% atl.)	$10 \cdot 600 =$	6000 lt
Neapmokestinamos pajamos (12 mėn. 29 lt)	$12 \cdot 0,3 \cdot 29 =$	105 lt
		<i>Viso 10 855 lt</i>

Per 3 metus:

Vienkartinė pašalpa		750 lt
Motinstės pašalpa (126 d. (4 mėn.) 100% atl.)	$4 \cdot 1000 =$	4000 lt
Motinstės pašalpa (10 mėn. 60% atl.)	$10 \cdot 600 =$	6000 lt
Neapmokestinamos pajamos (3*12 mėn. 29 lt)	$36 \cdot 0,3 \cdot 29 =$	313 lt
		<i>Viso 11 063 lt</i>

4. Parama antrajam vaikui per metus (per 3 metus) dirbančiai šeimos motinai

Per 1metus:

Vienkartinė pašalpa	750 lt
Motinystės pašalpa (126 d. (4 mėn.) 100% atl.)	$4*1000 = 4000$ lt
Motinystės pašalpa (10 mėn. 60% atl.)	$10*600 = 6000$ lt
Neapmokestinamos pajamos (12 mėn. 58 lt)	$12*0.3*58 = 210$ lt
<i>Viso</i>	<i>10960 lt</i>

Per 3 metus:

Vienkartinė pašalpa	750 lt
Motinystės pašalpa (126 d. (4 mėn.) 100% atl.)	$4*1000 = 4000$ lt
Motinystės pašalpa (10 mėn. 60% atl.)	$10*600 = 6000$ lt
Neapmokestinamos pajamos (3*12 mėn. 58 lt)	$36*0.3*58 = 700$ lt
<i>Viso</i>	<i>11 450 lt</i>

5. Parama trečiajam vaikui per metus (per 3 metus) dirbančiai šeimos motinai

Per 1 metus:

Vienkartinė pašalpa	750 lt
Motinystės pašalpa (126 d. (4 mėn.) 100% atl.)	$4*1000 = 4000$ lt
Motinystės pašalpa (10 mėn. 60% atl.)	$10*600 = 6000$ lt
Neapmokestinamos pajamos (12 mėn. 140 lt)	$12*0.3*140 = 504$ lt
<i>Viso</i>	<i>11 254 lt</i>

Per 3 metus:

Vienkartinė pašalpa	750 lt
Motinystės pašalpa (126 d. (4 mėn.) 100% atl.)	$4*1000 = 4000$ lt
Motinystės pašalpa (10 mėn. 60% atl.)	$10*600 = 6000$ lt
Neapmokestinamos pajamos (36 mėn. 140 lt)	$36*0.3*140 = 1512$ lt
<i>Viso</i>	<i>12 262 lt</i>

6. Mūsų siūlymai dirbančiai motinai

a) Finansinės paramos mechanizmai

Vienkartinė pašalpa už antrą ir trečią vaiką	– 1500 litų
<i>Už pirmą bei ketvirtą ir t.t. lieka</i>	– 750 litų

Neapmokestinamas minimumas

Už pirmą vaiką	$290 + 29 = 319$
Už antrą vaiką	$290 + 140 = 430$
Už trečią vaiką	$290 + 210 = 500$
Už daugiau vaikų	$290 + 260 = 550$

Motinstės pašalpa iš SODRO

Motinos, pagimdžiusios antrą arba daugiau vaikų gali pasirinkti variantus

- 1) 100% atlyginimo 12 mėn. po gimdymo
- 2) *arba* 60% atlyginimo 36 mėn. po gimdymo

b) Kiti paramos mechanizmai:

finansinė parama, susieta su gyvenimu santuokoje (*atskiras dokumentas*) šeimos paimtų paskolų būstui statyti palūkanų mažinimas nustatytu procentu, jeigu šeimai gimė antras vaikas; motinoms, pagimdžiusioms vaiką, 50% sumažinama paskolos studijoms dalis, kurią ji privalo grąžinti valstybei; asmuo, paėmęs motinstės (tėvystės) atostogas ir auginantis du vaikus, turi pirmenybę (esant kitoms lygioms sąlygoms) būti priimtas į valstybės tarnybą.

7. Parama pirmajam vaikui per metus (per 3 metus) dirbančiai šeimos motinai pagal mūsų siūlymus

Per 1metus:

Vienkartinė pašalpa	750 lt
Motinstės pašalpa (126 d. (4 mėn.) 100% atl.)	$4 * 1000 = 4000$ lt

Motinytės pašalpa (10 mėn. 100% atl.)	$10 \cdot 1000 = 10000$ lt
Neapmokestinamos pajamos (12 mėn. 29 lt)	$12 \cdot 0,3 \cdot 29 = 105$ lt
<i>Viso</i>	<i>14 855 lt</i>

Per 3 metus:

Vienartinė pašalpa	750 lt
Motinytės pašalpa (126 d. (4 mėn.) 100% atl.)	$4 \cdot 1000 = 4000$ lt
Motinytės pašalpa (10 mėn. 100% atl.)	$10 \cdot 1000 = 10000$ lt
Neapmokestinamos pajamos (3*12 mėn. 29 lt)	$36 \cdot 0,3 \cdot 29 = 313$ lt
<i>Viso</i>	<i>15 063 lt</i>

8. Parama antrajam vaikui per metus (per 3 metus) dirbančiai šeimos motinai pagal mūsų siūlymus

Per 1metus:

Vienartinė pašalpa	1500 lt
Motinytės pašalpa (126 d. (4 mėn.) 100% atl.)	$4 \cdot 1000 = 4000$ lt
Motinytės pašalpa (10 mėn. 100% atl.)	$10 \cdot 1000 = 10000$ lt
Neapmokestinamos pajamos (12 mėn. 140 lt)	$12 \cdot 0,3 \cdot 140 = 504$ lt
<i>Viso</i>	<i>16 004 lt (arba 12 004 lt)</i>

Per 3 metus:

Vienartinė pašalpa	1500 lt
Motinytės pašalpa (126 d. (4 mėn.) 100% atl.)	$4 \cdot 1000 = 4000$ lt
Motinytės pašalpa (10 mėn. 100% atl.)	$10 \cdot 1000 = 10000$ lt
Neapmokestinamos pajamos (36 mėn.*140 lt)	$36 \cdot 0,3 \cdot 140 = 1512$ lt
<i>Viso</i>	<i>17 012 lt (arba 33 412 lt)</i>

9. Parama trečiajam vaikui per metus (per 3 metus) dirbančiai šeimos motinai pagal mūsų pasiūlymus

Per 1metus:

Vienartinė pašalpa	1500 lt
Motinytės pašalpa (126 d. (4 mėn.) 100% atl.)	$4 \cdot 1000 = 4000$ lt

Motinytės pašalpa (10 mėn. 100% atl.)	$10 \cdot 1000 = 10000$ lt
Neapmokestinamos pajamos (12 mėn. 210 lt)	$12 \cdot 0.3 \cdot 210 = 756$ lt
Viso 16 256 lt (arba 12 256 lt)	

Per 3 metus:

Vienkartinė pašalpa	1500 lt
Motinytės pašalpa (126 d. (4 mėn.) 100% atl.)	$4 \cdot 1000 = 4000$ lt
Motinytės pašalpa (10 mėn. 100% atl.)	$10 \cdot 1000 = 10000$ lt
Neapmokestinamos pajamos (36 mėn. $\cdot 210$ lt)	$36 \cdot 0.3 \cdot 210 = 2268$ lt
Viso	17 768 lt (arba 34 168lt)

10. Paramos palyginimai

1 v	2 v	2 v. 60%	3 v	3 v. 60%		
dabar						
	1 m.	10.855	10.960	-	11.254	-
	3 m.	11.063	11.450	-	12.262	-
mūsų						
	1 m.	10.855	16.004	12.004	16.256	12.256
	3 m.	11.063	17.012	33.412	17.768	34.168

11. Kiek tai kainuotų valstybei

Galima suskaičiuoti *maksimalų* galimą išlaidų padidėjimą, suskaičiuojant kiek papildomų lėšų valstybės ir SODRos biudžetams kainuos mūsų pasiūlymai.

Skaičiuojant laikome, kad per metus gimsta vidutinis 30 000 vaikų skaičius ir kad dirbanti motina, prieš gimdymą uždirbo vidutinį 1000 lt atlyginimą. Reikia atsiminti, kad pagal dabartinę šeimų statistiką vaikai vienavaikėse, dvivaikėse ir trivaikėse šeimose pasiskirsto santykiu 7:5:1, taigi iš 30 000 vaikų gimusių per metus, apie 16 000 vaikų gimsta kaip pirmieji šeimos vaikai, apie 11 500 vaikų gimsta kaip antrieji ir tik 2 300

gimsta kaip tretieji. Taip pat reikia atsiminti, kad tik 16 000 motinų iš 30 000 buvo dirbančiomis.

Apskaičiuoti išlaidų padidėjimą trims metams yra sudėtinga, nes neaišku, kiek moterų pasiliks namie motinystės atostogų visus tris metus auginti vaikus.

Jei manytumėme, kad dirbančių motinų tarpe statistinės proporcijos yra tokios pat, kaip visų motinų tarpe, tada galime teigti, kad 2002 metais, kai gimė 30.000 vaikų, iš jų:

Dirbančios motinos pagimdė 16 000

Iš jų

kaip pirmagimiai gimė 8 530

kaip antrieji vaikai gimė 6 130

kaip tretieji vaikai gimė 1 230

Taip patikslinus skaičius nesunku suskaičiuoti, kad valstybei per pirmuosius metus papildomų lėšų reikės:

Antrieji vaikai

vienartinė pašalpa $6\,130 \cdot 750 = 4.6$ mln. Lt

motinystės pašalpa iš SODROs $6\,130 \cdot 12 \cdot 400 = 29.4$ mln. Lt

negautos pajamos $6\,130 \cdot 0.3 \cdot 12 \cdot (430 - 348) = 2.01$ mln.lt

Tretieji vaikai

vienartinė pašalpa $1\,230 \cdot 750 = 0.9$ mln. Lt

motinystės pašalpa iš SODROs $1\,230 \cdot 12 \cdot 400 = 5.9$ mln. Lt

negautos pajamos $1\,230 \cdot 0.3 \cdot 12 \cdot (500 - 430) = 0.3$ mln.lt

Iš viso per *pirmuosius* metus valstybei reikėtų padaryti papildomas išlaidas (arba negauti pajamų) 43.1 mln.litų

Negautų pajamų dalis per 18 metų išsaugs iki 40 mln.litų per metus ir stabilizuosis.

SODROs išlaidos, visoms motinoms pasirinkus mūsų siūlomą variantą ir mokant po 60% gauto atlyginimo per 3 metų trukmės motinystės (tėvystės) atostogas pasikeistų tokiu būdu lyginant su šiandiena:

Pirmais metais Sodros išlaidos būtų tokios pat kaip dabar – taigi papildomų lėšų poreikis lygus – 0

Antrais metais

Antrieji vaikai

$6130 * 12 * 600 = 44.0$ mln.

Tretieji vaikai

$1230 * 12 * 600 = 8.9$ mln.

Viso

53 mln.

Trečiais (ir visais vėlesniais) metais bendra papildoma suma, reikalinga iš SODRos biudžeto būtų dvigubai didesnė 106 mln.

Šie skaičiavimai padaryti remiantis prielaida, kad motina išbus visus 3 metus motinystės atostogose ir anksčiau laiko negrįš į darbą.

Tėvynės sąjunga toliau rutulioja 2 vaikų idėją

2003 m. spalio mėn. 13 d.

Siekdama spręsti gimstamumo mažėjimo bei tradicinės šeimos irimo problemas, opozicinė Tėvynės sąjunga siūlo didinti valstybės paramą šeimoms, kurios susilaukė antro ar trečio vaiko.

„Šiandien mes pateikiame pasiūlymus, kuriais apibrėžiame finansinę paramą dirbančiai motinai. Pasiūlymo esmė – suteikti žymiai didesnę paramą dirbančiai motinai, kuri pagimdė antrą ir trečią vaiką“, – pirmadienį Seime surengtoje spaudos konferencijoje sakė konservatyvios Tėvynės sąjungos (TS) lyderis parlamentaras Andrius Kubilius.

A. Kubilius pateikė finansines „dviejų vaikų“ arba „2V“ iniciatyvos įgyvendinimo priemones, kuriomis numatoma padidinti vienkartinę pašalpą gimus antram ir trečiam vaikui nuo dabar mokamų 750 litų iki 1500 litų. Taip pat padidinti neapmokestinamą minimumą: už antrą vaiką iki 430 litų (dabar yra 348 litų) už trečią vaiką iki 500 litų (dabar 430 litų), už kitus – 550 litų.

TS taip pat siūlo padidinti motinystės ar tėvystės pašalpą iš „Sodros“ šeimai, auginančiai daugiau nei vieną vaiką: arba 12 mėnesių po gimdymo – 100 procentų atlyginimo (dabar mokama 60 procentų) arba 36 mėnesių po gimdymo 60 procentų atlyginimo šeimos pasirinkimu.

„Mes siūlome mažinti šeimos paimtų paskolų būstui statyti palūkanas nustatytu procentu, jeigu šeimai gimė antras vaikas. Taip pat motinoms, pagimdžiusioms vaiką, 50 procentų sumažinti paskolos studijoms dalį, o asmenims, paėmusiems motinystės ar tėvystės atostogas ir auginantiems du vaikus, suteikti pirmenybę būti priimtais į valstybės tarnybą,“ – sakė A. Kubilius.

„Mūsų skaičiavimai rodo, kad tokiems pasiūlymams įgyvendinti reikėtų nuo 40 iki 50 milijonų litų papildomų valstybės arba „Sodros“ biudžeto lėšų“, – pažymėjo A. Kubilius. Šiuo metu valstybė šeimoms auginančioms vaikus paremti per metus skiria apie 500 milijonų litų

Opozicinė TS, siekdama stabdyti gimstamumo mažėjimą bei spręsti tradicinės šeimos krizę Lietuvoje, prieš keletą savaičių paskelbė „2V“ iniciatyvą, kuria kviečia pradėti esminę diskusiją dėl valstybės įsipareigojimų šeimai, joje augantiems vaikams ir juos auginantiems tėvams.

Pasak A.Kubiliaus, TS sieks, jog valstybės finansinė parama būtų orientuota padėti šeimoms peržengti „antrojo vaiko barjerą“.

Tėvynės sąjungos – konservatorių frakcija Seime turi 9 narius. Iš viso Seimą sudaro 141 narys, tačiau keturios vietos šiuo metu yra neužimtos.

www.delfi.lt

Ištrauka iš knygos „Dešinioji alternatyva: sėkmės Lietuva“

Pastaraisiais metais smarkiai didėjo nusikalstamumas, narkomanija, asocialumas, silpo šeimos institutas. Išaugo tiek suaugusių, tiek ir vaikų nusikalstamumas. JAV atlikti tyrimai rodo, kad šioje šalyje septintojo dešimtmečio pradžioje smarkiai išaugusio nusikalstamumo priežastimi tapo moralinis reliatyvizmas, moralinis abejingumas, labiausiai pasireiškęs šeimos instituto silpnėjimu ir vaikų, gimusių ne šeimoje, sparčiu skaičiaus augimu. Išvada pakankamai netikėta – nusikalstamumo augimo priežastis yra ne netikusi policija ar ekonominės sąlygos, o moralinis reliatyvizmas ir šeimos instituto silpimas. Šiuos tyrimus patvirtina ir mūsų turimi duomenys. Pastaruoju metu didėja ne tik nusikalstamumas, plinta narkomanija, bet ir akivaizdžiai silpsta šeimos institutas – didėja išsiskiriančių šeimų skaičius. Išaugo socialinės rizikos šeimų ir jose augančių vaikų skaičius. Ne mažiau sparčiai didėja ir vaikų, augančių nepilnose šeimose arba gimusių ne šeimoje, skaičius.

Vakarų neokonservatoriai šiandien pradeda suprasti vieną principinį dalyką: nuo praėjusio šimtmečio šeštojo dešimtmečio liberalai yra laimėję „moralinį karą“ ir pasiekę, kad įsivyratų reliatyvistinis, individualistinis požiūris į moralę. Modernumo simboliu tapo įsitikinimas, kad moralė yra skonio reikalas. Tokio įsitikinimo padariniai, konservatorių įsitikinimu, šeimai, o kartu ir visuomenei yra pragaištingi. Viena iš padėtų dar labiau bloginančių priežasčių tiesiogiai susijusi su politika – liberali moralinio reliatyvizmo filosofija vis plačiau atsispindi kuriant teisę bei švietimą.

Konservatoriai visada teigė, kad politikos pagrindas yra moralė. Dar E. Berkas sakė: „Tikros politikos principai yra išplėsti moralės principai“. Anglų konservatyvusis rašytojas ir politikas Disraelis teigė: „Krikščionybė yra hebraizmo kulminacija, konservatyvioji visuomenė yra pasaulietiška hebrajų moralės principų išraiška“.

Anot L. Stefen (Leslie Stephen), politikos sritis neegzistuoja atskirai nuo moralės erdvės; valstybė yra tam, kad įgyvendintų moralinę sistemą,

kad apsaugotų žmones nuo beribių kūniškųjų malonumų impulsų. Kita vertus, moralumas turi būti paremtas religinio tikėjimo sankcijos.

R.Plantas savo knygoje „Moderni politinė mintis“ (Modern Political Thought, 1991) taip pat tvirtina, kad visuomenei reikalingas tam tikras moralinis pagrindas, tam tikra grupė tikėjamų, kurie išlaiko arba gali išlaikyti visuomenę kartu. Anot R.Planto, praktinė išmintis yra be šaknų, jeigu ji nėra pagrįsta sutartų vertybių sistema, vertybių, kurios toje visuomenėje yra priimanamos kaip turinčios autoritetą. R.Plantas sako, kad anksčiau šios vertybės galėjo būti paremtos papročiais, tradicijomis arba paplitusiais religiniais tikėjimais.

R.Nisbetas mano, kad pagrindinė šių dienų nykstančios moralinės tvarkos problema, kurią atspindi pateiktos lentelės, yra bendruomenės netekimas ir klausimas, kaip ją atstatyti. Jo manymu, mes desperatiškai ilgimės tęstinumo jausmo savo egzistencijoje ir krypties pojūčio; šie jausmai daugumai iš mūsų yra nebepažįstami nunykus šeimai, užmiršus senąsias gildijas, vietinei dvasiai pasitraukus iš centralizuotos valstybės ir religiniam tikėjimui pakliuvus į sunkias, apleistas sąlygas. Žinomas amerikiečių politologas Zbygnevas Bžezinskis (Zbigniew Brzezinski) knygoje „Nebevaldomas pasaulis“ (1993) teigia, kad moraliniam reliatyvizmui kelią atveria vartotojiško požiūrio įsigalėjimas. Pasak jo, visuomenėje, kurioje asmeninių įgeidžių tenkinimas tampa norma, prarandami moralinio sprendimo kriterijai. Pragmatinę reikšmę turi tik skirtumas tarp to, kas teisėta, ir to, kas neteisėta, todėl teisinė sistema pakeičia moralę ir Bažnyčią. Tokia „procedūrų moralė“ sukuria sąlygas, kai „ne taip jau mažai žmonių pragmatiškai mėgina išsisukti – nes neveikia vidiniai moralės varžtai.“ Institucijos ir įvairios bendruomenės nunyksta, kai iš jų atimamos jų funkcijos. R.Nisbetas sako: „Šeima yra naikinama mūsų akivaizdoje ne dėl jos „seksualinio nepritaikymo“ ar „šeimos įtampų“, kaip mėgsta kalbėti sociologai, o todėl, kad iš jos buvo atimti tradiciniai šeimos ekonominiai ir auklėjimo pranašumai. Tas pats įvyko su aristokratija, vietine valdžia, gildijomis, bažnyčia ir kitomis bendruomenėmis, kurios per daugelį amžių siejo žmogų su kitu žmogumi“.

JAV per pastaruosius dešimtmečius atrado dėsnius, praktiškai patvirtinančius moralinės tvarkos, tradicinės šeimos svarbą ir parodančius, kas

atsitinka, kai tų dėsnių nepaisoma. Šį dėsnį galima aprašyti formule: tradicinę moralinę tvarką neigiantis politikų įneštas moralinis reliatyvizmas griaua įprastą tradicinę šeimą, daugėja nepilnų šeimų; didžiosios visuomenės bėdos – nusikalstamumas, neraštingumas, skurdas, paleistuvystė – užauga ir subręsta nepilnose šeimose; savo ruožtu nepilnos ir silpnos šeimos nebeatlieka moralės sergėtojo vaidmens, nes vaikams nėra perteikiama moralinė tradicija – moralė toliau silpsta, ydingas ratas užsidaro. JAV sociologas Robertas Sampsonas (R.Sampson), tyrinėdamas Viskonsino šeimas, įrodė, kad nepaisant ekonominių ir rasinių skirtumų, jaunuoliai, užaugę vienišose šeimose, dvylika kartų dažniau patenka į kalėjimus nei jų bendraamžiai iš normalių šeimų. Tokie vaikai užaugę dažniau vartoja narkotikus ir alkoholį. Lyginant trylikamečių pasiekimus mokyklose, vaikai iš išsiskyrusių šeimų savo sugebėjimų augimu atsilieka maždaug pusmečiu. Britų tyrinėjimai parodė, kad skyrybos gali padidinti tokių šeimų vaikų psichopatologiją iki 30 nuošimčių.

Platus suomių mokslininkų tyrimas parodė, kad būdami 22 metų, išsiskyrusiose šeimose užaugę jaunuoliai dažniau praranda darbą, konfliktuoja su viršininkais, dažniau skiriasi ir išardo vedybas, neštumą baigia abortais. Tokie vaikai anksčiau pradeda ikivedybinį seksualinį gyvenimą ir dažniau susilaukia vaikų be vedybų. Taip prasideda nebesustabdomas ciklas, kai be normalios šeimos užaugęs vaikas nesugeba pats sukurti normalios šeimos ir jo vaikai bei anūikai dažnai būna pasmerkti to nebepažinti ir nebepatirti.

Štai G.Himelfarb (G.Himmelfarb) savo straipsnyje „Demoralizuota visuomenė: britų/amerikiečių patirtis“ (1994) pateikia įspūdingą statistiką nuo pat 1800 metų iki dabar, parodydama, kaip Britanijoje ir Amerikoje tik nuo 1960-ųjų pradėjo augti ne šeimose gimusių vaikų skaičius ir tuo pat metu pradėjo sparčiai augti nusikaltimų skaičius. G.Himelfarb įrodo, kad tokiai „moralės“ statistikai įtakos neturėjo nei karo, nei vargo metai, o revoliucinį moralinės statistikos blogėjimą sukėlė moralinių pažiūrų revoliucija: kas anksčiau buvo laikoma nemoralu, blogai, nustota tuo laikyti; kas anksčiau buvo nenormalu, tapo normalu. G.Himelfarb taip pat pažymi, kad vienišų tėvų šeimų gausėjimas yra svarbiausias veiksnys,

susijęs su „skurdo patologijos“ plėtra – priklausomybe nuo socialinių pašalpu, nusikalstamumu, narkomanija, neraštingumu, benamiais. Minėti analitikai yra įsitikinę, kad jiems jau pavyko įrodyti Amerikos visuomenei, kiek jos gerovei kenkia normalių šeimų skrybos ir kaip tokios skrybos sugriauna vaikų gyvenimą, kaip griūna vienišų tėvų auginamų vaikų gyvenimas.

Jungtinėse Valstijose konservatyvieji politiniai analitikai (pirmiausia iš Heritage Foundation) yra įsitikinę, kad reikalinga kultūrinė revoliucija, kuri pakeistų vyraujančią liberalią nuostatą, kad šeimos skrybos yra „normalu“. Nes amerikiečiai žino, kad dabar kiekvienais metais pusė gimusių vaikų vėliau patiria tėvų skrybas. Ne šeimoje gimusių vaikų skaičius siekia jau trečdalį (tarp juodaodžių – 70 %, Lietuvoje – 25%) visų vaikų. Amerikiečiai, sukaukę gausią statistiką, suprato vieną dėsni: jeigu nori tvarkos visuomenėje, visų pirma užtikrink tvarką šeimoje. Šeimą reikia stiprinti ne gražiais žodžiais apie šeimos svarbą, bet didelėmis permainomis valstybės socialinėje politikoje. Iki šiol Amerikoje tūkstantis dolerių valstybės santykinai išleidžiamas tam, kad būtų švelninami šeimos iširimo padariniai, ir tik vienas doleris skirtas tam, kad tokio iširimo būtų išvengta. Tūkstančiai dolerių gundo vaikus auginti nepilnose šeimose ir tai reikalauja vis naujų tūkstančių, kuriuos į biudžetą sumoka sveikos ir dirbančios šeimos.

2000-aisiais Dž. Bušas (George Bush) jaunesnysis rinkimus laimėjo, žadėdamas valstybės socialinę politiką paversti moralia politika. Šioje srityje jo programa buvo ryškiai konservatyvi, paveikta pirmiausia politiškai aktyvių religinių judėjimų („Religious Right“) ir konservatyvios minties politinių institutų, – tokių kaip Heritage Foundation, Acton Institute ar American Enterprise Institute. Tokiu būdu gimė garsioji Dž. Bušo politikos sąvoka „compassionate conservatism“ – „jautrusis konservatizmas“, apibrėžęs jo siekį pertvarkyti nacionalinę socialinės paramos politiką, paverčiant ją moralios politikos instrumentu, ir sukėlęs didžiules diskusijas Amerikos visuomenėje, pripratusioje prie visuomenę tvirkinančios visuotinės gerovės politikos. Dž. Bušo „jautriojo konservatizmo“ politinė programa yra retas, jeigu ne unikalus, bandymas suvokti, kiek šiandienė gerovės valstybė yra moraliai destruktivi,

ir bandymas rasti būdus, kaip valstybę iš moralės griovėjos paversti moralės kūrėja.

Dž. Bušo patarėjų įsitikinimu, prezidento L. Džonsono septintajame dešimtmetyje pradėta kovos su skurdu programa, kuriai jau yra išleista daugiau nei 8.4 trilijono dolerių, labai padidino Amerikos socialinę patologiją.

Prezidentas L. Džonsonas žadėjo, kad bus įveiktas ne tik skurdas, bet ir visos socialinės problemos. Tačiau kova su skurdu tik padidino tai, kas vadinama „elgsenos skurdu“, kuris charakterizuojamas šeimos degradacija, motyvacijos darbui ir mokslui praradimu, nusikalstamumo ir narkomanijos plėtra. Valstybė tik griovė senus, tradicinius moralės bastionus, kai pagal kovos su skurdu programą vienišoms motinoms buvo pasiūlyta metinė parama iki 15 000 dolerių ir šią paramą moteris galėjo gauti tuo atveju, jeigu buvo išpildomos dvi sąlygos: ji turėjo nedirbti ir neištekėti už vyro, kuris turėjo darbą.

Į šią moraliai liberalią „teisės į socialinę paramą“ filosofiją Dž. Bušas atsako savąja „jautriojo konservatizmo“ filosofija, kuri remiasi supratimu, kad socialinė parama turi skatinti motyvaciją darbui ir stipriai šeimai, o ne atvirksčiai. Pagal pirmąją filosofiją yra manoma, kad vargšu yra tampama dėl socialinės neteisybės. Asmens elgsenos skurdas, naikinantis patį asmenį, yra ignoruojamas. Laikoma, kad elgsenos skurdas atsiranda kaip medžiaginio skurdo padarinys. Todėl pagal šią filosofiją yra svarbu tik perskirstyti pajamas tarp skirtingų visuomenės sluoksnių. Pagal antrąją filosofiją elgsenos skurdas (ypač darbo ir šeimos etikos erozija) yra materialinio skurdo priežastis, o ne pasekmė, todėl socialinė politika turi būti reformuota taip, kad ji skatintų įveikti elgsenos skurdą, t.y., kad turėtų aiškų moralinį krūvį.

Todėl Dž. Bušas, įgyvendindamas „jautrųjį konservatizmą“, ėmėsi kitaip skirstyti didelę dalį federalinės socialinės paramos pinigų, kurių beatodairiškas dalinimas per valdžios institucijas iki to laiko tik skatino nenorą dirbti ir didino vaikų, augančių asocialiose šeimose, skaičių. Respublikonų administracija ėmė šiuos pinigus skirstyti per religines ir vietos bendruomenes, per labdaros organizacijas. Manoma, kad šios organi-

zacijos, turėdamos įgimtą jautrumą žmogui, sugebės padėti šiam žmogui pirmiausia įveikti elgsenos skurdą.

JAV Prezidento įgyvendinama socialinė programa iš esmės paskelbė karą ilgametei tvirkinančiai socialinei politikai. Dž. Bušas jau stojo į kultūrinį karą už sveiką ir stiprią šeimą. Taigi Amerikos neokonservatoriai, matydami visuomenės moralinių vertybių krizę, ją imasi spręsti pirmiausia atsisakydami tokios valstybės politikos, kuri iki šiol griovė šeimą, mažino motyvaciją šeimai, darbui ir didino socialinę patologiją. Šeimos, kaip mažiausios bendruomenės, silpnėjimas kelia didžiausią nerimą, nes šeima suvokiama kaip ta bendruomenė, per kurią šiais laikais geriausiai perduodama moralinė tradicija.

Tad norint atgaivinti ir sustiprinti liberaliosios kultūrinės revoliucijos naikintą moralinę krikščioniškąją visuomenės tradiciją, pirmiausia reikia stiprinti šeimos bendruomenę ar bent jau nustoti ją griauti ydinga valstybės paramos politika. Kita vertus, valstybės socialinė parama tiems, kuriems tokia parama tikrai reikalinga, yra daug veiksmingesnė, jeigu suteikiama išnaudojant bendruomenių galimybes, nes bendruomenė, kitaip nei biurokratai, turi daug didesnę potencialą padėti žmogui įveikti jo elgsenos skurdą. Norint įveikti elgsenos skurdą, bendruomenė (šeima) yra daug pajėgesnė nei valstybės biurokratija.

„Dešinioji alternatyva: Sėkmės Lietuva“, 2004 m.

Sudarytojai:

*A. Kubilius, K. Masiulis, K. Škiudas ir
Dešinosios Alternatyvos iniciatyvinė grupė*

Irena Degutienė

Šeimos stiprinimas – raktas į veiksmingą socialinę politiką

2004 m. sausio mėn. 7 d.

Socialiniai skirtumai egzistuoja visose valstybėse. Tačiau atskirais atvejais šie skirtumai tampa nenormaliai dideli, žeidžia socialinio teisingumo jausmą bei liudija, jog valstybėje, kurią suskaldo į dvi, nėra gerai. Lietuva, kaip liudija Vilniaus universiteto Socialinės politikos studijų centro atliktas tyrimas, yra valstybė, kurioje socialinė nelygybė yra pasiekusi kritinę ribą. Lietuvoje skurdo ir turto skirtinguose poliuose esančių žmonių pajamos skiriasi daugiau nei 10 kartų.

Skurdas ir nenormali socialinė nelygybė yra skaudžios problemos, kurių negalima nematyti, dėl kurių negalima nesijaudinti. Tačiau ne mažiau svarbus klausimas yra tai – kaip ištrūkti iš susidariusios situacijos, kaip susiskaldžiusias „lietuvas“ sujungti į vieną – vilties Lietuvą?

Problemų socialinėje srityje šiandien labai daug. Visi žinome, jog mūsų valstybėje labai sunkiai sekasi įgyvendinti veiksmingos socialinės partnerystės principą, jog neretai didžiosios verslo struktūros nepaiso darbuotojų interesų, jog, formaliai gerėjant ekonominiam gyvenimui, skurdesni regionai dar labiau skursta, o turtėja tik statybų aikštele virtęs Vilnius, daugybės investicijų netenkame dėl to, kad valstybė kasmet socialinei politikai išleidžia didžiules lėšas, gesinami socialiniai gaisrai, tačiau situacija iš esmės negerėja, o gaisrų kasmet nuolat daugėja.

Tėvynės Sąjungos Krikščioniškųjų demokratų frakcijos įsitikinimu, jei norime įveikti dabartinę socialinę krizę, turime aiškiai suvokti, jog ji glaudžiai susijusi su tuo, kad visuomenėje vis labiau nyksta jos pamatas – šeima. Noriu pabrėžti, kad kai mes kalbame apie šeimą, mes tikrai nemoralizuojame, nebandome nurodinėti žmonėms, kaip jie turi tvarkyti savo asmeninius santykius. Esame įsitikinę, kad tik tvirtindami šeimą,

mes sugebėsime išvengti daugelio socialinių ar moralinių problemų, su kuriomis šiandien susiduriame.

Beje, nepamirškime, jog šeima yra natūrali kiekvieno žmogaus gyvenimo aplinka. Kiekvienas iš mūsų yra kažkieno vaikas, beveik kiekvienas turime savo vaikų ar anūkų, brolių seserų. Dar daugiau, man tikrai nepriimtina, kai apie valstybę kalbama kaip apie didelę beasmenę instituciją. Valstybė – tai didžiulė bendruomenė, šeima, kurioje visi susiję įvairiais ryšiais, kuri gali egzistuoti tik tada, kai mes padedame vieni kitiems, nešiojame vieni kitų naštas. Gerai sutvarkytoje valstybėje, kaip ir gerai sutvarkytoje šeimoje, negali būti nereikalingų asmenų, skurstančių, tų, kurie nesulaukia pagalbos. Deja, mes, vaduodamiesi iš sovietinio kolektyvizmo gniaužtų, nusiritome į kitą kraštutinumą – egoistinę individualizmą bei laukinį kapitalizmą, kuriame vienas į kitą žmonės žiūri kaip į konkurentus, vilkus, kaip į grėsmę. Esu įsitikinusi, kad gerai sutvarkyta valstybė yra tokia, kurioje nenukrypstama į kraštutinius, tačiau įvertinama ir puoselėjama bendruomeniškumo reikšmė.

Dėl mažėjančio gimstamumo valstybė patiria vis daugiau nuostolių. Vis didesnę biudžeto dalį reikia skirti pensijoms, nes nuolat mažėja darbo rinkoje dalyvaujančių žmonių skaičius. Gimstamumo didėjimas – veiksmingiausia pensijų sistemos reforma.

Santuoka pagrįsta šeima – tai pamatinė bendruomenė, kuri visiems jos nariams suteikia tai, ko valstybės rūpestis negali duoti. Šeimoje vaikai išmoksta būti žmonėmis, susiformuoja jų vertybinis pamatas, bendruomeniškumo įgūdžiai, pasitikėjimas savimi. Taip pat ir situoktiniai šeimoje išmoksta veiksmingai bendradarbiauti, papildyti vienas kitą. Tiek tėvai ir vaikai šeimoje ir pati bendruomenė turi turėti ne tik teises, bet ir pareigas, jausti atsakomybę. Kad tai nepaprastai svarbu, rodo jau vien statistiniai duomenys, akivaizdžiai parodantys, kad santuokoje gyvenančių žmonių pragyvenimo lygis paprastai yra aukštesnis už tų, kurie gyvena vieniši ar nesusisaisę formaliais ryšiais. Jau nekalbant apie tai, kad daugelis visuomenės ligų, su kuriomis šiandien susiduriame – nusikalstamumas, alkoholizmas, narkomanija, nihilizmas yra tiesiogiai susiję su šeimos krize.

Ko šeima kaip institucija laukia iš valstybės, visuomenės? Visų pirma,

kad būtų pripažintas jos tapatumas ir kad ji būtų priimta kaip visuomenę formuojanti dalis. Nė viena visuomenė negali rizikuoti, nuolaidžiaudama dėl esminių santuokos ir šeimos klausimų. Kur šeimai pakanka savęs pačios, reikia jai leisti veikti savarankiškai ir netrukdyti. Perdėtas valstybė kišimasis būtų ne tik nepagarbus, bet ir žalingas, nes aiškiai pažeistų šeimos teises. Valstybė gali ir privalo kištis tik ten, kur pačios šeimos iš tiesų nepakanka, padėti skurstančioms šeimoms. Mūsų dienomis vienas rimčiausių pavojų šeimos gyvenimui yra nedarbas. Vienas iš problemos sprendimo būdų yra lankstesnės užimtumo formos, įvertinant aukštą regioninį nedarbo lygį.

Iki šiol parama šeimai buvo suvokiama siaurąja prasme, iš esmės orientuota į pinigines paramos šeimoms, auginančioms vaikus, plėtrą. Visgi paramą šeimai reikėtų suvokti plačiau, nes vien pinigines paramos šeimai nepakanka. Kyla problemų dėl būsto įsigijimo. Lengvatinių kreditų būstui įsigyti sistema šiandien veikia neefektyviai – valstybė turėtų labiau remti šią sistemą. Kitas aspektas – yra šeimų, kurios neturi galimybių gauti kreditą, kad ir lengvatinį, nes neturi pakankamai lėšų (ir nėra tikėtina, kad turės) tam kreditui gražinti. Šiuo atveju savivaldybėse turėtų būti specialus butų fondas, kad tokiomis lėšomis šeimoms būtų suteikiamas būstas (bent kuriam laikui, kol šeimos būtų pajėgios įsigyti savo būstą). Tokia praktika yra daugumoje vakarų valstybių (taip vadinami “manevriniai” butų fondai).

Dar vienas paramos šeimai aspektas – “mokyklinių reikmenų krepšelio” įvedimas šeimoms, auginančioms mokyklinio amžiaus vaikus. Pagal mūsų skaičiavimus, vieno vaiko “išleidimas” į mokyklą vidutiniškai (priklausomai nuo klasės) šeimai kainuoja apie 600-700 litų (čia įskaitant ir uniformas, ir avalynę). Taigi jei sutuoktiniai gauna minimalias algas ir turi, pvz., du mokyklinio amžiaus vaikus, jiems kyla didelių keblumų. “Mokyklinių reikmenų krepšelis”, įvedus ir atitinkamą apskaitos sistemą, mano manymu, būtų efektyvi priemonė, sprendžiant socialines problemas plačiąja prasme.

Kalbant apie paramos šeimai politiką – atkreiptinas dėmesys į tai, kad paramos šeimai politika yra išskaidyta ir suvokiama kaip savarankiška kiekvienos institucijos pareiga ir atsakomybė už vienų ar kitų paramos

šeimai politikoje numatytų priemonių įgyvendinimą. Nei vienai valstybės institucijai nebuvo suteikti įgaliojimai koordinuoti ir kontroliuoti jos vykdymą. Integruotą šeimos politiką valstybėje galėtų vykdyti atskira šeimos ir darbo ministerija. Valstybė turėtų vykdyti nuolatinį šeimos institucijų monitoringą Lietuvoje. Turi būti vykdoma tokia socialinė politika, kuri neskatintų asocialumo ir nenaikintų motyvacijos tradicinei šeimai ir darbui. Reikalinga įstatyminė bazė bei finansinė parama tvirtai šeimai, be to reikia skatinti visuomenėje išplitusių individualistinių nuostatų keitimą bendruomeniškomis.

Jei norime įveikti skurdą, išspręsti skaudžias socialines problemas, nepakaks vien ekonomikos augimo. Reikalingas kompleksiškas veikimas bent keliuose lygmenyse: šeimos – mokyklos – darbo – bendruomenės – valstybės ir savivaldybių.

Andrius Kubilius

Kai kurie Dešniosios Alternatyvos socialinės doktrinos aspektai

Konferencija „Dešniosios Alternatyvos socialinė kryptis“

2004 m. sausio mėn. 10 d.

Gerbiami bendraminčiai,

Leiskite pasveikinti Jus susirinkus į šią konferenciją, tokią svarbią ir aktualią šiuo metu, kai Lietuvą drebina neramūs įvykiai ir neramos nuotaikos. Džiugu, kad tai yra mūsų naujų bendražygių – Rimanto Dagio bendraminčių, neseniai įsiliejusių į mūsų partiją, iniciatyva. Nauji žmonės ir naujos iniciatyvos yra didelis mūsų turtas.

Pradžioje susitarkime, kodėl šiandien svarbu yra kalbėti apie socialinius reikalus ir kaip suprantame socialinius reikalus, o taip pat ir kodėl konservatyviojoje Dešiniojoje Alternatyvoje tiek daug dėmesio skiriame socialinei kryptčiai.

Visų pirma, kodėl socialiniai reikalai yra svarbūs. Juk visų skandalų, krizių ar dar kaip pavadinsime tai, kas dabar vyksta priežastimi, o taip pat ir pasekme yra Lietuvos žmonės, jų nuotaikos ir jų rūpesčiai, iš to kylančios jų politinės preferencijos ir nepagrįsti tikėjimai politikų pažadais. O visa tai, kas yra susiję su žmonių reikalais, su žmonių bendruomenės reikalais, su bendrais žmonių reikalais, kurių neapima valstybės valdymo ir politikos bei ekonomikos sritys, bent aš vadinu visuomenės reikalais, arba išvertus į tarptautinę kalbą – socialiniais reikalais. Man socialinė krypttis – tai krypttis į visuomenės reikalus, į visuomenės nuotaikas, lūkesčius, visuomenės moralinių vertybių sistemos reikalus, o ne vien socialinių pensijų, pašalpų ar darbo santykių reikalus.

Šie pastarieji – pensijų, pašalpų ar darbo santykių reikalai valstybei ar visuomenei taip pat yra labai svarbūs, tačiau šiandien aš kalbėsiu visų pirma apie tokių socialinių institutų, kaip šeima ir bendruomenė svarbą ir

jų svarbą sprendžiant ne tik tokias svarbias tradicines socialines problemas kaip skurdas ar nusikalstamumas, bet ir tai, kodėl socialinė kryptis yra svarbi sprendžiant svarbiausią šių dienų Lietuvos (ir ne tik Lietuvos) politikos problemą ir iššūkį, – kaip į šiuolaikinę politiką gražinti moralės dimensiją, kaip gražinti politikos ir moralės tampų ryšį.

Politikos moralinis užtaisas, kaip svarbiausias socialinės krypties iššūkis

Lietuva, išsivadavusi iš okupacinio socializmo, per paskutinį dešimtmetį šventė liberaliųjų vertybių visuotinio įsigalėjimo triumfą. Laisvė, ypač asmeninė, žmogaus teisės, laisvoji rinka yra labai svarbios ir reikalingos liberaliosios vertybės. Tačiau kartu su šiomis vertybėmis patylomis įsliūkinio ir kiti liberaliosios doktrinos elementai – visų pirma politikos ir moralės atskyrimo doktrina, teigianti, kad moralė ir moraliosios vertybės yra asmens individualaus apsisprendimo reikalas, kad valstybė ar politika su tuo neturi nieko bendro.

Kaip ši liberalioji doktrina pasaulyje susiformavo geriausiai suprasite, jei paskaitysite neseniai pasirodžiusią Alvydo Jokubaičio knygą „Liberalizmo tapatumo problemos“. Šios knygos įžangoje A.Jokubaitis pateikia labai suprantamą problemos aprašymą:

„Liberalai teisūs sakydami, kad kai kurie moraliniai klausimai turi būti traktuojami kaip grynai privatus piliečių reikalas. Tai vienas svarbiausių jų politinės filosofijos principų, kurios pagrindumas nekelia abejonių. Tačiau jie užmiršta, kad dorybėms pasitraukus iš piliečių privataus gyvenimo, tai anksčiau ar vėliau atsiliepia politinių institucijų funkcionavimui ir viešojo gyvenimo kokybei. Valdžia negali kištis į piliečių privatų gyvenimą, tačiau tai nereiškia, kad visuomenė turi likti abejinga nepolitinėms bendrojo gėrio formoms. Kultūringų žmonių visuomenei neužtenka vien pagarbos žmogaus teisėms. Jai reikia ir daugybės kitų nepolitinių dorybių – gerumo, artimo meilės, savitvardos, gailėstingumo, kuklumo, stropumo, atlaidumo, garbingumo ir atsakomybės už savo poelgius. Nė vienas iš šių dalykų neatsiranda savaime. Moralinių savybių ugdymas yra atskiras didelis bet kurios visuomenės uždavinys“.

Konservatoriai tradiciškai teigia, o mes tai su širdingu įsitikinimu

kartojame Dešiniojoje Alternatyvoje, kad svarbiausios visuomenės institucijos, arba galime jas vadinti visuomenės socialinėmis institucijomis, kurios padeda žmogui išsiugdyti tokias nepolitines dorybes, išvardintas Jokubaičio, yra šeima ir bendruomenė, tame tarpe bažnytinė. Svarbu yra ir švietimas bei kultūra, tačiau šiandien aš kalbėsiu daugiau apie šeimą ir bendruomenę.

Pagrindinis Dešinosios Alternatyvos socialinės doktrinos teiginys ir yra toks, kad mes žymiai daugiau visuomenės problemų išspręsimė, tame tarpe ir skurdo ar nusikalstamumo, jeigu mes kalbėsime ne vien apie pensijas, pašalpas ar darbo santykius, bet visų pirma apie šeimą ir bendruomenę, jų būseną ir panaudojimą, tame tarpe ir tradicinei socialinei ar globos politikai, o taip pat ir apie valstybės socialinę politiką, kuri gali arba skatinti šeimų ir bendruomenių stiprėjimą, arba gali atvirksčiai – jas griauti ir naikinti. Ir šiuo atžvilgiu valstybės socialinė politika įgyja ypatingos svarbos – jeigu ji yra neišmintinga, ji savo pašalpų pagandomis griaua šeimą, jeigu ji išmintinga – tai gali stiprinti šeimą ir bendruomenę ir jas išnaudoti, kad pasiektų savo tikslą – didinti žmonių ekonominę gerovę, kartu stiprindama ir moralinę visuomenės dimensiją, kurią ir kuria stipri šeima ir stipri bendruomenė. Taigi socialinė kryptis yra svarbi ne tik tradicine prasme, bet ir svarbi politikos ir moralės ryšio atstatymo prasme.

Drįstu teigti, kad tokio uždavinio – atstatyti politikos ir moralės ryšį – sau nekelia nei socialdemokratinė, nei liberalioji socialinės politikos. Manau, kad tai esminis šių dienų konservatizmo, o tuo pačiu ir Dešinosios Alternatyvos socialinės doktrinos skiriamasis bruožas.

Naujieji iššūkiai

Akivaizdu, kad Lietuva gyvena visai naujo savo vystymosi laikotarpio išvakarėse. Šiandieninės politinės krizės migla neleidžia aiškiai įžvelgti visų to naujo laikotarpio vystymosi peripetijų, tačiau aš tikiu, kad tai anksčiau ar vėliau bus „europietiškos Lietuvos“ laikotarpis. Šis naujas laikotarpis atvers naujas galimybes ir naujus iššūkius. Tik įveikę tuos naujus iššūkius, mes sugebėsime pasinaudoti naujomis galimybėmis. Vienas iš iššūkių, kuris labiausiai kelia nerimą ir apie kurį noriu šiandien kalbėti,

tai „elgsenos skurdo“ iššūkis. Dešiniojoje Alternatyvoje mes teigiame, kad:

“elgsenos skurdas – vis labiau plintantis individualus ir visuomeninis elgsenos skurdas, kai prarandamas noras mokytis, dirbti ir turėti normalią šeimą, o valstybė savo neišmintinga socialine politika tai tik dar labiau skatina; kai valstybės neginamos nyksta arba neatgimsta dorovinė, moralinė ir pilietinė bendruomenės ir tautos tradicija, tuo sudarant prielaidas augti nusikalstamumui, plisti moraliniam reliatyvizmui, silpti tradicinei šeimai; kai tikėjimas ateitimi ir pasitikėjimas savimi yra tapę didžiausiu deficitu ir todėl susidaro palankiausia terpė populizmui; kai tarpusavio pasitikėjimu ir bendruomeniškumu pagrįsto socialinio kapitalo ugdymas vis dar neįgyja valstybės sąmoningos politikos bruožų dėl ko pilietiškumas tebėra žemas;”

Mūsų požiūriu, tai atskleidžia dvi esmines mūsų visuomenės problemas. Pirmiausia tai įsivyravęs nevykęs individualistinis laisvės supratimas – laisvė daryti bet ką ir elgtis bet kaip. Mūsų įsitikinimu laisvė negali tapti laisve griauti visuomenės moralines normas ir tradicijas, į kurias remiasi visuomenės vidinė tvarka. Mano giliausiu įsitikinimu, kurį aš kartoju ir kartoju nuolat, moralė yra ne individualus pasirinkimas, o per šimtmečius krikščioniškoje visuomenėje susiformavę žmogaus buvimo žmogumi kriterijai. Visuomenės tvarka remiasi į visuomenės moralės pamatą, kuris yra tradicijos ir religinio tikėjimo saugomas bendruomenėje ar šeimoje ir tokiu būdu perduodamas iš kartos į kartą. Todėl visuomenė turi teisę ir pareigą tokias vertybes ginti, nes tai yra visuomenės tvarkos gynimas. Kuo daugiau visuomenėje yra moralinės tradicijos, tuo mažiau reikia policijos ir kalėjimų.

Todėl aš ir teigiu, kad ne ekonominis skurdas, bet elgsio skurdas yra didžiausia Lietuvos problema. Būtent stoka noro mokytis, dirbti ir turėti normalią šeimą žmogų varo į ekonominį skurdą, o ne atvirkščiai. Elgsio skurdą rodo griūvančios šeimos, irstančios bendruomenės, visuomenės socialinių ryšių ir pasitikėjimo stoka. Elgsio skurdą skatina ir netinkama socialinės paramos politika, kuri nesukuria moralinės motyvacijos įveikti

elgesio skurdą, pašalpomis didina pagundą pasilikti asocialume, didina pagundą gimdyti ir auginti vaikus ne šeimoje, didina pagundą nieieškoti pastovaus darbo.

Taigi vienas iš svarbiausių Dešinėsios Alternatyvos socialinės doktrinos teiginių yra pakankamai paprastas:

Bendruomeniškumas, o ne individualizmas yra raktas į sėkmę. Štai kuo mes skiriamės nuo liberalų.

Teiginys nors ir paprastas, bet nėra taip lengvai įgyvendinamas šiandieninėje vyraujančioje kraštutinio liberalaus individualizmo kultūroje.

Kur esame?

Nuo 90-ųjų Lietuvos visuomenės socialinėje struktūroje įvyko daug ir dramatiškų pasikeitimų, kurių tarpe buvo ir labai teigiamų, buvo ir tokių, kurie kelia didelį nerimą.

Nuo 1995 m. iki dabar beveik dvigubai išaugo socialinės rizikos šeimų skaičius, kuris dabar siekia jau beveik 20 000, o juose augančių vaikų skaičius artėja prie 50 000.

Nuo 90-ųjų metų iki dabar santuokų skaičius, per metus registruotas Lietuvoje, sumažėjo dvigubai, ir greitu laiku ištuokų bus daugiau nei santuokų. Nuo 90-ųjų metų, vaikų, gimusių ne santuokoje, procentinė dalis, lyginant su visais gimusiais vaikais, išaugo nuo 5 % iki 25% ir tuo būdu per 10 metų pasiekėme tai, ką Jungtinėms Valstijoms “pavyko” pasiekti per paskutinius 50 metų. Amerikai tai jau kelia didžiulį rūpestį. Žymi amerikiečių neokonservatorė G. Himelfarb, savo darbe “Demoralizuota visuomenė: britų/amerikiečių patirtis” teigia, kad vienišų tėvų šeimų gausėjimas yra svarbiausias veiksnys, susijęs su “skurdo patologijos” plėtra – priklausomybe nuo socialinių pašalpų, nusikalstamumu, narkomanija, neraštingumu, benamiais.

G.Himelfarb manymu tokį radikalų, revoliucinį “moralinės statistikos” blogėjimą, stebėtą per paskutinius 50 metų, sukėlė moralinių pažiūrų revoliucija: tai kas anksčiau buvo laikoma nemoralu, blogai, nustota tuo laikyti, kas anksčiau buvo nenormalu, tapo normalu.

Amerikos neokonservatoriai – šiuolaikinės konservatyviosios socialinės doktrinos autoriai

Formuluodami Dešinėsios Alternatyvos socialinės doktrinos principus, mes nesistengėme išradinėti dviračio. Mano įsitikinimu šiandieniniai Amerikos neokonservatoriai, dar nuo R.Reagano laikų, pradėjo modeliuoti šiuolaikinės konservatyvios socialinės doktrinos principus, kurie darosi vis populiariesni plačiame pasaulyje. Šį mano įsitikinimą sustiprina ir šiandieninių britų konservatorių vadinamoji “Vienos Nacijos” doktrina, kurioje daug dėmesio skiriama Amerikos neokonservatorių (tame tarpe ir šiandieninio prezidento Busho) socialinei politikai, siekiant įveikti skurdą, kuris anot britų konservatorių dalina Britaniją į dvi nacijas, į dvi Britanijas.

Amerikiečiai, sukaupę gausią statistiką, suprato vieną dėsni: jeigu nori tvarkos visuomenėje, tame tarpe jeigu nori socialinės tvarkos visuomenėje, visų pirma užtikrink tvarką šeimoje. Ir šeimą reikia stiprinti ne gražiais žodžiais apie šeimos svarbą, bet didelėmis permanomomis valstybės socialinėje politikoje. Iki šiol Amerikoje šalia tūkstančio dolerių, kurie valstybės išleidžiami tam, kad būtų sprendžiamos šeimos iširimo pasekmės, išleidžiamas tik vienas doleris, skirtas tam, kad tokio iširimo būtų išvengta. Tūkstančiai dolerių gundo vaikus auginti nepilnose šeimose ir tai reikalauja vis naujų tūkstančių, kuriuos į biudžetą sumoka sveikos ir dirbančios šeimos.

Jungtinėse Valstijose konservatyvieji politiniai analitikai yra įsitikinę, kad yra reikalinga konservatyvioji kultūrinė revoliucija, kuri pakeistų vyraujančią liberaliąją nuostatą, kad šeimos skyrybos yra „normalu“. Nes amerikiečiai žino, kad dabar kiekvienais metais pusė gimusių vaikų vėliau patiria tėvų skyrybas. Ne šeimoje gimusių vaikų skaičius siekia jau trečdalį (tarp negrų – 70 %, Lietuvoje – 25%) visų vaikų.

Tie patys analitikai yra įsitikinę, kad jiems jau pavyko įrodyti Amerikos visuomenei tai, kiek visuomenės gerovei kenkia normalių šeimų skyrybos ir kaip tokios skyrybos sugriauna vaikų gyvenimą, kaip griūna vienišų tėvų auginamų vaikų gyvenimas. Amerika per pastaruosius dešimtmečius atrado dėsnius, kuriuos galima aprašyti viena formule: didžiosios visuomenės bėdos – nusikalstamumas, neraštingumas, skurdas,

paleistuvystė – užauga ir subręsta nepilnose šeimose. Štai Robert Sampson tyrinėdamas Viskonsino šeimas įrodė, kad, nepaisant ekonominių ir rasinių skirtumų, jaunuoliai, užaugę vienišose šeimose, dvylika kartų dažniau patenka į kalėjimus nei jų bendraamžiai iš normalių šeimų. Tokie vaikai užaugę dažniau vartoja narkotikus ir alkoholį. Lyginant trylikamečių pasiekimus mokyklose, vaikai iš išsiskyrusių šeimų savo sugebėjimų augimu atsilieka maždaug pusmečiu. Britų tyrinėjimai parodė, kad skyrybos gali padidinti tokių šeimų vaikų psichopatologiją iki 30 procentų. Platus suomių tyrinėjimas parodė, kad būdami 22 metų, išsiskyrusiose šeimose užaugę, žymiai dažniau praranda darbą, konfliktuoja su viršininkais, dažniau skiriasi ir išardo vedybas, neštumą baigia abortais. Tokie vaikai anksčiau pradeda ikivedybinį seksualinį gyvenimą ir dažniau susilaukia vaikų be vedybų. Taip prasideda nebesustabdomas ciklas, kai be normalios šeimos užaugęs vaikas nebesugeba pats sukurti normalios šeimos ir jo vaikai bei anūkai dažnai būna pasmerkti to nebepažinti ir nebepatirti.

1987 metais American Enterprise Institute išleido knygą „Naujasis Konsensusas dėl šeimos ir skurdo“, kurios autorių tarpe yra Skirma Kondrotienė, tuometinė Heritage Fondo ekspertė, vėliau Reigano administracijos viceministrė, prezidento Adamkaus patarėja, o dabar Tėvynės Sąjungos Tarybos narė. Šioje knygoje pirmą kartą buvo išdėstyti principai, kodėl šeima ir bendruomenė yra tokie svarbūs socialinės politikos instrumentai, siekiant žmogų išvaduoti iš priklausomybės nuo skurdo.

2000 – aisiais Bushas rinkimus laimėjo žadėdamas valstybės socialinę politiką paversti moralia politika. Šioje srityje jo programa buvo ryškiai konservatyvi, paveikta visų pirma politiškai aktyvių religinių judėjimų („Religious Right“) ir konservatyvios minties politinių „think tank“ institutų, – tokių kaip Heritage Foundation, Acton Institute ar American Enterprise Institute. Tokiu būdu gimė garsusis Busho politikos terminas „compassionate conservatism“ – „jautrusis konservatizmas“, apibrėžęs jo siekį reformuoti nacionalinę socialinės paramos politiką, paverčiant ją moralios politikos instrumentu, ir tuo pačiu sukėles didžiules diskusijas Amerikos visuomenėje, pripratusioje prie visuomenę tvirkinančios visuotinės gerovės politikos. Busho „jautriojo konservatizmo“ politinė

programa yra retas, jeigu ne unikalus, bandymas suvokti kiek šiandieninė gerovės valstybė yra moraliai destruktivi ir bandymas atrasti būdus, kaip valstybę iš moralės griovėjos paversti moralės kūrėja.

Bushui dirbančių analitikų (ypač iš Heritage Foundation) įsitikinimu Prezidento L. Džonsono pradėta Karo prieš Skurdą programa, kuriai jau yra išleista daugiau nei 8.4 trilijonų dolerių, dramatiškai padidino Amerikos socialinę patologiją. Prezidentas Džonsonas žadėjo, kad bus įveiktas ne tik skurdas, bet ir visos socialinės problemos. Tačiau kova su skurdu tik padidino tai, kas vadinama „elgsenos skurdu“, kuris charakterizuojamas šeimos degradacija, motyvacijos darbui ir mokslui praradimu, nusiikalstamumo ir narkomanijos plėtra. Valstybė tik griovė senus, tradicinius moralės bastionus, kai pagal Kovos su Skurdu programą vienišoms motinoms buvo pasiūlyta metinė parama siekianti iki 15 000 dolerių ir šią paramą moteris galėjo gauti tik tuo atveju, jeigu ji išpildė dvi sąlygas: ji turėjo nedirbti ir ji turėjo neištekėti už vyro, kuris turėjo darbą.

Į šią moraliai liberalią „teisės į socialinę paramą“ filosofiją Bushas atsako savąja „jautriojo konservatizmo“ filosofija, kurios principus buvo formuluojami dar Prezidento Reigano laikais ir kuri remiasi supratimu, kad socialinė parama turi skatinti motyvaciją darbui ir stipriai šeimai, o ne atvirkščiai. Pagal pirmąją filosofiją yra manoma, kad vargšu yra tampa dėl socialinės neteisybės. Asmens elgsenos skurdas, naikinantis patį asmenį, yra ignoruojamas. Laikoma, kad elgsenos skurdas atsiranda kaip medžiaginio skurdo pasekmė. Todėl pagal šią filosofiją yra svarbu tik perpaskirstyti pajamas tarp skirtingų visuomenės sluoksnių. Pagal antrąją filosofiją elgsenos skurdas (ypač darbo ir šeimos etikos erozija) yra materialinio skurdo priežastis, o ne pasekmė, todėl socialinė politika turi būti reformuota taip, kad ji visų pirma skatintų elgsenos skurdo įveikimą, tai yra kad ji turėtų aiškų moralinį užtaisą.

Todėl Bushas, įgyvendindamas „jautrųjį konservatizmą“, ėmėsi kitaip skirstyti didelę dalį federalinės socialinės paramos pinigų, kurių beatodairiškas dalinimas per valdžios institucijas iki tol tik skatino nenorą dirbti ir didino vaikų, augančių asocialiose šeimose, skaičių. Bushas ėmė šiuos pinigus skirstyti per religines ir vietos bendruomenes, per labdaros organizacijas.

Jis buvo įsitikinęs, kad šios organizacijos, turėdamos įgimtą jautrumą žmogui, sugebės padėti šiam žmogui įveikti elgsenos skurdą.

Taigi Amerikos neokonservatoriai, matydami visuomenės moralinių vertybių krizę, ją imasi spręsti visų pirma atsisakydami tokios valstybės politikos, kuri iki šiol griovė šeimą, mažino motyvaciją šeimai, darbui ir didino socialinę patologiją. Šeimos, kaip mažiausios bendruomenės, silpnėjimas kelia didžiausią nerimą, nes šeima suvokiama kaip ta bendruomenė, per kurią šiais laikais efektyviausiai yra perduodama moralinė tradicija. Todėl norint atgaivinti ir sustiprinti liberaliosios kultūrinės revoliucijos apnaikintą moralinę krikščioniškąją visuomenės tradiciją, visų pirma reikia sustiprinti šeimos bendruomenę, ar bent jau nustoti ją griauti ydinga valstybės paramos politika. Iš kitos pusės,- valstybės socialinė parama tiems, kuriems tokia parama tikrai reikalinga, yra žymiai efektyvesnė, jeigu suteikiama išnaudojant bendruomenės potencialą, nes bendruomenė, skirtingai nuo biurokratų, turi žymiai didesnę potencialą ir žmogiškąjį jautrumą padėti žmogui įveikti jo elgsenos skurdą. Norint įveikti elgsenos skurdą, bendruomenė (šeima) yra žymiai pajėgesnė padėti nei valstybės biurokratija.

Šeima ir bendruomenė – kultūrinio „karo“ objektas?

Kalbėdami apie valstybės politiką, kuri padėtų stiprinti du svarbiausius sveikos visuomenės pamatinius blokus- šeimą ir bendruomenę, turėtume suprasti, kad visų pirma labai svarbu būtų pakeisti vyraujančią visuomenėje liberalųjį požiūrį, kad tai nesvarbu: kad nesvarbu šeima, nesvarbu bendruomenė, svarbu tik „aš“ ir mano malonumai; kad moralinės vertybės yra asmeninis reikalas; kad tai kas anksčiau buvo nemoralu, dabar jau gali būti pripažinta moraliu, nes tai modernu, nes taip „visi daro“. Vyraujantis visuomenės požiūris labai stipriai priklauso ir nuo valstybės politikos; ar valstybė viską toleruoja, ar yra tam tikros visuomenės vertybės, kurias valstybė gina.

Todėl vienas iš svarbiausių ir pirmaeilių ilgalaikių valstybės politikos tikslų turėtų būti aiškaus ir sisteminio požiūrio valstybės politikoje suformavimas: šeima yra svarbu ir bendruomenė – yra svarbu. Šios dvi kategorijos turėtų tapti tokiomis vertybėmis, kurias valstybė gintų ir jo-

mis peršviestų kiekvieną savo politikos žingsnį: ar jis stiprins šeimos ir bendruomenės institutus, ar silpnins. Valstybės svarbiu uždaviniu taip pat turėtų būti ir šeimos bei bendruomenės situacijos Lietuvoje pastovus monitoringas ir demonstravimas, kokią žalą visuomenės gerovei atneša šių institucijų silpnėjimas.

Iš esmės mes turime aiškiai pasakyti, kad tai kas yra reikalinga, tai vyraujančių visuomenės nuotaikų ir nuomonių pakeitimo strategija. Trumpiau tariant – tai „kultūrinio karo“ strategija. Tai negali būti karas, kurio vienintelis tikslas – žūt būt apginti paskutinius bastionus, nes tokia gynyba tik atgraso. Tai turi būti jautrus ir vis daugiau šalininkų sutelkiantis žygis, įtikinantis argumentais ir faktais, o ne garsia retorika.

Šeimos politika – nuo šeimos planavimo bei rūpesčio reprodukcija prie šeimos vertybių

Lietuvoje „šeimos politika“ iki šiol buvo menkai suprantamas ir dažnai klaidingai vartojamas terminas. Jeigu politikai ir kalbėdavo apie šeimą, tai dažniausiai apie „šeimos planavimą“ ar apie „reprodukcinę sveikatą“, suvesdami šeimos vaidmenį tik į giminės pratęsimą. Kokio nors dėmesio sveikai šeimai, kaip svarbiausiai bendruomenei, nei žodžiais, nei paramos instrumentais valstybės politikai nedemonstravo, Vyriausybės savo ataskaitose apie tai nekalbėdavo, o visuomenėje žymiai daugiau dėmesio susilaukdavo gėjų pretenzijos santuokų įteisinimui ar vedybiniai nuotykiškai įvairiuose „akvariumuose“.

Šiandien būtų per anksti skelbti kokius nors detalius konservatyviosios „šeimos politikos“ metmenis. Tam, kad juos paruoštumėme – reikia dar daug ir nuosekliai dirbti. Svarbu tai, kad mes jau suvokiame tokios politikos esminę, vertybinę svarbą ir suvokiame, kad tokioje politikoje svarbiausiais elementais turėtų būti: visų pirma, kultūrinis karas prieš liberalųjį požiūrį į šeimą; antra, keisti valstybės socialinę politiką, kad ji nebeskatintų asocialumo ir nenaikintų motyvacijos normaliai šeimai ir darbui; trečia, remti sveikas šeimas; ketvirta, skatinti visuomenės motyvaciją sveikai šeimai naudojant statistikos ir monitoringo instrumentus.

Kaip sakėme anksčiau – mes ne vieni bandome tokį uždavinį spręsti. Mus turėtų įkvėpti JAV konservatorių sėkmė, grąžinant „sveikos šeimos“

vertybę į visuomenės plačiai pripažįstamų vertybių sąrašą, ir ši amerikiečių sėkmė vis plačiau pripažįstama pasaulyje.

Žmogaus charakteris – pagrindinė Dešinosios Alternatyvos socialinės doktrinos ašis

Skurdas ir nusikalstamumas yra personalinis dalykas. Nusikaltimus daro individai. Motyvaciją darbui, žinioms, normaliai šeimai, galų gale normaliam pilietiniam elgesiui taip pat praranda atskiri individai. Asmens elgsenos skurdas reiškia, kad jo charakteris, jo asmens savybės yra susiformavusios tokiu būdu, kad jis kenkia ne tik pats sau, bet ir visai savo bendruomenei. Asmens charakteris yra jo moralinių nuostatų visuma.

Todėl pabaigoje ir noriu dar kartą pasakyti, kad žmogaus charakterio formavimasis šeimoje ar platesnėje bendruomenėje yra pats svarbiausias dalykas, mums siekiant gyventi taikingoje bendruomenėje, apsaugotoje nuo skurdo ir nusikaltimų. Jeigu iš vaiko yra atimama ta parama ir disciplina, kuriuos jam suteikia stipri šeima ir artimiausia bendruomenė, tai iš jo praktiškai atimama žmogiška teisė ateityje išvengti nusikaltimų ar skurdo kelio.

Dešinosios Alternatyvos socialinė doktrina ir sako, kad valstybės politikos, tame tarpe ir socialinės politikos, pagrindinis tikslas ir turi būti padėti toms socialinėms institucijoms – šeimai ir bendruomenei, kuriose ir formuojasi žmogaus charakteris, padedantis jam išvengti nusikaltimų ar skurdo spąstų. Todėl aš ir teigiu, kad konservatyvioji socialinės politikos doktrina yra visų pirma moralės politikos doktrina.

Ir nebijokime to pasakyti.

Irena Degutienė

Ar santuokos išsaugojimas yra Lietuvos valstybės interesas?

Pranešimas konferencijoje-diskusijoje Šeimos centre, Kaune

2004 m. vasario mėn. 14 d.

Čia susirinkusiems žmonėms tikrai nereikia įrodinėti, jog šiandien šeimos institutas Lietuvoje patiria krizę ir šios krizės padariniai labai grėsmingi visam visuomenės gyvenimui. Deja, kai tenka kalbėti politikų susibūrimuose, ne taip paprasta įrodyti, kad šeimos stiprinimas yra valstybės politikos uždavinys, o ne trečiarūšės svarbos dalykas, kurio imsimes, kai išspręsimė kitas, esą svarbesnes, problemas. Tiesa, galima guostis tuo, kad, nepaisant nerimą keliančių tendencijų, šeima didžiąjai Lietuvos visuomenės daliai išlieka vertybė. Atrodo, galima drąsiai teigti, kad visuomenės dauguma šiandien geriau nei dabartinės valdžios atstovai mato ir supranta pražūtingus šeimos erozijos padarinius.

Deja, kolegų politikai Lietuvoje nėra linkę įvertinti darnios šeimos reikšmės. Kažkodėl pamirštama tai, kad dauguma dabartinių mūsų visuomenės ligų, dėl kurių dejuojame, yra nulemtos to, kad per menka visuomeninė reikšmė teikiama bendruomeniškumą puoselėjančioms institucijoms. Kolegos dažnai nesusimąsto, jog šeima yra natūrali kiekvieno žmogaus gyvenimo aplinka. Kiekvienas iš mūsų yra kažkieno vaikas, beveik kiekvienas turime savo vaikų ar anūkų, brolių seserų. Netvarka šeimoje neišvengiamai perauga į netvarką visuomenėje.

Taip pat tenka įrodinėti tai, kas čia susirinkusiems tikrai atrodo savaime suprantamas dalykas, – jog santuoka pagrįsta šeima – tai pamatinė bendruomenė, kuri visiems jos nariams suteikia tai, ko valstybės rūpestis negali duoti. Šeimoje vaikai išmoksta būti žmonėmis, susiformuoja jų vertybinis pamatas, bendruomeniškumo įgūdžiai, pasitikėjimas savimi. Taip pat ir sutuoktiniai šeimoje išmoksta veiksmingai bendradarbiauti,

papildyti vienas kitą. Tiek tėvai ir vaikai šeimoje ir pati bendruomenė turi turėti ne tik teises, bet ir pareigas, jausti atsakomybę. Kad tai nepaprastai svarbu, rodo jau vien statistiniai duomenys, akivaizdžiai parodantys, kad santuokoje gyvenančių žmonių pragyvenimo lygis paprastai yra aukštesnis už tų, kurie gyvena vieniši ar nesusisaistę formaliais ryšiais. Jau nekalbant apie tai, kad daugelis visuomenės ligų, su kuriomis šiandien susiduriame – nusikalstamumas, alkoholizmas, narkomanija, nihilizmas yra tiesiogiai susiję su šeimos krize.

Šiandien daug kalbama apie būtinybę pažaboti nusikalstamumą, narkomaniją, kitas socialines blygybes, tačiau deklaratyvi kova su šiomis blygybėmis negali duoti laukto rezultato, jei kovojama su padariniais, o ne su šių blygybių, visuomenės ligų priežastimi. Įvairūs tyrimai patvirtina, jog yra tiesioginis ryšys tarp šeimyninio gyvenimo erozijos ir nusikalstamumo, narkomanijos, alkoholizmo didėjimo. Nusikaltėliai, narkomanai, viskuo nusivylę žmonės paprastai išauga ten, kur šeimos yra virtusios griuvėsiais, kur vaikai negauna tėvų dėmesio ir šilumos.

Neretai kolegos politikai pašiepia, kad valstybė negali uždrausti žmonėms skirtis ir todėl beprasmiška valstybės lygmeniu rūpintis santuokos tęstinumu. Aišku, skyrybų buvo ir bus. Kiekvienos skyrybos turi savas priežastis ir tikrai ne politikų reikalas žmonėms nurodinėti, kaip jie turėtų tvarkyti santykius su artimiausiais žmonėmis. Tačiau turime pripažinti, kad itin didelis skyrybų išplitimas šiandien yra susijęs tiek su bendra šeimos vertės erozija, tiek su nesuvokimu visų neigiamų skyrybų padarinių. Valstybė turėtų užtikrinti, jog visiems taptų žinomi duomenys apie skyrybų ilgalaikę psichologinę bei socialinę žalą visų sugriuvusios šeimos narių ateities gyvenimui. Tokių tyrimų duomenų paskelbimas JAV bei kai kuriose Europos valstybėse privertė daugelį susimąstyti ir skyrybų skaičius tose valstybėse sumažėjo. Taip pat turime pripažinti, kad neretai skyryboms ryžtamasi pernelyg skubotai. Čia galėtų padėti tiek privalomi kursai apie skyrybų padarinius, kuriuos turėtų išklausti visos, skirtis pasiryžusios poros; tiek labiau išplėtotą psichologinės pagalbos šeimoms sistema. Dar viena svarbi priemonė – mokesčių sistemos susiejimas su gyvenimu santuokoje. Mokesčiai turėtų skatinti žmones gyventi šeimoje. Lėšos, išleistos šios priemonės įgyvendinti, tikrai mažesnės nei tos,

kurias valstybė išleidžia, bandydama gydyti skyrų padarytas žmonių žaizdas. Svarbiausia šiuo atveju – valstybė turi aiškiai patvirtinti, jog santuoka grįsta šeima yra svarbus mūsų valstybės pamatas.

Tiems, kas mano, jog siūlomos priemonės nereikalingi žaidimai, noriu pateikti Didžiosios Britanijos pavyzdį. Didžiojoje Britanijoje šiandien baigiasi jau aštuntoji kasmetinė šeimos savaitė. Šią savaitę visoje šalyje vyko įvairūs renginiai, seminarai, paskaitos, kurių tikslas propaguoti šeimos institutą, renginiuose dalyvavo iškilūs politikai, taip pat ir Britanijos premjeras Toni Blairas.. Taip pat šiemet organizatoriai sugalvojo naują „Dešimties minučių iniciatyvą“, kurios esmė – pasiūlyti sutuoktiniams kiekvieną dieną atidėti bent dešimčiai minučių visus reikalus ir kartu aptarti kurį nors visuomenės ar šeimos gyvenimo įvykį, išklausti vienas kito nuomones. Tokios iniciatyvos autoriai tvirtina, kad dešimties minučių ritualas yra labai svarbus ir jis gali labai prisidėti prie šeimos gyvybingumo palaikymo, nes labai dažnai šeimos suyra vien dėl to, jog pritrūksta tarpusavio dėmesio.

Pavyzdžių galima pateikti ir daugiau. Pavyzdžiui, Ukrainos Prezidentas prieš keletą dienų pasirašė dekretą, kuriuos šie metai Ukrainoje skelbiami šeimos metais. Sukurtas platus veiksmų planas, kurio tikslas stiprinti šeimos instituciją kaip visuomenės pamatą.

Tikiu, kad panašaus pobūdžio renginių, iniciatyvų sulauksime ir Lietuvoje. Svarbu, jog tiek Bažnyčia, tiek visuomeninės organizacijos, tiek politikai glaudžiai bendradarbiautų propaguodami darnios ir stiprios šeimos vertybę.

Kalbėdami apie valstybės politiką, kuri padėtų stiprinti du pamatinius sveikos visuomenės blokus: šeimą ir bendruomenę, turėtume suprasti, kad pirmiausia reikia pakeisti vyraujančią visuomenėje liberalų jį požiūrį, kad tai yra nesvarbu: kad nesvarbu šeima, nesvarbu bendruomenė, svarbu tik “aš” ir mano malonumai; kad moralinės vertybės yra asmeninis reikalas, kad tai, kas anksčiau buvo nemoralu, dabar jau gali būti pripažinta moraliu, nes tai modernu, nes taip “visi daro”. Esu įsitikinusi, kad vyraujantis visuomenės požiūris labai priklauso ir nuo valstybės politikos: ar valstybė viską toleruoja, ar yra tam tikros visuomenės vertybės, kurias valstybė gina.

Ko šeima kaip institucija laukia iš valstybės, visuomenės?

Visų pirma, kad būtų pripažintas jos tapatumas ir kad ji būtų priimta kaip visuomenę formuojanti dalis. Nė viena visuomenė negali rizikuoti, nuolaidžiaudama dėl esminių santuokos ir šeimos klausimų. Kita vertus, kur šeimai pakanka savęs pačios, reikia jai leisti veikti savarankiškai ir netrukdyti. Perdėtas valstybės kišimasis būtų ne tik nepagarbus, bet ir žalingas, nes aiškiai pažeistų šeimos teises. Valstybė gali ir privalo kištis tik ten, kur pačios šeimos iš tiesų nepakanka, padėti skurstančioms šeimoms.

Taip pat valstybė privalo įsipareigoti šeimai, konkrečiais veiksmais parodydama, kad savo socialinę politiką vykdydys, siekdama, kad kuo daugiau Lietuvos žmonių gyventų tvirtoje, santuokiniuose įsipareigojimuose paremtoje šeimoje, atsakingai auginančioje du ir daugiau vaikus. Vėl gi politikai negali nurodyti, kiek vaikų šeima turėtų auginti. Tačiau valstybės interesas yra tai, kad šeimos augintų bent po du vaikus. Vien jau dėl to, kad demografinė krizė kartu yra ir socialinė krizė, pensijų reformos krizė. Kita vertus, tyrimai rodo, kad dauguma šeimų norėtų auginti bent du vaikus, tačiau tam nesiryžta, nes baiminasi, kad nepavyks visiems vaikams suteikti deramą priežiūrą ir išsilavinimą. Tėvynės sąjungos pasiūlyta

2V programa tikrai neišsprendžia visų demografinės politikos problemų, tačiau tai žingsnis, siekiant atkreipti politikų dėmesį į šią problematiką ir kartu raginimas konkrečiais veiksmais, o ne moralizavimu spręsti iškilusias problemas.

Atsakingas valstybės įsipareigojimas šeimai kartu reiškia ir visos socialinės politikos permąstymą. Esu tvirtai įsitikinusi, kad Socialinės apsaugos ir darbo ministerija turi būti perkeista į Šeimos ir darbo ministeriją, kuri taptų visos paramos šeimai politikos koordinatorė. Šiuo metu tokio koordinavimo labai trūksta.

Taip pat esu įsitikinusi, kad valstybė paramos šeimai politikoje turi ne tik dalinti pašalpas, bet privalo veiksmingiau išnaudoti įvairius paramos pavidalus. Pirmiausia, veiksmingiau sieti mokesčių sistemą su gyvenimu šeimoje bei vaikų auginimu. Taip pat ekonominėmis priemonėmis padėti jaunoms šeimoms įsigyti tokį būstą, kuris nekeltų nerimo dėl vaikų auginimo sąlygų. Valstybės parama turi skatinti tai, kad kiekvie-

na šeima vaiko gimimą priimtų vien kaip didžiulį džiaugsmą, o ne kaip sunkų ekonominį išbandymą. Taip pat labai svarbu būtų, kad valstybė, įgyvendindama paramos šeimai politiką, glaudžiai bendradarbiautų tiek su bendruomenėmis, tiek su dabartinės šeimos problemas gerai išmanančiomis organizacijomis, nes, jei norime sukurti veiksmingą paramos šeimai politiką, turime atrasti būdą, kaip nuo į šeimos erozijos padarinių šalinimą orientuotos socialinės politikos pereiti prie tokios, kuri, pirmiausia, skatintų darnias ir atsakingas šeimas, kartu nepaliekant likimo valiai tų vaikų, kurių tėvams trūksta atsakomybės, tų suirusių šeimų, kuriems labai reikia valstybės dėmesio. Tai sudėtingas persiorientavimas, kuris reikalauja tiek jautrumo, tiek aiškaus supratimo, kad, nesustiprinę šeimos, neturėsime tvarkos ir visuomenėje.

Tikrai manau, kad ir nevyriausybinės organizacijos turi drąsiau teikti pasiūlymus, kaip turėtume spręsti dabar iškilusias problemas, aktyviau „spausti“ politikus. Toks aktyvumas tikrai reikalingas, nes tikrai bendromis jėgomis gali pavykti šeimos stiprinimą paversti vienu iš svarbiausių politinės darbotvarkės klausimų.

Kita vertus, tikrai manau, kad valstybės įsipareigojimas šeimai neturėtų apsiriboti gyvenimo tvirtoje, santuokiniiais įsipareigojimais grįstoje šeimoje bei gimstamumo skatinimo siekiniais. Valstybė taip pat privalo rūpintis, kad šeimos galėtų garantuoti vaikams saugią erdvę bei deramą išsilavinimą. Tai galima pasiekti tik tada, kai visi kartu kursime šeimas negriaunančią aplinką. Tokiai aplinkai sukurti būtina valstybinių lygmeniu pripažinti, kad vaikų auginimas yra valstybei naudingas darbas, kuriam turi būti suteiktos visos socialinės garantijos. Turime siekti lankstesnių profesinio užimtumo pavidalų, leidžiančių abiem tėvams daugiau dėmesio skirti bendravimui šeimoje.

Valstybės švietimo politika taip pat turi stiprinti šeimą. Švietimo sistemoje turėtų būti gilinamas šeimos bei mokyklos bendradarbiavimas, tėvams suteikiama didesnė galia įtakoti valstybinių mokyklų bei valstybinės televizijos programų veiklą. Labai svarbu apsaugoti šeimas nuo pornografijos, smurto srauto, duodant tvirtą atkirtį liberalistinei propagandai, jog esą psichiką žalojantys smurto ir pornografijos vaizdai yra būtinas laisvės sandas.

Taip pat privalu gerbti tėvų teisę perteikti vaikams savo vertybes ir apsaugoti vaiką nuo tų pamokų, kurios pažeidžia šeimos dorovines nuostatas, ir kuriose šeimos vaidmuo suprantamas tik kaip giminės pratesimas ir seksualinių poreikių patenkinimas. Esu tvirtai įsitikinusi, kad tokio pobūdžio iniciatyvos kaip Draugiškos jaunimui paslaugos Lietuvoje, kurios iš esmės tereiškia kontraceptinių priemonių platinimą paauglių tarpe bei seksualumo kulto propagavimą, iš esmės nėra suderinamos su šeimai palankios socialinės ir kultūrinės aplinkos kūrimu. Neramina tai, kad krikščioniškas vertybes pažeidžiančių idėjų propagavimas vykdomas, prisidengiant įvairiais kilniais tikslais, bei visiškai ignoruojant tėvų teisę auklėti vaikus, perduodant jiems savo vertybines nuostatas. Neįleistos pro duris, seksualumo kulto propagavimo iniciatyvos braunasi pro langą. Tokia situacija reikalauja dėmesingumo tiek iš politikų, tiek iš Šeimos centrų ar kitų nevyriausybinų organizacijų.

Viena vertus, į klausimą – ko šiandien turėtų siekti veiksminga paramos šeimai politika? – atsakyti nėra labai sunku. Turėtume siekti, kad tvirta šeima, nepatirdama ekonominių sunkumų, galėtų auginti vaikus, perteikti jiems vertybinį pamatą bei, bendradarbiaudama su švietimo institucijomis, suteiktų kuo geresnį išsilavinimą. Kita vertus, idant įgyvendintume šį siekį, reikia iš esmės keisti dabar vyraujančią valstybės požiūrį į šeimą. Tai, ar toks pokytis įvyks, labai priklauso nuo to, kiek darbiai ir veiksmingai sugebės bendradarbiauti Bažnyčia, šeimos problemomis besirūpinančios visuomeninės organizacijos ir šeimos vertę suvokiantys politikai. Šiandien labai svarbu suformuoti *Koaliciją už tvirtą šeimą*, kuri iš esmės kartu būtų Koalicija už Lietuvos ateitį.

Irena Degutienė

Konservatyvioji šeimos politika (arba paramos šeimai politika)

Pranešimas konferencijai “Šeimos politika ES erdvėje”

2004 m. balandžio 16 d.

Nors šeima, kaip rodo įvairūs sociologiniai tyrimai, ir toliau Lietuvos gyventojams išlieka pagrindine vertybe, tačiau šiandien drąsiai galime teigti, jog viena iš svarbiausių dabartinės Lietuvos problemų – šeimos institucijos krizė. Sociologiniai tyrimai rodo, kad Lietuvoje mažėja santuokų ir daugėja skyrybų, vis didesnė vaikų dalis gimsta anapus santuoka sutvirtintų šeimų. Sparčiai mažėja gimstamumas. Socialinių tyrimų instituto parengtoje “Demografinės politikos strategijoje” aiškiai teigiama, kad visuose demografiniuose procesuose (gimstamumo, šeimos formavimo, mirtingumo ir migracijos) vyksta neigiami procesai. Jų pasekmė – gyventojų skaičiaus mažėjimas, demografinės pusiausvyros praradimas, spartus gyventojų senėjimas. Daugiausia su darnios šeimos krize susijęs gimstamumo mažėjimas yra pasiekęs tokia ribą, kai išskyla reali grėsmė tautos išlikimui.

Gimstamumo mažėjimas kelia grėsmę ne tik mūsų tautos išlikimui, tačiau taip pat sukelia rimtas socialines problemas. Jau šiandien kas penktas Lietuvos gyventojas yra vyresnis nei 60 metų. Jei Lietuvos moterys nepradės daugiau gimdyti, visuomenės senėjimas didės. Tai reiškia, jog vis didesnę biudžeto dalį teks skirti pensijoms, o kiekvienam darbingo amžiaus žmogui kasmet bus užkraunama vis didesnė socialinė našta.

Tokie duomenys ne tik gąsdina, bet kartu įpareigoja imtis priemonių, nes šeimos erozija yra kartu ir visos visuomenės erozija. Netvirta šeima – tai kartu ir prastesnis dėmesys išsilavinimui, prastesnės gyvenimo sąlygos, vertybinis chaosas. Aišku, niekas neneigia, kad kartais viena gera mama geriau nei du prasti tėvai, kad ir vienas tėvas gali gerai išauginti vaiką, suteikti jam geras sklaidos galimybes. Tačiau niekas neneigs, jog

tai padaryti labai sunku. Vien jau dėl to, kad labai trūksta laiko ir darbui, ir vaikui, trūksta lėšų ir panašiai.

Esame įsitikinę, kad daugelį visuomenės krizės sukeltų problemų galima bus išspręsti tik tada, kai bus išgydytos šeimos institucijos ligos. Būtent tvirtoje šeimoje žmogus turėtų išmokti atsakomybės, įsipareigojimo – savybių, kurių stoka griaua dabarties visuomenę. Taip pat šeima turėtų būti saugia erdve bei svaria parama kiekvienam žmogui. Esame įsitikinę, kad deklaratyvus dėmesys nusikalstamumo, narkomanijos problemoms bei tariama kova su šiomis blogybėmis negali duoti apčiuopiamų rezultatų, jei kovojama su padariniais, o ne su šių blogybių, visuomenės ligų priežastimi. Įvairūs tyrimai patvirtina, jog yra tiesioginis ryšys tarp šeimyninio gyvenimo erozijos ir nusikalstamumo, narkomanijos, alkoholizmo didėjimo. Nusikaltėliai, narkomanai, viskuo nusivylę žmonės paprastai išauga ten, kur šeimos yra virtusios griuvėsiais, kur vaikai negauna tėvų dėmesio ir šilumos.

Šiandien vyrauja pavojingas skyrybų, kaip neskausmingo tarpusavio santykių krizės sprendimo, samprata, “skyrybų mentalitetas” yra tapęs savotiška norma. Tačiau privalome įsisąmoninti, jog sugriuvusi šeima nėra vien tik dviejų sutuoktinių tarpusavio santykių krizė, tai visą visuomenę sudrebinanti problema. Akivaizdu, kad sugriuvusi šeima – tai dažniausiai prastesnės ekonominės gyvenimo sąlygos, mažesnis dėmesys vaikų auklėjimui bei išsilavinimui, nesaugumo prieskonis. Aišku, niekas neneigia, kad atskirais atvejais ir vienas iš tėvų gali deramai išauginti vaiką, suteikti jam geras sklaidos galimybes. Tačiau tai padaryti sugriuvusioje šeimoje visada sunkiau nei tvirtoje. Vien jau dėl to, kad šeimos griuvėsiuose neišvengiamai trūksta laiko ir darbui, ir vaikams, dažnai labai trūksta lėšų. Jei norime tvarkos visuomenėje, visų pirma būtina siekti grąžinti tvarką į šeimų gyvenimą.

Pastaruoju metu daug kalbama apie būtinybę nuosekliai kovoti su skurdu. Įveikti skurdą reikalinga auganti ekonomika, tačiau, mūsų įsitikinimu, ekonominis augimas yra būtina, bet nepakankama sąlyga skurdui įveikti. Idant pasikeistų skurstančių žmonių padėtis reikia ne tik valstybės veikimo, bet ir pačių žmonių įgūdžių ir pastangų. Idant įveiktume skurdą, turime įveikti ne tik medžiaginį, bet ir elgesio skurdą.

Taigi, kovojant su skurdu, labai svarbus vaidmuo tenka darbo etikos bei tvirtos šeimos vertybių atstatymui. Aišku, valstybė negali panaikinti nesantuokinių ryšių, skyrybų, neturėtų nurodinėti, kaip žmonės privalo tvarkyti savo asmeninių santykių. Turime prisiminti, kad valstybės institucijų veikla, stiprinant šeimos instituciją, turi aiškias ribas. Galima net gi tvirtinti, jog šioje srityje valstybė daug nuveikti gali tik tada, kai ji veikia kartu su bendruomenėmis, pilietinėmis organizacijomis, Bažnyčia.

Kita vertus, konservatorių esminis įsitikinimas -- socialinė politika neturi skatinti asocialumo, taip pat neturi užmerkti akių, kai tėvai nevykdo savo pareigų vaikams. Valstybė negali priversti žmonių pakeisti mąstymo, negali priversti žmonių tapti dorais ir pareigingais. Tačiau ji privalo padėti tiems, kurie tikrai nori įveikti problemas, kurie stengiasi, taip pat ji gali – ir turi – keisti bendrą visuomenės požiūrį į šeimą.

Esame įsitikinę, jog labai svarbu iš esmės pakeisti Lietuvoje įsitvirtinusi požiūrį, kad šeimos politika yra antraeilės svarbos. Šeimos stiprinimo klausimas turi tapti naujos Lietuvos politinės darbotvarkės pamatu. Tik tuo atveju sustabdysime Lietuvos aižėjimą į dvi ar daugiau valstybių, tik tuo atveju sugebėsime išlikti tvirta ir oria tauta besivienijančioje Europoje.

Tačiau svarbu ne tik sutarti dėl to, kad dabartinė situacija reikalauja pokyčių, bet kartu ir dėl to, kokie tie pokyčiai turėtų būti. Deja, iki šiol valstybės parama šeimai nebuvo pakankama. Turime pripažinti, jog tik dabar tiek Lietuvoje, tiek kitose išsivysčiusiose pasaulio valstybėse pradėta suvokti, kad nepakanka atskirų programų, „gaisrų gesinimo“, bet reikalinga kompleksiška, koordinuota ir į šeimos institucijos stiprinimą sutelkta politika. Tačiau tenka apgailestauti, kad dabartinė valdančioji dauguma įgyvendina tik kosmetines reformas, tačiau nesiryžta iš esmės keisti paramos šeimai politikos esmės, o daugeliu atžvilgiu toliau diegiamos prieš šeimą nukreiptos programos.

Kalbėdama apie dabartinės paramos šeimai politikos ydas, norėčiau akcentuoti tris esminius dalykus:

1. Valstybė šiandien išleidžia didžiules lėšas tam, jog užgesintų socialinių problemų gaisrus. Šiandien didžioji valstybės paramos dalis yra nukreipta į vidinių problemų draskomas ar iširusias šeimą. Tokioje

aplinkoje augantiems vaikams padėti svarbu, tačiau tikra pagalba yra ta, kuria siekiama sustiprinti šeimą.

2. Nėra vienos institucijos, kuri koordinuotų visas programas, susijusias su šeimos institucija, bei galėtų įvertinti, ar jų įgyvendinimas nedidina šeimų erozijos. Tai, kokias problemas tokia situacija sukelia, rodo ir Sveikatos apsaugos ministerijos remiamas „Jaunimui palankių paslaugų teikimo“ projektas ir kiti eksperimentiniai projektai, kurie pažeidžia tėvų teises perteikti vaikams savo vertybes, o visas jaunam žmogui išskylančias problemas suveda vien tik į seksualumą.
3. Vyriausybė ir toliau siūlo įstatymo projektus, kurie ne tik nestiprina šeimos institucijos, bet ją sumenkina iki paprasčiausios partnerystės. Neseniai Vyriausybė pateikė Seimui svarstyti „Lietuvos Respublikos partnerystės (bendro gyvenimo neįregistravus santuokos) įstatymą“. Kaip teigiama aiškinamajame rašte – šio įstatymo tikslas tėra išskleisti jau Civiliniame kodekse įteisintas nuostatas. Tačiau dabartinė situacija veikiau skatina peržiūrėti Civilinį kodeksą bei iš jo pašalinti šeimos instituciją silpninančias nuostatas, o ne toliau įtvirtinti dalykus, kurie šeimą prilygina paprasčiausiam kontraktui, kur įsipareigojimai gali nutrūkti, iškilus bet kokiam problemam.

Paminėjau tik svarbiausias ydas, nors apie kiekviena iš jų galima būtų kalbėti labai ilgai. Deja, turiu pripažinti, jog platesnių politikų diskusijų apie šeimą apskritai labai trūksta. Viena iš priežasčių – įsitikinimas, kad politinės priemonės turėtų būti vertybiškai neutralios, t.y. nevalia politinėmis priemonėmis skatinti stiprios šeimos. Esą tai ne politikų reikalas. Tikrai su tuo nesutinku. Esu įsitikinusi, kad valstybė yra didelė šeima, kurios nariai privalo sutarti, kokiomis vertybėmis vadovaujasi savo veikloje. Nenoriu dar kartą kartoti, jog šeimos krizė yra visos visuomenės krizė, tačiau dar kartą pabrėžiu – tvirta šeima yra visos valstybės interesas.

Esame įsitikinę, kad valstybė privalo padėti tiems, kurie nori gyventi darnioje šeimoje, atsakingai auginti vaikus. Politikai negali uždrausti žmonėms skirtis, tačiau privalu pasirūpinti, jog visuomenė geriau suprastų neigiamus skyrybų padarinius. Valstybė turėtų užtikrinti, jog visiems taptų žinomi duomenys apie skyrybų ilgalaikę psichologinę bei socialinę žalą visų sugriuvusios šeimos narių ateities gyvenimui. Tokių tyrimų

duomenų paskelbimas JAV bei kai kuriose Europos valstybėse privertė daugelį susimąstyti ir skyrybų skaičius tose valstybėse sumažėjo. Taip pat turime pripažinti, kad neretai skyryboms ryžtamasi pernelyg skubotai. Čia galėtų padėti tiek privalomi kursai apie skyrybų padarinius, kuriuos turėtų išklausti visos skirtis pasiryžusios poros; tiek labiau išplėtotą psichologinės pagalbos šeimoms sistema.

Dar viena svarbi priemonė – mokesčių sistemos susiejimas su gyvenimu santuokoje. Mokesčiai turėtų skatinti žmones gyventi šeimoje. Lėšos, išleistos šios priemonėms įgyvendinti, tikrai mažesnės nei tos, kurias valstybė išleidžia, bandydama gydyti skyrybų padarytas žmonių žaizdas. Svarbiausia šiuo atveju – valstybė turi aiškiai patvirtinti, jog santuoka grįsta šeima yra svarbus mūsų valstybės pamatas.

Ko šeima kaip institucija laukia iš valstybės, visuomenės? Visų pirma, kad būtų pripažintas jos tapatumas ir kad ji būtų priimta kaip visuomenę formuojanti dalis. Nė viena visuomenė negali rizikuoti, nuolaidžiaudama dėl esminių santuokos ir šeimos klausimų. Kur šeimai pakanka savęs pačios, reikia jai leisti veikti savarankiškai ir netrukdyti. Perdėtas valstybės kišimasis būtų ne tik nepagarbus, bet ir žalingas, nes aiškiai pažeistų šeimos teises. Valstybė gali ir privalo kištis tik ten, kur pačios šeimos iš tiesų nepakanka, padėti skurstančioms šeimoms.

Viena vertus, į klausimą – ko šiandien turėtų siekti veiksminga paramos šeimai politika? – atsakyti nėra labai sunku. Turėtume siekti, kad tvirta šeima, nepatirdama ekonominių sunkumų, galėtų auginti vaikus, perteikti jiems vertybinį pamatą bei, bendradarbiaudama su švietimo institucijomis, suteiktų kuo geresnį išsilavinimą. Kita vertus, idant įgyvendintume šį siekį, reikia iš esmės keisti dabar vyraujančią valstybės požiūrį į šeimą. Dar kartą noriu akcentuoti, kad reformų paramos šeimai politikoje sėkmė labai priklauso ne vien tik nuo politikų, tačiau taip pat nuo to, kiek aktyviai įsijungs nevyriausybinės organizacijos, religinės bendruomenės. Todėl Tėvynės sąjunga labai skatina visas pilietines iniciatyvas, kurios stiprina atsakingą tėvystę, šeimos institucijos teisių gynimą. Esame įsitikinę, kad Lietuvai šiandien labai reikalinga visų šeimos institucijos ateitimi susirūpinusių asmenų Koalicija už tvirtą šeimą. Nes iš esmės tai kartu yra koalicija už Lietuvos ateitį.

-
1. Dar praėjusiais metais Tėvynės sąjunga pasiūlė, kokių priemonių, remiant šeimą bei skatinant gimstamumą, privalome imtis nedelsiant. Tačiau tai tik pirmasis žingsnis, nurodantis tą, kryptį, kuria turėtų būti plėtojama veiksminga paramos šeimai politika. Valstybė privalo išsipareigoti šeimai, konkrečiais veiksmais parodydama, kad savo socialinę politiką vykdys, siekdama, kad kuo daugiau Lietuvos žmonių gyventų tvirtoje, santuokiniiais išsipareigojimais paremtoje šeimoje, atsakingai auginančioje du ir daugiau vaikus.
 2. Atsakingas valstybės išsipareigojimas šeimai kartu reiškia ir visos socialinės politikos permąstymą. Esu tvirtai įsitikinusi, kad Socialinės apsaugos ir darbo ministerija turi būti perkeista į Šeimos ir darbo ministeriją, kuri taptų visos paramos šeimai politikos koordinatorė. Šiuo metu tokio koordinavimo labai trūksta. Iš dalies dėl koordinavimo trūkumo atsiranda absurdiškos situacijos, kai du ministrai ginčijasi, kieno kompetencijoje yra viena ar kita mokyklose diegiama programa.
 3. Esu įsitikinusi, kad valstybė paramos šeimai politikoje turi ne tik dalinti pašalpas, bet privalo veiksmingiau išnaudoti įvairius paramos pavidalus. Pirmiausia, veiksmingiau sieti mokesčių sistemą su gyvenimu šeimoje bei vaikų auginimu. Taip pat ekonominėmis priemonėmis padėti jaunoms šeimoms įsigyti tokį būstą, kuris nekeltų nerimo dėl vaikų auginimo sąlygų. Valstybės parama turi skatinti tai, kad kiekviena šeima vaiko gimimą priimtų vien kaip didžiulį džiaugsmą, o ne kaip sunkų ekonominį išbandymą.
 4. Valstybės išsipareigojimas šeimai neturėtų apsiriboti gyvenimo tvirtoje, santuokiniiais išsipareigojimais grįstoje šeimoje bei gimstamumo skatinimo siekiniais. Valstybė taip pat privalo rūpintis, kad šeimos galėtų garantuoti vaikams saugią erdvę bei deramą išsilavinimą. Tai galima pasiekti tik tada, kai visi kartu kursime šeimas negriaunančią aplinką. Tokiai aplinkai sukurti būtina valstybiniu lygmeniu pripažinti, kad vaikų auginimas yra valstybei naudingas darbas, kuriam turi būti suteiktos visos socialinės garantijos. Turime siekti lankstesnių profesinio užimtumo pavidalų, leidžiančių abiem tėvams daugiau dėmesio skirti bendravimui šeimoje.
 5. Valstybės švietimo bei sveikatos politika taip pat turi stiprinti šeimą.

Privalu gerbti tėvų teisę perteikti vaikams savo vertybes ir apsaugoti vaiką nuo tų pamokų, kurios pažeidžia šeimos dorovines nuostatas, ir kuriose šeimos vaidmuo suprantamas tik kaip giminės pratesimas ir seksualinių poreikių patenkinimas. Taip pat švietimo sistemoje turėtų būti gilinamas šeimos bei mokyklos bendradarbiavimas, tėvams suteikiama didesnė galia įtakoti valstybinių mokyklų bei valstybinės televizijos programų veiklą. Svarbu apsaugoti šeimas nuo pornografijos, smurto srauto, duodant tvirtą atkirtį liberalistinei propagandai, jog esą psichiką žalojantys smurto ir pornografijos vaizdai yra būtinas laisvės sandas.

Taigi baigiant dar kartą noriu pabrėžti, jog tvirtai, klestinčiai visuomenei yra būtina tvirta šeima. Šiam tikslui pasiekti tad reikalinga ne tik skatinti tradicinių šeimų kūrimąsi, siekti, kad kuo daugiau vaikų augtų tvirtose šeimose bei skatinti gyvenimą šeimoje, bet svarbus ir kompleksiškas veikimas keliuose lygmenyse – šeimos, mokyklos, darbo, pilietinės visuomenės, valstybės. Konservatorių įsitikinimu – bendruomeniškumo saitų puoselėjimas bei saugios šeimos erdvės stiprinimas yra tiesiausias kelias į sėkmės Lietuvą, kurioje visiems mums būtų gera gyventi. Užtenka klaidžioti individualizmo ar kolektyvizmo klystkeliais.

Susirūpinti tautos mažėjimu būtina jau šiandien

2004 m. birželio mėn. 18 d.

Neseniai Seimo narė Rasa Juknevičienė Kauno klinikose lankė gimdyves. Jaunąsias mamas ji pasveikino įteikdama po rožę, o jų kūdikiams – po žaisliuką. Iš viso tuo metu skyriuose ji rado apie 70 moterų. Pokalbiai su jomis Seimo narei sukėlė įvairių minčių. Čia pateikiame jos įspūdžius ir apmąstymus apie žmogaus gimimą ir visuomenės dvasinę sveikatą.

– Svarbiausia man buvo pasveikinti pirmą kartą gimdančias, nes tai buvo jų pirmoji Motinos diena, – kalbėjo Seimo narė R. Juknevičienė po apsilankymo Kauno klinikose. – Šalia kitų ramiai snaudė antrasis, trečiasis kūdikėlis. Mane gerai nuteikė, kad beveik visos mamos buvo girdėjusios apie Tėvynės sąjungos pirmininko Andriaus Kubiliaus iniciatyvą 2V, raginančią kiekvieną lietuvių šeimą auginti ne mažiau kaip du vaikelius: kad lietuvių tauta neišnyktų, kad šeimos būtų stipresnės, kad visa tauta būtų stipresnė. Gerai nuteikė ir visiškai pasikeitusi aplinka, požiūris į gimdymą. Viena gimdyvė buvo susilaukusi kūdikio po penkiolikos metų pertraukos. Moteriai didžiulį įspūdį padarė absoliučiai pasikeitusios sąlygos. Sovietmečiu gimdyti moteris buvo uždaroma tarsi į kalėjimą, o kūdikis dažniausiai ateidavo į nedraugišką, šokiruojančią aplinką. Atskyrimas nuo motinos būdavo skausmingas abiem ne tik fiziologiškai, bet ir psichologiškai – motinai vaikelis būdavo parodomas iš toli ir išnešamas visai parai ar ilgiau į kitą patalpą. Šiandien gimdyti atvykstama su šeima, daugiau kaip pusę kūdikielių pasitinka tėčiai. Šeimos gimdyvę nuolat gali lankyti, bendrauti. Laukiamieji jaukūs, dideli, panašūs į viešbučio kambarius. Iš esmės pasikeitęs ir požiūris į žmogaus atėjimą. Man, sovietiniais metais dirbusiai naujagimių skyriuje, tai padarė didžiulį įspūdį ir sukėlė įvairių minčių. Manau, kad dabartinių paauglių, dalies jaunų žmonių žiaurumas, sutrūkinėję šeimų ryšiai gali būti programuojami pačioje gyvenimo pradžioje. Pagarbi elgsena su nauja gyvybe, su šeima jau

gimdymo namuose – svarbus žingsnis kitokių vertybių link ir penas apmąstymams, ką kitaip turime daryti mes, Lietuvos visuomenė.

Paprastai artėjant rinkimams partijos parengia beveik vienodas programas, aprašančias atskiras gyvenimo sritis, ir iki kitų rinkimų padeda į stalčius. Todėl renkamasi ne pagal idėjas, o pagal kandidatų nuotraukas, amžių, lytį, gražesnę reklamą, o galutinis rezultatas dažniausiai būna netikėtas pačiam rinkėjui – išrenkami tie, kurie sudėjo didesnius pinigus į reklamą, t. y. į žiniasklaidą.

Paklauskite, ką turi bendra vertybiškai pasikeitęs požiūris į gimstančią žmogų bei jo šeimą ir rinkimai? Turi esminį ryšį, nes, esu giliai įsitikinusi, vertybinių tautos pamatų atkūrimas ir pačios lietuvių tautos išsaugojimas mūsų visuomenei yra ne mažiau svarbus, negu teisinių ar ekonominių pagrindų sutvarkymas. Nuo ko pradėti, ką keisti? Neįmanoma nepastebėti, kad Lietuva sensta, mažėja gyventojų, nemažai žmonių išvyksta gyventi į užsienį. Nuo 1990-ųjų metų netekome tiek gyventojų, kiek kartu paėmus šiandien gyvena Šiauliuose ir Panevėžyje. Pastaraisiais metais gyventojų mažėjimas nebe toks spartus, tačiau išlieka. Kasmet mūsų sumažėja tiek, kiek žmonių gyvena Pasvalyje ir Kupiškėje kartu sudėjus. Nieko nestebina, jei politikai rūpinasi ekonominiais rodikliais, o ypač – bendrojo vidaus produkto augimu. Jis yra išties labai svarbus, nuo jo augimo didele dalimi priklauso, kiek gali padidėti atlyginimai ir pensijos. Tačiau politikų ataskaitose iki šiol nebuvo susirūpinimo lietuvių tautos mažėjimu. Tenka pripažinti, kad iki šiol nė viena partija nėra šiuo klausimu pateikusi kokios nors programos.

Mažėjančio gimstamumo rodikliai svarbūs ne vien dėl to, kad nemalonu jaustis mirštančia, išnykstančia tauta. Gyventojų prieaugis, gimstamumas svarbūs ir ekonomine, socialine prasme. Kuo mažiau žmonių gimsta, kuo daugiau jaunų, darbingų žmonių išvyksta į užsienį, tuo mažiau žmonių kuria gerovę Lietuvoje, moka mokesčius, tuo sunkiau sukaupti pakankamai lėšų pensijoms, kitoms socialinėms programoms. Susirūpinti tautos mažėjimu būtina jau šiandien. Stiprios tautos pamatas – stipri šeima, štai kodėl Tėvynės sąjunga bando atsigręžti į esmines su šeimos gyvenimu ir jos gerove susijusias problemas. Iš čia kyla ir vertybiniai tautos, visuomenės pamatai. Iš kur atsiranda nusikaltėliai? Juos užaugi-

name patys, tai mūsų tautiečiai, lietuviai. Jie neatvažiuoja iš kaimyninių valstybių, Ispanijos ar Airijos. Nusikaltėliai užauga mūsų šeimose. Psichologai yra ištyrę, kad esminiai vertybiniai pamatai vaikui susiformuoja ankstyvoje vaikystėje, mokykla tik padeda, koreguoja. JAV atlikti tyrimai rodo, kad nepilnose šeimose užaugę vaikai padaro nusikaltimų pusantro karto daugiau nei augantys su abiem tėvais.

Tokie tyrimai rodo, kad pastaruoju metu plintantis neatsakingai liberalus požiūris į šeimą labai skaudžiai atsiliepia pačiai visuomenei.

Ką daryti, kaip keisti blogėjančią padėtį? Dar praėjusiais metais A. Kubiliaus iniciatyva 2V susilaukė tiek pritarimo, tiek kritikos. Kai kam atrodė, kad valstybė, politika ir šeima – apskritai nesuderinamos sąvokos, kad pasisakymai apie šeimų problemas yra kišimasis į asmeninį gyvenimą. Manau, kad yra kitaip. Valstybė turi turėti šeimos politiką, o valdžia, kaip valstybės gyvenimo dalis, sudaroma per rinkimus. Taigi politikų pareiga yra aiškiai pasakyti savo nuostatas, kaip stabdysime tautos nykimą, kokias šeimas ir kaip remsime, kokias vertybes skatinsime ir puoselėsime.

2V – tik pirminė iniciatyva, siekianti atkreipti dėmesį į tai, kad lietuvių tauta sparčiai mažėja. Šeimai skirta programa apima žymiai platesnius dalykus. Būtina permąstyti ir visą socialinę politiką, kad parama šeimai būtų ne tik pašalpų dalijimas, bet ir atitinkama mokesčių sistema, susieta su gyvenimu šeimoje ir vaikų auginimu. Ekonominėmis priemonėmis būtina padėti jaunosms šeimoms įsigyti tokį būstą, kad kiekviena šeima vaiko gimimą priimtų kaip didžiulį džiaugsmą, o ne kaip sunkų ekonominį išbandymą. Stiprinti šeimą turi ir valstybės švietimo politika. Mokykla šiandien keičiasi, atsiranda daugiau vietos ne tik žinioms, bet ir vertybėms, vaiko charakterio ugdymui, būtina toliau stiprinti šeimos ir mokyklos bendradarbiavimą. Svarbu apsaugoti šeimas nuo pornografijos, smurto srauto, duodant tvirtą atkirtį liberaliajai propagandai, esą psichiką žalojantys smurto ir pornografijos vaizdai yra būtina laisvės dalis. Ne kartą lankiausi Vakarų valstybėse, tačiau tiek primityvaus mėgavimosi smurtu televizijose tikrai neteko matyti. Suprantu, kad minėtų problemų studijavimas ir sprendimas – ne vienų politikų pečiams, kad ir kokie tvirti jie atrodytų. Visuomenės, bendruomenių, Bažnyčios, mokyklos talka yra

būtina sąlyga, kad stiprios šeimos politika taptų valstybinės svarbos reikalu. Tad kviečiu į talką, – sakė Rasa Juknevičienė.

*Kalbėjosi Audronė V. Škiudaitė
„XXI amžius“*

Irena Degutienė

Šeimos institucijai įsipareigojusios valstybės politikos metmenys

Tėvynės Sąjungos Krikščioniškųjų demokratų frakcijos ir Konrado Adenauerio fondo konferencija

“Paramos šeimai politika Lietuvoje: veiksmingų reformų paieška”

2005 m. kovo 20 d.

Pranešime norėčiau iškelti penkis klausimus, į kuriuos šiandien, mano įsitikinimu, labai svarbu atsakyti. Taip pat pabandyčiau pasiūlyti savo atsakymus, kurie, labai norėčiau tikėti, taps tolesnių diskusijų varikliu.

- *Kodėl šiandien itin svarbu kalbėti apie veiksmingą paramos šeimai politiką?*
- *Kodėl dabartinės valdžios vykdoma šeimos politika yra ydinga?*
- *Ar šeimos instituciją galima sustiprinti politinėmis priemonėmis?*
- *Kokius tikslus turėtume kelti tikrai veiksmingai paramos šeimai politikai?*
- *Nuo ko turėtume pradėti dabartinės paramos šeimai politikos reformas?*

1. Kodėl šiandien itin svarbu kalbėti apie veiksmingą paramos šeimai politiką?

Pirmojoje konferencijos dalyje buvo pateikti sociologiniai duomenys, kurie neleidžia abejoti, jog šeimos institucija Lietuvoje patiria krizę. Galbūt sociologai labiau linkę kalbėti, kad keičiasi tradicinė šeimos samprata, tačiau realiai tai reiškia, jog keičiasi tiek šeimos vaidmuo visuomenės gyvenime, tiek gyvenimas pamatinės bendruomenės – šeimos – viduje. Kitas dalykas, tai, kad visuomenė serga, matome kiekvienas ir be sociologinių tyrimų „akinių“.

Tačiau svarbu ne tik sutarti dėl to, kad dabartinė situacija reikalauja pokyčių, bet kartu ir dėl to, kokie tie pokyčiai turėtų būti. Štai čia, mano galva, ir prasideda svarbus skirtingų pasaulėžiūrų ginčas. Tiek liberalai, tiek socialdemokratams įsitikinę, kad dabartinė krizė glaudžiai susijusi su prasta ekonomine situacija. Socialdemokratų tvirtinimu, stiprėjant ekonomikai, galima būtų didinti socialines valstybės išmokas ir tokiu būdu padėti vargstantiems, išspręsti socialines problemas. Liberalai savo ruožtu įsitikinę, kad tik nevaržoma konkurencija stiprina visuomenę, socialinė nelygybė yra normalus laisvos visuomenės bruožas, o kiekvienas individas pats renkasi tokį gyvenimo būdą, kokį pageidauja. Esu įsitikinusi, kad abiejų šių pozicijų yda, kad jos dabartinę situaciją vertina materialistiškai, neįvertindamos nematerialių veiksnių. Suabejoti liberalų bei socialistų požiūriais verčia jau vien tai, kad pastaruoju metu auga valstybės ekonomika, giriamasi socialinių išmokų didinimu, o socialinės problemos ne tik nemažėja, bet dar aštrėja.

Savo ruožtu Tėvynės Sąjunga ir, ypač Krikščioniškųjų demokratų frakcija, esame įsitikinę, kad dauguma mūsų visuomenės ligos yra nulėmtos to, kad kol kas silpnai veikia tos visuomenės bendruomeniškos institucijos, kurios žmogui įtvirtina moralines ir pasitikėjimo vertybes. Tai pirmiausia šeima, mokykla, kultūros institucijos, krikščioniškos bendruomenės.

Esame įsitikinę, kad daugelį visuomenės krizės sukeltų problemų galima bus išspręsti tik tada, kai bus išgydytos šeimos institucijos ligos. Būtent tvirtoje šeimoje žmogus turėtų išmokti atsakomybės, įsipareigojimo – savybių, kurių stoka griaučia dabarties visuomenę. Taip pat šeima turėtų būti saugia erdve bei svaria parama kiekvienam žmogui. Esame įsitikinę, kad deklaratyvus dėmesys nusikalstamumo, narkomanijos problemomis bei tariama kova su šiomis blygybėmis negali duoti apčiuopiamų rezultatų, jei kovojama su padariniais, o ne su šių blygybių, visuomenės ligų priežastimi. Įvairūs tyrimai patvirtina, jog yra tiesioginis ryšys tarp šeimyninio gyvenimo erozijos ir nusikalstamumo, narkomanijos, alkoholizmo didėjimo. Nusikaltėliai, narkomanai, viskuo nusivylę žmonės paprastai išauga ten, kur šeimos yra virtusios griuvėsiais, kur vaikai negauna tėvų dėmesio ir šilumos.

Šiandien vyrauja pavojinga skyrybų, kaip neskausmingo tarpusavio santykių krizės sprendimo, samprata, “skyrybų mentalitetas” yra tapęs savotiška norma. Tačiau privalome įsisąmoninti, jog sugriuvusi šeima nėra vien tik dviejų sutuoktinių tarpusavio santykių krizė, tai visą visuomenę sudrebinanti problema. Akivaizdu, kad sugriuvusi šeima – tai dažniausiai prastesnės ekonominės gyvenimo sąlygos, mažesnis dėmesys vaikų auklėjimui bei išsilavinimui, nesaugumo prieskonis. Aišku, niekas neneigia, kad atskirais atvejais ir vienas iš tėvų gali deramai išauginti vaiką, suteikti jam geras sklaidos galimybes. Tačiau tai padaryti sugriuvusioje šeimoje visada sunkiau nei tvirtoje. Vien jau dėl to, kad šeimos griuvėsiuose neišvengiamai trūksta laiko ir darbui, ir vaikams, dažnai labai trūksta lėšų. Jei norime tvarkos visuomenėje, visų pirma būtina siekti gražinti tvarką į šeimų gyvenimą.

Šiandien jau kalbėta, jog mūsų visuomenė ne tik serga, bet ir nyksta. Kismet miršta daugiau Lietuvos gyventojų nei gimsta. Daugiausiai su darnios ir stabilios šeimos krize susijęs gimstamumo mažėjimas yra pasiekęs tokią ribą, kai išskyla reali grėsmė tautos išlikimui. Mūsų tauta mažėja ir šis procesas vis spartesnis. Gimstamumo mažėjimas kelia grėsmę ne tik mūsų tautos išlikimui, tačiau taip pat sukelia rimtas socialines problemas. Jau šiandien kas penktas Lietuvos gyventojas yra vyresnis nei 60 metų. Jei Lietuvos moterys nepradės daugiau gimdyti, visuomenės senėjimas dar didės. Tai reiškia, jog vis didesnę biudžeto dalį teks skirti pensijoms, o kiekvienam darbingo amžiaus žmogui kasmet bus užkraunama vis didesnė socialinė našta.

Esame įsitikinę, jog labai svarbu iš esmės pakeisti Lietuvoje įsitvirtinusių požiūrių, kad šeimos politika yra antraeilės svarbos. Šeimos stiprinimo klausimas turi tapti naujos Lietuvos politinės darbotvarkės pamatu. Tik tuo atveju sustabdysime Lietuvos aižėjimą į dvi ar daugiau valstybių, tik tuo atveju sugebėsime išlikti tvirta ir oria tauta besivienijančioje Europoje.

2. Kodėl dabartinės valdžios vykdoma šeimos politika yra ydinga?

Taigi, šeimos stiprinimas turi tapti valstybės politikos prioritetu. Deja, iki šiol valstybės parama šeimai nebuvo pakankama. Turime pripažinti,

jog tik dabar tiek Lietuvoje, tiek kitose išsivysčiusiose pasaulio valstybėse pradėta suvokti, kad nepakanka atskirų programų, „gaisrų gesinimo“, bet reikalinga kompleksiška, koordinuota ir į šeimos institucijos stiprinimą sutelkta politika. Tačiau tenka apgailestauti, kad dabartinė valdančioji dauguma įgyvendina tik kosmetines reformas, tačiau nesiryžta iš esmės keisti paramos šeimai politikos esmės, o daugeliu atžvilgiu toliau diegiamos prieš šeimą nukreiptos programos.

Kalbėdama apie dabartinės paramos šeimai politikos ydas, norėčiau akcentuoti tris esminius dalykus:

1. Valstybė šiandien išleidžia didžiules lėšas tam, jog užgesintų socialinių problemų gaisrus. Šiandien didžioji valstybės paramos dalis yra nukreipta į vidinių problemų draskomas ar iširusias šeimas. Tokioje aplinkoje augantiems vaikams padėti svarbu, tačiau tikra pagalba yra ta, kuria siekiama sustiprinti šeimą.
2. Nėra vienos institucijos, kuri koordinuotų visas programas, susijusias su šeimos institucija, bei galėtų įvertinti, ar jų įgyvendinimas nedidina šeimų erozijos. Tai, kokias problemas tokia situacija sukelia, rodo ir Sveikatos apsaugos ministerijos remiamas „Jaunimui palankių paslaugų teikimo“ projektas ir kiti eksperimentiniai projektai, kurie pažeidžia tėvų teises perteikti vaikams savo vertybes, o visas jaunam žmogui išskylančias problemas suveda vien tik į seksualumą.
3. Vyriausybė ir toliau siūlo įstatymo projektus, kurie ne tik nestiprina šeimos institucijos, bet ją sumenkina iki paprasčiausios partnerystės. Neseniai Vyriausybė pateikė Seimui svarstyti „Lietuvos Respublikos partnerystės (bendro gyvenimo neįregistravus santuokos) įstatymą“. Kaip teigiama aiškinamajame rašte – šio įstatymo tikslas tėra išskleisti jau Civiliniame kodekse įteisintas nuostatas. Tačiau dabartinė situacija veikia skatina peržiūrėti Civilinį kodeksą bei iš jo pašalinti šeimos instituciją silpninančias nuostatas, o ne toliau įtvirtinti dalykus, kurie šeimą prilygina paprasčiausiam kontraktui, kur įsipareigojimai gali nutrūkti, iškilus bet kokiam problemui.

3. *Ar šeimos instituciją galima sustiprinti politinėmis priemonėmis?*

Paminėjau tik svarbiausias ydas, nors apie kiekviena iš jų galima būtų

kalbėti labai ilgai. Deja, turiu pripažinti, jog platesnių politikų diskusijų apie šeimą apskritai labai trūksta. Viena iš priežasčių – įsitikinimas, kad politinės priemonės turėtų būti vertybiškai neutralios, t.y. nevalia politinėmis priemonėmis skatinti stiprios šeimos. Esą tai ne politikų reikalas. Tikrai su tuo nesutinku. Esu įsitikinusi, kad valstybė yra didelė šeima, kurios nariai privalo sutarti, kokiomis vertybėmis vadovaujasi savo veikloje. Nenoriu dar kartą kartoti, jog šeimos krizė yra visos visuomenės krizė, tačiau dar kartą pabrėžiu – tvirta šeima yra visos valstybės interesas.

Tai nereiškia, jog politikai turi nurodinėti žmonėms, kaip jie turi tvarkyti savo asmeninius santykius. Tačiau neabejoju, kad valstybė privalo padėti tiems, kurie nori gyventi darnioje šeimoje, atsakingai auginti vaikus. Politikai negali uždrausti žmonėms skirtis, tačiau privalu pasirūpinti, jog visuomenė geriau suprastų neigiamus skyrybų padarinius. Valstybė turėtų užtikrinti, jog visiems taptų žinomi duomenys apie skyrybų ilgalaikę psichologinę bei socialinę žalą visų sugriuvusios šeimos narių ateities gyvenimui. Tokių tyrimų duomenų paskelbimas JAV bei kai kuriose Europos valstybėse privertė daugelį susimąstyti ir skyrybų skaičius tose valstybėse sumažėjo. Taip pat turime pripažinti, kad neretai skyryboms ryžtamasi pernelyg skubotai. Čia galėtų padėti tiek privalomi kursai apie skyrybų padarinius, kuriuos turėtų išklaustyti visos, skirtis pasiryžusios poros, tiek labiau išplėtotą psichologinės pagalbos šeimoms sistema. Dar viena svarbi priemonė – mokesčių sistemos susiejimas su gyvenimu santuokoje. Mokesčiai turėtų skatinti žmones gyventi šeimoje. Lėšos, išleistos šios priemonės įgyvendinti, tikrai mažesnės nei tos, kurias valstybė išleidžia, bandydama gydyti skyrybų padarytas žmonių žaizdas. Svarbiausia šiuo atveju – valstybė turi aiškiai patvirtinti, jog santuoka grįsta šeima yra svarbus mūsų valstybės pamatas.

Kalbėdami apie valstybės politiką, kuri padėtų stiprinti du pamatinius sveikos visuomenės blokus – šeimą ir bendruomenę, turėtume suprasti, kad pirmiausia reikia pakeisti vyraujančią visuomenėje liberalųjį požiūrį, kad tai yra nesvarbu: kad nesvarbu šeima, nesvarbu bendruomenė, svarbu tik “aš” ir mano malonumai; kad moralinės vertybės yra asmeninis reikalas, kad tai, kas anksčiau buvo nemoralu, dabar jau gali būti pripažinta moraliu, nes tai modernu, nes taip “visi daro”. Vyraujantis visuomenės

požiūris labai priklauso ir nuo valstybės politikos: ar valstybė viską toleruoja, ar yra tam tikros visuomenės vertybės, kurias valstybė gina.

Ko šeima kaip institucija laukia iš valstybės, visuomenės? Visų pirma, kad būtų pripažintas jos tapatumas ir kad ji būtų priimta kaip visuomenę formuojanti dalis. Nė viena visuomenė negali rizikuoti, nuolaidžiaudama dėl esminių santuokos ir šeimos klausimų. Kur šeimai pakanka savęs pačios, reikia jai leisti veikti savarankiškai ir netrukdyti. Perdėtas valstybės kišimasis būtų ne tik nepagarbus, bet ir žalingas, nes aiškiai pažeistų šeimos teises. Valstybė gali ir privalo kištis tik ten, kur pačios šeimos iš tiesų nepakanka, padėti skurstančioms šeimoms.

4. Kokius tikslus turėtume kelti tikrai veiksmingai paramos šeimai politikai?

Viena vertus, į klausimą – ko šiandien turėtų siekti veiksminga paramos šeimai politika? – atsakyti nėra labai sunku. Turėtume siekti, kad tvirta šeima, nepatirdama ekonominių sunkumų, galėtų auginti vaikus, perteikti jiems vertybinį pamatą bei, bendradarbiaudama su švietimo institucijomis, suteiktų kuo geresnį išsilavinimą. Kita vertus, idant įgyvendintume šį siekį, reikia iš esmės keisti dabar vyraujančią valstybės požiūrį į šeimą.

Noriu akcentuoti, kad reformų paramos šeimai politikoje sėkmė labai priklauso ne vien tik nuo politikų, tačiau taip pat nuo to, kiek aktyviai įsijungs nevyriausybinės organizacijos, religinės bendruomenės. Lietuvai šiandien labai reikalinga visų šeimos institucijos ateitimi susirūpinusių asmenų Koalicija už tvirtą šeimą. Nes iš esmės tai kartu yra koalicija už Lietuvos ateitį.

5. Nuo ko turėtume pradėti dabartinės paramos šeimai politikos reformas?

Sutelktas darbas labai svarbu, tačiau taip pat noriu pabrėžti, jog galima įvardinti visą eilę žingsnių, kuriuos turėtų būtent politikai.

1. Dar praėjusiais metais Tėvynės sąjunga pasiūlė, kokių priemonių, remiant šeimą bei skatinant gimstamumą, privalome imtis nedelsiant. Tačiau tai tik pirmasis žingsnis, nurodantis tą, kryptį, kuria turėtų būti plėtojama veiksminga paramos šeimai politika. Valstybė privalo įsi-

pareigoti šeimai, konkrečiais veiksmais parodydama, kad savo socialinę politiką vykdys, siekdama, kad kuo daugiau Lietuvos žmonių gyventų tvirtoje, santuokiniiais išipareigojimais paremtoje šeimoje, atsakingai auginančioje du ir daugiau vaikus.

2. Atsakingas valstybės išipareigojimas šeimai kartu reiškia ir visos socialinės politikos permąstymą. Esu tvirtai įsitikinusi, kad Socialinės apsaugos ir darbo ministerija turi būti perkeista į Šeimos ir darbo ministeriją, kuri taptų visos paramos šeimai politikos koordinatorė. Šiuo metu tokio koordinavimo labai trūksta. Iš dalies dėl koordinavimo trūkumo atsiranda absurdiškos situacijos, kai du ministrai ginčijasi, kieno kompetencijoje yra viena ar kita mokyklose diegiama programa.
3. Esu įsitikinusi, kad valstybė paramos šeimai politikoje turi ne tik dalinti pašalpas, bet privalo veiksmingiau išnaudoti įvairius paramos pavidalus. Pirmiausia, veiksmingiau sieti mokesčių sistemą su gyvenimu šeimoje bei vaikų auginimu. Taip pat ekonominėmis priemonėmis padėti jaunosms šeimoms įsigyti tokį būstą, kuris nekeltų nerimo dėl vaikų auginimo sąlygų. Valstybės parama turi skatinti tai, kad kiekviena šeima vaiko gimimą priimtų vien kaip didžiulį džiaugsmą, o ne kaip sunkų ekonominį išbandymą.
4. Valstybės išipareigojimas šeimai neturėtų apsiriboti gyvenimo tvirtoje, santuokiniiais išipareigojimais grįstoje šeimoje bei gimstamumo skatinimo siekiniais. Valstybė taip pat privalo rūpintis, kad šeimos galėtų garantuoti vaikams saugią erdvę bei deramą išsilavinimą. Tai galima pasiekti tik tada, kai visi kartu kursime šeimas negriaunančią aplinką. Tokiai aplinkai sukurti būtina valstybiniu lygmeniu pripažinti, kad vaikų auginimas yra valstybei naudingas darbas, kuriam turi būti suteiktos visos socialinės garantijos. Turime siekti lankstesnių profesinio užimtumo pavidalų, leidžiančių abiem tėvams daugiau dėmesio skirti bendravimui šeimoje.
5. Valstybės švietimo bei sveikatos politika taip pat turi stiprinti šeimą. Privalu gerbti tėvų teisę perteikti vaikams savo vertybes ir apsaugoti vaiką nuo tų pamokų, kurios pažeidžia šeimos dorovines nuostatas, ir kuriose šeimos vaidmuo suprantamas tik kaip giminės pratesimas ir seksualinių poreikių patenkinimas. Taip pat švietimo sistemoje turėtų

būti gilinamas šeimos bei mokyklos bendradarbiavimas, tėvams suteikiama didesnė galia įtakoti valstybinių mokyklų bei valstybinės televizijos programų veiklą. Svarbu apsaugoti šeimas nuo pornografijos, smurto srauto, duodant tvirtą atkirtį liberalistinei propagandai, jog esą psichiką žalojantys smurto ir pornografijos vaizdai yra būtinas laisvės sandas.

Įvardijau pirmuosius penkis žingsnius. Bet tai tik ilgo kelio pradžia. Tėvynės Sąjungos Krikščioniškųjų demokratų frakcija nuosekliai kovos už šeimos stiprinimo kelią valstybėje. Tačiau, kartoju, labai daug kas priklausys nuo to, kiek visi sugebėsime bendradarbiauti, stiprinti vieni kitus ir, svarbiausia, nebijoti sakyti tai, kuo tikime, kiek nepopuliaru tai atrodytų prie „duonos ir žaidimų“ pripratusioje visuomenėje.

Ištrauka iš programinio manifesto „Ką daryčiau kitaip“

2005 m. balandžio mėn. 28 d.

Demografinė rekonstrukcija

Aptvarkęs valstybės valdymą („valstybės rekonstrukcija“) ir taip sukūręs institucijas, kurios gali įgyvendinti dideles permainas, šiek tiek aptvarkęs „ekonominės rekonstrukcijos“, naujos ekonominės politikos įgyvendinimo reikalus ir suteikęs žmonėms tikėjimo, kad jų ateities ekonominė situacija yra pakankamai aiški ir optimistinė, imčiausi demografinių problemų sprendimo. O tam reikalinga visai nauja politika, kurią drįsčiau pavadinti „demografinės rekonstrukcijos“ politika.

Demografinė rekonstrukcija – kas tai?

Kaip jau buvo minėta šio teksto pradžioje, šiandien Lietuvos visuomenės demografinė, o iš dalies ir psichologinė, situacija tampa vis blogesnė. Nėra tikėjimo ateitimi, nėra tarpusavio pasitikėjimo ir pasitikėjimo savo valstybe, nėra pasitikėjimo savimi, todėl auga socialinė patologija (alkoholizmas, narkomanija, nusikalstamumas, asocialus elgesys), didėja emigracija. Kita vertus, stebime gąsdinančią gimstamumo mažėjimo tendenciją, mažėja tradicinių, sveikų šeimų, daugėja vaikų, gimusių, augančių ir užaugusių nepilnoje šeimoje. Stebime visame išsivysčiusiame pasaulyje sparčiai plintantį visuomenės senėjimo fenomeną.

Visą problemų aprašymą galima rasti jau minėtoje „Dešinioji alternatyva. Sėkmės Lietuva“ knygoje.

Visa tai galų gale ims grėsti ne tik tautos išlikimui, bet visų pirma taps didžiausia kliūtimi bet kokiam ekonominiam ar socialiniam vystymuisi, o tai savo ruožtu dar labiau pagilins ir taip galias demografines problemas. Taigi, nieko nedarydami turime daug tikimybių „įsisukti“ į nevaldomą demografinę krizę, kuri skatins atsiverti nevaldomai darbo jėgos imigracijai. Iš tokios krizės ištrukti bus tikrai nelengva.

Didžiausia problema šiandien yra tai, kad politikos tikslai, kaip įveikti čia išvardintas problemas, nėra formuluojami, o tai reiškia šiose srityse nėra kokios nors aiškesnės politikos. Politikai kalba apie BVP, mokesčius ir pensijas, bet ne apie šeimas, gimstamumą ir socialinę patologiją. Susidaro įspūdis, jog vyrauja požiūris, kad šių problemų iš viso nėra įmanoma įveikti, todėl apie tai neverta ir kalbėti. Tai yra klaidingas požiūris. Todėl demografinė rekonstrukcija turi prasidėti nuo tokio požiūrio rekonstrukcijos.

Šeima, vaikai ir elgesio skurdo įveikimas – svarbiausieji „Demografinės rekonstrukcijos“ tikslai

„Demografinė rekonstrukcija“, mano įsitikinimu, turi apimti tris svarbiausius problemų blokus: gyvenimo šeimoje skatinimą, gimstamumo skatinimą ir elgesio skurdo arba socialinės patologijos įveikimą. Tačiau „demografinės rekonstrukcijos“ raktas yra šeimos stiprinimas, nes stipri šeima – tai ir paskata auginti daugiau vaikų, tai ir tvirtesnis moralinių vertybių pamatas, ant kurio auginami valstybės piliečiai, tai ir daugiau solidarumo remiant vienas kitą nelaimės ar nepriteklių atveju.

Štai šiose srityse, ir ypač šeimos politikos reikaluose, nuo pirmųjų dienų imčiausi formuluoti Vyriausybės politikos tikslus ir instrumentus, visų pirma telkdamas bendraminčius, kad šios problemos būtų įveiktos.

Šeima

Įgyvendindamas „demografinę rekonstrukciją“ visų pirma aiškiai suformuluočiau svarbiausią jos tikslą – stabdyti šeimos erozijos krizę. Kaip tai daryti, galima pasinaudoti amerikiečių pavyzdžiu. Esu tikras, kad neišnaudojama daug ekonominės ir socialinės politikos instrumentų, skatinančių tėvus gyventi kartu, auginti daugiau vaikų ir jais tinkamai rūpintis. Kita vertus, valstybė, vis plėsdama pašalpų ar finansinės paramos suirusioms šeimoms instrumentus, labai dažnai pati to nesuprasdama, gundo ir skatina šeimų eroziją.

Prieš pusantrų metų paskelbėme gimstamumo skatinimo iniciatyvą „2V“, tai buvo pasiūlymų paketas, siūlant įgyvendinti kai kuriuos ekonominės, finansinės, socialinės politikos instrumentus, kuriais būtų

skatinamas gimstamumas. Šiandien taip pat siūlyčiau paketą analogiškų ekonominių, finansinių ir socialinių priemonių, kuriomis būtų skatinamas ne tik gimstamumas, bet ir gyvenimas šeimoje. Šeimų stiprinimas yra ir būtinas žingsnis skatinant gimstamumą, o taip pat ir įveikiant elgesio skurdo epidemiją. Šį paketą pavadinčiau „2T“ arba „abu T“, kas reikštų „abu tėvai“ šeimoje. Kas įeitų į šį paketą?

Visų pirma:

- a) **tautinė ambicija;**
- b) **gyvenimo šeimoje skatinimas;**
- c) **gimstamumo skatinimas;**

Tautinė ambicija

Nors vaiko gimimas yra labai individualus dalykas, ir, atrodytų, sunku pasakyti, kas lemia šeimos apsisprendimą gimdyti vaikus, kartu tai yra dalis labai plataus visuomeninio-socialinio konteksto. Todėl visuomenėje vyraujančios nuostatos gali labai smarkiai įtakoti ir tokių sunkiai suvokiama reiškinių kaip gimstamumas. Jeigu žmonės jaučia, kad valstybei nesvarbu, jog gimstamumas mažėja, jie prisitaiko prie tokio abejingumo.

Jeigu valstybė imtų teigti, kad gimstamumo mažėjimas valstybei yra pati svarbiausioji problema, ir kad valstybė viską padarys, kad 2050 metais lietuvių gyventų Lietuvoje ne 2,8 mln. (kaip teigia dabartinės statistinės tendencijos), bet 4 milijonai, tai ilgainiui keistų ir visuomenės mentalitetą.

Todėl „demografinę rekonstrukciją“ ir pradėčiau nuo aiškios tautinės ambicijos formulavimo: **2050 metais lietuvių Lietuvoje turi gyventi ne mažiau kaip 4 milijonai.**

Galų gale tautinė ambicija ir kitose mūsų gyvenimo srityse (**Lietuva sparčiausiai besivystanti Europos naujokė**) skatina tokius dalykus, kaip tikėjimas savo valstybe ir jos ateitimi, pasitikėjimas savimi ir optimizmas, o tai gali būti ypač svarbūs faktoriai šeimoms apsisprendžiant gimdyti vaikus.

Gyvenimo šeimoje ir gimstamumo skatinimas

Visų pirma steigčiau Šeimos ir socialinės gerovės ministeriją vietoje Socialinių reikalų ir darbo ministerijos. Taip aiškiai parodyčiau, kad šeima Lietuvos valstybei yra svarbi.

Antra, įvesčiau priklausomybę tarp gaunamos socialinės pensijos dydžio ir šeimoje iki pilnametystės užauginto vaikų skaičiaus bei jų gaunamo uždarbio. Taip skatinčiau ne tik tėvus rūpintis, kad jų vaikai gautų tinkamą išsilavinimą ir gerą profesiją, bet ir vaikus jausti tiesioginę atsakomybę už savo tėvų gerovę.

Trečia, įvesčiau nuostatą, kad santuokoje gyvenantys šeimos nariai tais metais, kai jų vaikui sukanka 18 metų, atleidžiami nuo gyventojų pajamų mokesčio (mokestinės atostogos). Tai skatintų tėvus gerai pagalvoti apie skyrybą, kol dar nėra užauginti vaikai, pasekmes.

Ketvirta, bendrojo lavinimo mokyklose įvesčiau privalomas šeimos vertybių, bendruomeniškumo ir pilietiškumo pamokas.

Penkta, įvesčiau motinoms, auginančioms bent 2 vaikus, pirmenybės teisę būti priimtoms į darbą.

Šešta, įgyvendinčiau nuostatą, kad gimus vaikui santuokoje gyvenantiems tėvams būtų per pusę sumažinama suma, kurią jiems reikia gražinti už studijoms paimtą paskolą.

Septinta, įgyvendinčiau ir kitas mokestinių lengvatų bei finansinės paramos šeimoms nuostatas, kurios skatintų šeimas auginti bent du vaikus ir kurios buvo išdėstytos „2V“ iniciatyvoje.

Elgesio skurdo įveikimas

Elgesio skurdas gimsta didele dalimi kaip valstybės vykdomos socialinės politikos, kuriančios išlaikytinių visuomenę, pasekmė. Elgesio skurdas labai dažnai yra ir ekonominio skurdo bei socialinės patologijos priežastis. Elgesio skurdas reiškia, kad žmonės, palaiptai priprasdami prie išlaikytinių padėties, praranda motyvą darbui, žinioms, normaliai šeimai ir slenka į alkoholizmą, veltėdžiavimą, nusikalstamumą.

Elgesio skurdo negali įveikti didindamas pašalpas arba didesniai skaičiui žmonių tokias pašalpas suteikdamas. Gausi priešingą efektą. Vienintelis kelias – padėti žmogui susigrąžinti motyvą. Tai galima pasiekti,

jeigu tokiu žmogumi ima rūpintis ne vien bejausmis biurokratas, dalijantis pašalpas, bet ir tas kaimynas ar šalia esantis žmogus, kuris turi jautrią širdį ar jautrumu paremtą tikėjimą ir tikrai nori savo kaimynui padėti bei sugeba jame palaipsniui vėl sugrąžinti norą dirbti ar turėti normalią šeimai.

Todėl kitose šalyse, kovojant su ekonominiu skurdu, elgesio skurdo įveikimas tampa svarbiausiuoju prioritetu ir tam pasitelkiamos vietinės bendruomenės ar bažnyčia, o taip pat ir kiti vadinamieji socialinės ekonomikos iniciatoriai, per kuriuos teikiama vis daugiau paramos esantiems skurde.

Štai todėl elgesio skurdo įveikimas turi prasidėti nuo bendruomenių ir bažnyčios stiprinimo, ir tai būtų vienas pirmųjų mano rūpesčių. Turint išvystytus tokius paramos teikimo instrumentus, būtų galima imtis elgesio skurdo įveikimo politikos įgyvendinimo.

Taigi raktas elgesio skurdo įveikimui – bendruomenių stiprinimas. Todėl štai ką daryčiau pirmiausia:

pirma, imčiausi **stiprinti bendruomenes**, visų pirma įsisteigusioms pagal įstatymą bendruomenėms suteikdamas galimybę automatiškai disponuoti 2 nuošimčiais bendruomenės teritorijoje gyvenančių gyventojų pajamų mokesčio (išskyrus tų asmenų, kurie pareiškia kitokią valią)

antra, imčiausi veiksmų sutvarkyti visuomenės ir valstybės finansinės paramos Bažnyčiai reikalus, taip **stiprindamas Bažnyčios veiklą**, nes Bažnyčia yra ne tik bendruomenės centras, bet ir žmogiškojo jautrumo, paremto krikščioniškuoju tikėjimu, tvirtovė;

trečia, pašalpų ar lėšų globali skirstymą imčiausi palaipsniui patikėti vietos ir parapijų bendruomenėms.

Paramos šeimai politika ir lyčių padėtis Lietuvoje Tarptautinė konferencija „Šeimos ir darbo derinimo aspektai bei galimybės“

2007 m. balandžio mėn. 10 d.

Šeima yra visuomenės ir valstybės pagrindas. Taip yra parašyta konstitucijos 38 str. Valstybė globoja šeimas, auginančias ir auklėjančias vaikus namuose, įstatymo numatyta tvarka teikia joms paramą.

Ką daro mūsų valstybė? Ar jau pakankamai rūpinasi šeima?

Parama šeimai buvo suvokiama siaurąja prasme, iš esmės orientuota į piniginės paramos šeimoms, auginančioms vaikus, plėtrą. Apsirūpinimas būstu ir galimybė šeimai gauti kreditą ar būstą iš savivaldybės fondų – dar problematiškas, taip pat problema yra užimtumo formų plėtra. Be to, paramos šeimai politika buvo išskaidyta ir suvokiama kaip savarankiška kiekvienos institucijos pareiga ir atsakomybė už vienų ar kitų paramos šeimai politikoje numatytų priemonių įgyvendinimą. Kol kas nėra vienos institucijos, koordinuojančios šeimos politiką.

Lietuva, kaip ir kitos Europos valstybės, pergyvena sudėtingą demografinį nuosmukį. Po 1990 – ūjų metų, kai gimstamumas Lietuvoje siekė 2,1%, per beveik 15 metų tas rodiklis nukrito iki 1,25%. Pastaraisiais metais gimstamumo rodikliai po truputį kyla, bet tai yra teigiami rodikliai. Lygiai taip pat mažėja santuokų bei vaikų gimusių ir augusių nepilnoje šeimoje rodikliai. Šiandien Lietuvoje tas rodiklis siekia iki 30%. Ne daug mažėja socialinės rizikos šeimų, ir jose augančių vaikų, todėl matydami ir vertindami, tiek demografinius rodiklius, tiek gimstamumo ir šeimos problemų rodiklius, tiek Vyriausybė, tiek Seimas stengiasi tas problemas spręsti ir jas ryškinti ne vien tik teikiant tam tikrą finansavimą, bet ir sprendžiant kitas problemas. Per paskutiniuosius metus paramos šeimai politika tikrai yra sustiprėjusi ir stengiamasi spręsti susidariusias problemas, kaip padėti šeimai ir finansiškai, kaip įsigyti būstą ir suderinti užimtumo ir pareigos šeimai problemas.

Nors dar gajus stereotipas, kad moteris yra namų židinio sergėtoja, o vyras yra šeimos maitintojas, iš tikrųjų gyvenimas rodo, kad šiandien tiek vyras, tiek moteris gali dalyvauti darbo rinkoje, užimti įvairias pozicijas, vienodai kokybiškai atlikti darbą, o taip pat pasidalinti atsakomybe šeimoje, tačiau, lyginant su vyrais, moteris Lietuvoje tikrai turi mažesnes galimybes įsigyti aukštąjį išsilavinimą ir, remiantis statistikos duomenimis, moterų alga, ypač privačiame sektoriuje, yra 20% mažesnė, atliekant tas pačias pareigas. Matome tendencijas, kad vis daugiau jaunų merginų mokosi universitetuose, siekia aukštojo išsilavinimo, bando suderinti savo karjeros ir šeimyninio gyvenimo situaciją.

Keletu žodžių norėčiau pasakyti, kad yra moterų, kurios daug pasiekia savo darbinėje veikloje, todėl darbo kodeksuose yra reglamentuoti moterį apsaugantys nuostatai.

Kas yra padaryta šeimos politikai šiandien ir kokia yra įstatyminė bazė – išties mes galėtumėme stiprinti šeimas, ir ne tik tas šeimas, kurios šiandien yra socialinės rizikos grupėje, bet ir tas, kurios yra darbingos, veiklios, tvirtos, kurios augina ir auklėja vaikus, yra atsakingos už šeimą.

Kaip sakiau, viena iš aktualiausių jaunų šeimų problemų, kuri atsispindi statistikoje, yra ta, kad jaunimas negali apsirūpinti gyvenamuoju būstu, ar jį plėsti, egzistuoja būsto pasirinkimo problema. Todėl 2004 – 2007 metais buvo patobulinta įstatyminė bazė, kur buvo sudarytos sąlygos gyventojų paslaugų tobulinimo problemai spręsti ir iš dalies kompensuoti palūkanas, paimtas gyvenamajam būstui statyti, ar įsigyti.

Siekiant užtikrinti visoms šeimoms, kurios augina vaikus socialinį saugumą, buvo įgyvendinta šeimų, auginančių vaikus rėmimo programa, laipsniškai pereinant prie išmokos mokėjimo kiekvienam vaikui, arba vaikui iki 18 metų, arba vyresniam, kol jis mokosi dieniniame bendrojo lavinimo skyriuje, nepriklausomai nuo šeimos pajamų ir nepriklausomai nuo to, ar asmuo draudžiamas valstybiniu socialiniu draudimu. Taigi, nuo šių metų sausio 1 dienos, šią išmoką gauna visos šeimos, kurios augina vaikus iki 18 metų, arba vyresnius besimokančius dieninėje bendrojo lavinimo mokykloje. Tai yra išties labai teigiamas rezultatas, visuomenei solidariai kompensuojant dalį kiekvieno vaiko išlaikymo išlaidų. Šeimos

paramos sistema tapo ne tik tikslesnė, bet ir garantuojanti socialinį saugumą šeimai, auginančiai vaikus.

Prasidedant naujiems mokslo metams, nepasiturinčiai gyvenančioms šeimoms reikalinga parama, kad parengtų vaikus į mokyklą. Siekiant, kad tose šeimose augantys vaikai būtų ugdomi, nepriklausomai nuo tėvų socialinės ir materialinės padėties, yra skiriama parama labiausiai socialiai remtinų šeimų vaikams pasiruošti mokyklai, todėl buvo priimtas socialinės paramos mokiniams įstatymas, kuris įsigaliojo nuo 2007 metų sausio 1 dienos. Ta parama išties suteikia kiekvienam mokiniui, kuris eina į mokyklą garantuotą socialinę paramą, be to, tame įstatyme yra numatyta ne tik įtraukti mokinio priemonių finansavimą, bet ir suteikti mokiniams pilnavertį maitinimą mokyklose. Yra numatytos konkrečios lėšos, kad vaikas saugiai galėtų eiti į mokyklą, būtų aprūpintas ne tik mokinio reikmenimis, bet ir gautų maitinimą.

Siekiant paspartinti dirbančius asmenis apsispręsti gimdyti ir auginti daugiau vaikų, 2006-2007 metais buvo priimtas Lietuvos Respublikos ligos, motinystės socialinio įstatymo pakeitimas, kuris didina motinystės, tėvystės socialinio draudimo pašalpas ir garantuoja kitas socialines garantijas asmenims, nusprendusiems tapti tėvais, kurie dirba ir moka mokesčius ir draudimo įmokas. Per 2005-2007 metų laikotarpį buvo didinamas motinystės, tėvystės pašalpos dydis, ir nuo 2008 metų sausio 1 dienos, gimus vaikui, motinystės arba tėvystės socialinės pašalpos dydis, nuo nėštumo ir gimdymo pabaigos, kol vaikui sueis vieneri metai, padidinamas iki 100% gaunamų darbinių pajamų, o iki vaikui sueis 2 metai – 85% pašalpos gavėjo kompensuojamo uždarbio dydžio. Jeigu šeimai gimsta 2 ar daugiau vaikų ir asmuo yra vaiko priežiūros atostogose, motinystės, tėvystės pašalpa didinama atsižvelgiant į vaikų skaičių. Pvz.: gimus dvynukams – 2 kartus, gimus trynukas 3 kartus ir t.t

Nuo 2006 metų liepos 1 dienos įteisinta tėvystės pašalpa, kuri mokama vyrui nuo vaiko gimimo, iki kol sueis 1 mėnuo, t.y. tuo, pačiu sunkiausiu periodu, kuomet motina pagimdo vaiką, kai reikia ne tik grįžti į namus, bet ir prižiūrėti kūdikį, todėl vyro pagalba yra ypač reikalinga. 100% yra kompensuojamas darbo užmokestis, tad reikia pasidžiaugti, kad nuo šio įstatymo įteisinimo 2006 m., palaiapsniui tokių tėvelių skaičius didėja ir,

dar ne galutiniais duomenimis, paskutiniais metais buvo apie 9000 tėvelių, kurie buvo paėmę tėvystės atostogas.

Pagal gyventojų pajamų įstatymą, kuris buvo keičiamas, auginant 1 arba 2 vaikus iki 18 metų ar vyresnius, besimokančius dieninėse bendrojo lavinimo mokyklose, už kiekvieną vaiką yra mokamas arba taikomas papildomas priemokų dydis, kuris lygus 0,1% neapmokestinamojo pajamų dydžio. Nuo 2007 metų, vietoj 290 lt. yra taikomas 320 lt. Pagrindinis neapmokestinamasis pajamų dydis padidėjo, o kartu padidėjo ir papildomas neapmokestinamasis pajamų dydis už auginamus vaikus. Tie asmenys, kurie augina 3 ir daugiau vaikų iki 18 metų amžiaus, ar vyresnius, jei jie mokosi dieninėse bendrojo lavinimo mokyklose, jau taikomas individualus neapmokestinamasis pajamų dydis, kuris, nuo 2007 metų sausio 1 dienos yra 475 lt. per mėnesį, be to už kiekvieną paskesnę vaiką, šis neapmokestinamųjų pajamų dydis yra didinamas 50 litų. Taigi yra atsižvelgiama į šeimos padėtį ir pagal tai yra koreguojamas neapmokestinamųjų pajamų dydis. Tėvams, kurie vieni augina vaikus iki 18 metų, dėl įvairių priežasčių, pvz.: našlytė, ar vienišas tėvas arba mama, ar vyresnius, kurie vaikai mokosi dieninėse bendrojo lavinimo mokyklose taikomas individualus neapmokestinamas pajamų dydis, kuris nuo 2007 metų sausio 1 dienos yra 370 litų per mėnesį.

Taigi, yra įvairių būdų, kaip padėti šeimai, ką daryti ir turbūt per trumpą laiką aš visko negalėčiau išvardinti, tačiau prioritetingas šeimos gerovės tobulinimo priemonės, užimtumo priemonių rėmimas, paslaugų šeimos plėtra, apie kurią aš dabar nekalbėjau toliau vaikų išlaikymo fondo funkcionavimas, vaiko saugumo užtikrinimas, išmokos gausių šeimų vaikams padidinimas, nemokamas pradinukų maitinimas, šeimų, auginančių neįgalius vaikus aprūpinimas automobiliais, vaiko pinigų visiems vaikams įgyvendinimas ir daug kitų priemonių. Aš noriu pabrėžti tai, kas buvo padaryta gerai, tačiau šeimos politikos plėtra neturėjo kryptingumo, nuostatai, kurti stiprią savarankišką šeimą nutolo, todėl yra parengta valstybinė šeimos politikos gerinimo koncepcijos, kurios pagrindinis tikslas yra atskleisti šeimos išskirtinę vertę visuomenės gyvenime, apibrėžti šeimos atliekamas funkcijas, svarbias visuomenės ir šeimos poreikių tenkinimui, apibūdinti šeimos raidos ir šeimos gyvenimo sąlygų problemas, apibrėžti

šėimos gerinimo politikos tikslus ir principus, numatyti valstybinės šėimos politikos gerinimo kryptis.

Šiandien didelė problema yra tėvų emigracija į užsienį ir be tėvų priežiūros palikti vaikai, kurie gyvena pakankamai gerai, bet jie atsiduria socialinės rizikos grupėje, kadangi yra nesaugūs psichologiškai, dvasiškai, nes gyvena be tėvų. Konceptijos pagrindiniai tikslai, principai ir prioritetas, kaip jau sakiau, kurti šėimai palankią aplinką, plėtoti diferencijuotas kompleksines paslaugas šėimai, stiprinant tėvų, kaip svarbiausių, pirmųjų vaiko ugdytojų atsakomybę, siekiant išsaugoti deramą vaikų socializaciją, gerinti socialinės pagalbos programas.

Labai svarbus šėimos gyvenime yra užimtumas. Užimtumas yra esminė integracijos į visuomenę ašis, užtikrinanti šėimos socialinę gerovę, visavertę gyvenimą ir socialinę apsaugą. Todėl siekis gauti ir įsigyti palankias pajamas, plėtoti lanksčias darbo formas, padedančias plėtoti darbo ir vaiko priežiūros pareigas, sudarant palankias sąlygas sudaryti ir kurti šėimas ir auginti vaikus. Iš tiesų mes galvojame, kad labai svarbu suprasti, kad auginti vaiką yra lygiai toks pats sunkus darbas, kaip ir eiti į valstybinę ar privačią įmonę, instituciją ir gauti už tai pinigus. Todėl, šiandieną, mes manom, kad labai svarbu, kad motinos, auginančios vaikus namuose, gal ir ilgiau, nei dabar numatoma įstatymuose, būtų valstybės draudžiamos, kad jei jos palieka darbo rinką, gautų kompensaciją už tai, jog namuose, augina ir prižiūri vaikus, ir, kad joms nenutrūktų darbinis stažas. Vienas iš svarbesnių uždavinių koncepcijoje tobulinti būsto akreditavimo ir subsidijavimo sistemą, lanksčiai žiūrėti į būsto palūkanų dydį. Kompensuoti dalį būsto palūkanų dydžio gimus vaikui, nes šėimoje iš karto susidarė visai kitokia situacija.

Dar daug ką turime nuveikti, kad mūsų šėimos būtų saugios, tvirtos, augintų vaikus, turėtų savą būstą, o kartu gebėtų derinti šėimos interesus ir darbą.

Suremti pasaulio politikų pečius gelbstint šeimą

TĖVYNĖS SĄJUNGOS SPAUDOS TARNYBOS INFORMACINIS PRANEŠIMAS

2007 m. gegužės 16 d.

Šiandien, 2007-05-16, vyko Seimo Tėvynės sąjungos frakcijos narės Vilijos Aleknaitės Abramikienės spaudos konferencija, kurios metu ji papasakojo apie gegužės 11–13 d. Varšuvoje vykusį IV Šeimų kongresą. Kongrese dalyvavo ir nevyriausybinų organizacijų atstovai iš Lietuvos. Lietuvai atstovavusi Seimo narė V. Aleknaitė Abramikienė dalyvavo gegužės 12 d. surengtame EP parlamento ir nacionalinių parlamentų atstovų posėdyje.

„Jaučiau pareigą surengti šią spaudos konferenciją, kadangi, mano nuomone, Lietuvos viešojoje erdvėje per mažai dėmesio skiriama renginiams, kurie rodo Europos ir pasaulio visuomenės susirūpinimą šeimos instituto ateitimi. Europos Komisija yra išleidusi ne vieną dokumentą šia tema ir beprecedenčiais pavadinusi demografinius pokyčius, kuriuos kelia visuomenės senėjimas bei gimstamumo mažėjimas (daugelyje šalių 1,3 vaiko vienai moteriai).

Varšuvos konferencijoje nuskambėjo mintis, jog tiems, kurie kalba apie šeimą, prisidengus politiniu korektiškumu jau stengiamasi užčiaupti burną. Oficialus EK Ekonominio ir socialinio komiteto narys iš Prancūzijos Stephan Buffetaut taip pat pareiškė jautęs Skandinavijos šalių atstovų spaudimą nevertoti šeimos sąvokos, kaip politiškai nekorektiškos. Kalbėtojo nuomone, toks spaudimas prieštarauja dokumentams, kuriuos pat EK yra parengusi.

Varšuvoje dalyvavo, anot parlamentarės, Europos politikų, kurie gina šeimos institutą, žiedas: Anna Zaborska iš Slovakijos, kuri yra Europos Parlamento narė ir vadovauja Moterų teisių ir lygių galimybių komitetui;

EP narė iš Graikijos Marie Panayatopoulou-Cassiotou; Dana Rosemary Scallon iš Airijos – buvusi EP narė, kuri konferencijoje pasakė labai stiprią kalbą, kviesdama visų valstybių politikus vienyti, nebijoti kalbėti šeimos tema ir nebijoti atvirai kalbėti. Tarp jų buvo nemažai Prancūzijos atstovų, išreiškusių viltį, kad, požiūris į šeimos institutą pasikeis ir šioje šalyje. Naujai išrinktas prezidentas N. Sarkozy viename iš savo pirmųjų savo pasisakymų pabrėžė būtinumą stiprinti šeimą. „Tai vilties teikiantis ženklas“, – sakė Seimo narė ir pateikė dvi išvadas, kylančias po šio kongreso:

„Labai sustiprėjo mano įsitikinimas, jog Tėvynės sąjungos ketinimas steigti Šeimos ministeriją yra teisingas. Dėl politinių aplinkybių, kad neturime daugumos, negalėjome šios idėjos realizuoti. Konferencijoje ne vienas parlamentaras pabrėžė, jog tokios ministerijos turėjimas būtinas ne vien dėl socialinių ir ekonominių priežasčių. Tai turi ir labai aiškią vertybinę prasmę, kadangi pats šeimos sąvokos iškėlimas į politinį lygmenį reikštų papildomą jos globą. Daug komplimentų susilaukė Latvija už tai, kad ten tokia ministerija veikia.

Kita išvada – esame kur kas silpnesni kaip politikai vertybiniu požiūriu, lyginant su Lenkijos senatoriais ir Seimo nariais Varšuvoje. Vyko tiesiog varžybos, kieno šeima gausesnė. Susikaičiau bent 5-6 aukšto rango Lenkijos politikus – senatorius ir Seimo narius, kurie turi gausias šeimas. Dalyvavo graikė, kuri turi 9 vaikus. Ir tai ne asocialūs asmenys, o Europos politinis elitas. Man, dviejų sūnų motinai, nebuvo ką ir sakyti. Politikų su gausiomis šeimomis mes neturime, gal mums reiktų pasistengti, kad jų būtų ir kad kitame Seime mes galėtume juos rodyti kaip pavyzdį“, – kalbėjo spaudos konferencijoje V. Aleknaitė Abramikienė.

Politikė atkreipė dėmesį į tai, jog Varšuvoje buvo kalbama ir apie stiprėjančias atakas prieš tradicinę šeimą, – atsirado naujas judėjimas, kuris reikalauja įteisinti įvairias civilines vienos lyties sąjungas ir net įsivaikinimo teisės vienos lyties asmenims. „Tai jau grėsmė moralinės daugumos vertybėms, kurios pagal demokratijos principus taip pat turi būti atstovaujamos. Reiktų nuosekliai eiti demokratijos keliu, kad neatsirastų drastiškų reakcijų visuomenėje. O kelias tik vienas – atstovauti moralinėms vertybėms, tradicinėms vertybėms ir atvirai dalyvauti diskusijoje su

kvazipolitinius bolševikus, kurie bando ir Lietuvos žmonėms primesti savo taisykles“, – sakė V. Aleknaitė Abramikienė.

Lietuvos parlamentarė, kalbėdama Varšuvos forume, pareiškė, kad jos atstovaujama Tėvynės sąjunga, pasisakanti už santuoka paremtą tradicinės šeimos instituciją, besikuriančiame pasaulio parlamentarų už šeimą tinkle bus tas mažasis karys, kuriuo galima pasikliauti. Jos nuomone, Lietuvai ir Lenkijai suartėjant reikia suremti pečius ir šiame fronte.

Varšuvos konferencijoje priimta parlamentarų deklaracija, kurioje ginamos šeimos vertybės ir šeimos institutas, po kuria pasirašė ir Lietuvos atstovė.

Tėvynės sąjungos Spaudos tarnyba

Andrius Kubilius: ne 2K , o 2V revoliucija yra reikalinga Lietuvai

2007 m. rugsėjo mėn. 19 d.

Yra dalykų, dėl kurių galima ilgai ginčytis, pavyzdžiui, kiek naudingas ir reikalingas Lietuvai buvo 2K projektas. Kaip žinote, tai buvo trumpalaikis reiškinys, kuriam pasibaigus, ypatingų permainų mūsų valstybės gyvenime neįvyko. Bet yra dalykų, yra projektų, dėl kurių svarbos diskutuoti nėra prasmės. Vienu iš tokių projektų yra 2V projektas, kurio metmenis skelbėme prieš ketvirtą metų. Tai paramos šeimai, auginančiai vaikus, projektas. Tai paskatino diskusiją Lietuvoje, buvome ir kritikuojami, ir giriami. Kai kurie dalykai iš to projekto buvo pradėti įgyvendinti ir dabartinės valdžios.

Dabar skelbiame įstatymo projektą, kurį 2007-09-18 jau ir įregistravome. Projektą drįsčiau pavadinti “2V revoliucija”. Tai dar vienas projektas iš Tėvynės sąjungos bendro projekto “Naujoji darbotvarkė Lietuvai”.

Esu tvirtai įsitikinęs, kad Lietuvai yra būtina neatidėliotina “2V+MT”, tai yra Motinos, Tėvo ir 2 vaikų šeimoje revoliucija, arba, trumpai sakant, “Šeimos revoliucija”.

Tai, ką siūlome, pirmiausia yra kultūrinė, mąstymo ir valstybės požiūrio į tradicinę šeimą revoliucija.

Nuo 1990-ųjų Lietuvoje, kaip ir daugelyje kitų pokomunistinių šalių, vyksta, mano galva, savaiminė kontrevoliucija, nukreipta prieš šeimą. Statistikos duomenys, kuriuos daugelį kartų esame kartoję, rodo, kad per penkiolika nepriklausomybės metų pagal šeimos, kaip instituto, nykimą pasivijome tas Vakarų valstybes, kur tokios nykimo tendencijos buvo stebimos jau nuo XX a. šeštojo dešimtmečio. Lietuvoje nuo 90-ųjų metų vedybų sumažėjo dvigubai, vaikų, gimusių ir augančių nepilnoje šeimoje, nuo 5 proc. 1990 metais padaugėjo iki 30 proc. šiandien, gimstamumas yra sumažėjęs nuo 2.1 iki 1.25. Esame išmirštanti tauta. Vakarai, ypač JAV, pastaruoju metu imasi revoliucinių permainų šeimos politikoje, nes

amerikiečiai suvokė paprastus dalykus, kuriuos apibendrina toks paprastas amerikiečių, šeimos politikos iniciatorių sakymas: “Jeigu nori mažiau kalėjimų, stiprink šeimą”.

Gyvenimas šeimoje, vaikų auginimas šeimoje valstybei, jos saugiai ateičiai yra tokie pat svarbūs dalykai, kaip ir gerai veikianti nacionalinio saugumo sistema. Šioje Tautos “saugumo sistemoje” pagrindiniai elementai yra ne žvalgyba ar kontržvalgyba, o pati šeima, motina, vaikai.

Pateikiame Paramos šeimai pagrindų įstatymo projektą, kurį parengėme sąmoningai rinkdamiesi analogiją su Nacionalinio saugumo pagrindu įstatymu. Šiame įstatymo projekte siekiame aprašyti visą vieningą paramos šeimai sistemą, tiek tą, kuri ir šiandien veikia, tiek ir siūlomą sukurti naują. Kai kurie iš mūsų siūlymų yra tikrai revoliuciniai:

- a) siūloma leisti tėvams pasirinkti, į kokios trukmės motinystės (tėvystės) atostogas (1, 2 ar 3 metų trukmės), nustatant, kad jų metu galima gauti atitinkamai 100%, 70% arba 50% kompensuojamojo atlyginimo dydžio mėnesinę motinystės (tėvystės) pašalpą. Šių atostogų metu valstybės lėšomis tėvai yra draudžiami pensiniu ir sveikatos draudimu;
- b) siūloma gimus vaikui dvigubai mažinti motinos (tėvo) įsipareigojimus paskolos, paimtos studijų finansavimui, gražinimui;
- c) siūloma nustatyti, kad, jau antrajam vaikui gimus, tėvams yra 2,5 karto didinamas neapmokestinamasis pajamų dydis (NPD) (dabar yra nustatyta, kad jis yra žymiai mažiau didinamas gimus tik trečiajam vaikui). Šis NPD būtų didinamas 15% tėvams, vaikus auginantiems santuokoje;
- d) siūloma tėvams, kurie vaikus išaugino iki 18 metų gyvendami santuokoje, tais metais, kai vaikui sukanka 18 metų, nustatyti mokestines atostogas, – tai yra tais metais atleisti juos nuo pajamų mokesčio mokėjimo;
- e) siūloma nustatyti mokestines lengvatas šeimai, kuri ikimokyklinio vaiko priežiūrai samdo auklę;
- f) siūloma nustatyti mokestines lengvatas bei socialines garantijas šeimos nariams, šeimoje prižiūrintiems savo neįgalius tėvus arba kitus

šeimos narius, kuriems yra nustatytas specialusis nuolatinės slaugos poreikis;

- g) siūloma nustatyti, kad motinai, auginančiai ne mažiau kaip du vaikus toje pačioje šeimoje iki 18 metų ir per šį laikotarpį neturinčiai su darbo santykiais susijusių pajamų, suteikiamas asmens, per šį laikotarpį valstybės lėšomis privalomai draudžiamo socialinei pensijai bei privalomajam draudimui, statusas;
- h) siūloma nustatyti, kad tėvai, išauginę vaikus iki pilnametystės, įgauna teisę į specialią socialinio draudimo pensijos dalį, kuri priklauso nuo jų vaikų uždarbio ir draudžiamųjų pajamų dydžio ir yra nustatoma pagal specialią formulę;
- i) siūloma nustatyti, kad Vyriausybė kiekvienais metais, pateikdama savo veiklos metinę ataskaitą, pateiktų ir ataskaitą apie šeimos institucijos būklę, paramos šeimai plėtrą ir šalies demografinę situaciją.
- j) siūloma įsteigti Šeimos teisių kontrolieriaus instituciją, valstybės lėšomis kurti Paramos šeimai centrus, Socialinių reikalų ir darbo ministeriją siūloma pervadinti į Šeimos ir socialinių reikalų ministeriją.

Visiškai akivaizdu, kad tokia revoliucija valstybei kainuos nemažai, kelis šimtus milijonų litų, – norint įgyvendinti visą paketą. Bet juk galima įgyvendinti etapai. Tik reikia įsisąmoninti, kad nieko nedarymas kainuoja brangiau.

Todėl ir sakau, kad 2V revoliucija Lietuvai yra žymiai svarbiau nei 2K, kuris neskausmingai numirė. Tauta turi suprasti paprastą dalyką – arba 2V, arba mirtis, nes jeigu nepajėgsime realizuoti “šeimos revoliucijos” ar 2V revoliucijos, jeigu ir toliau diskutuosime ir ginčysimės tik dėl gėjų teisių ir nesiginčysime dėl šeimos teisių, tai XXI amžius bus lietuviškos šeimos išnykimo amžius. O po to ateis ir lietuvių tautos išnykimo amžius.

Irena Degutienė

Iki šiol Lietuvoje buvo vystoma socialinė politika iš esmės neorientuota į šeimą. Tačiau šeimos politika ir socialinė politika yra du skirtingi dalykai. Kadangi neturėjome aiškios šeimos politikos, socialinėms reikmėms kas metai turėjome išleisti vis daugiau ir daugiau lėšų.

Mes į šeimą žiūrime žymiai plačiau – tėvai, vaikai, seneliai. Šiandien stebime žmonių susvetimėjimą, šeimos nestabilios, tėvai nežiūri vaikų, vaikai po to nežiūri senų tėvų. Mes, Lietuvos gyventojai, kurie esame mokesčių mokėtojai, turime išlaikyti galingą socialinę sistemą. Šiandien Lietuvoje jau trūksta senelių namų, vaikų namų. Tai reiškia, kad sugriuvusi šeima davė baisias socialines pasekmes jau šiandien. Investavus į šeimą po 10-15-20 metų tikrai nebūtų tokio poreikio nei senelių, nei vaikų namų, valstybei būtų didelis plusas.

Kaip akivaizdų pavyzdį galiu duoti Gruziją, kur nėra nė vieno senelių namų ir nė vieno vaikų namų. Kodėl? Todėl, kad ten tvirta šeima ir tvirtos šeimos tradicijos. Gruzinai sako, kad pas juos vaikų namai buvo tik po karo, kai buvo žuvę tėvai, bet ir tai vėliau giminės ėmėsi tuos vaikus globoti. Kad tėvus reikia atiduoti į kažkokius namus, jiems visiškai nesuvokiama.

Tai, ką mes šiandien bandome daryti, yra tik pirmi žingsniai. Suprantama, kad visuomenėje bus tam tikra reakcija – politikai nori reguliuoti mūsų gyvenimą.

Mes nenorime reguliuoti niekieno gyvenimo, bet valstybė turi išreikšti savo požiūrį į šeimą ir padėti tai šeimai. Tuo labiau, jeigu pažiūrėsime sociologinius ir statistinius duomenis, tai matysime, kad 98 proc. jaunuolių nuo 18 iki 25 metų atsako, kad jiems didžiausia vertybė yra šeima, antroje vietoje – darbas. Tačiau šiandien jiems, tiems, kurie kuria šeimas, reikalingas palankus valstybės požiūris ir reali pagalba. Ir ta reali pagalba yra numatyta būtent šiame įstatyme.

Kita vertus, mes turime bazinį teisinį dokumentą – Lietuvos Konstituciją. Ten viskas labai aiškiai parašyta, LK išskirtinai pabrėžia šeimos svarbą ir valstybės paramos jai būtinybę. Konstitucijos nuostatos yra, bet realių veiksmų nebuvo.

Norėčiau priminti, kad dar pavasario sesijoje Seimo darbo grupė, kurioje ir aš dirbau, įregistravo Šeimos pagrindų koncepciją; jos pagrindu iš esmės yra parengtas mūsų projektas, kuris jau yra ir įregistruotas. Jei gu visi laikytumės tų vertybių ir nuostatų ir būtų reali parama šeimai, ir emigracijos mastas būtų mažesnis, ir vaikų, gyvenančių be tėvų skaičius būtų ne 50 tūkst., o gerokai mažesnis. Bet svarbiausia, jeigu šiandien mes

nepasirūpinsime šeima, tai iš esmės mes nepasirūpinsime ateities karta, kuri būtų normalios psichikos, normalaus elgesio. Šiandien vaikas nuo mažumės patiria didelę psichologinę traumą vien dėl to, kad jis gyvena nepilnoje šeimoje, galbūt pilnoje šeimoje, bet nepritekliuje. Valstybės požiūris turėtų būti įvairialypis, ne tik remiant materialiai vaiką, bet ir per šeimos rėmimą sudarant gerą mikroklimatą šeimoje ir ypač psichologines sąlygas.

Klausimas. Ar manote, kad senelių namai randasi todėl, kad vaikai jų nežiūri, nes jiems reikia dirbti?

Degutienė. Yra ir taip, ir taip. Aš žinau, kas dedasi senelių namuose arba senų žmonių globos namuose. Vieni žmonės yra vieniši, neturi nei vaikų, nei giminių. Kiti pakliūva, nes turi psichikos negalią ir jiems reikalinga speciali globa. Tačiau yra ir nemažai tokių, kai pakankamai turtingų vaikų, ir net labai turtingų vaikų tėvai yra talpinami į senelių namus. Dabar atsirado privatūs senelių namai. Jie gyvena puikiose sąlygose, materialiai yra aprūpinti, tačiau turbūt niekas nepasidomėjo, koks yra jų dvasinis pasaulis, kaip jie dvasiškai jaučiasi. Reiktų pabendrauti su tais senais žmonėmis, kurie yra palikti savo suaugusių, gerai gyvenančių vaikų, ir paklausti, kaip tu jautiesi. Vienintelis jų norus – gyventi kad ir prasčiau, bet savo namuose, tarp savo šeimos narių. Žmogus sotus ne vien tiktai duona ar net geresniu maistu, jam, ypač vyresniame amžiuje, reikalinga meilė ir globa, bendravimas. Šiandien šeimose nėra bendravimo tarp tėvų ir vaikų, ir dėl to turime baisias socialines pasekmes, – kalbame apie paauglius, kurie vartoja alkoholį, narkotikus, įsitraukia į blogų draugų ratą, nes neturi psichologinės pagalbos namuose. Kai kalbame apie tokius vaikus, kažkodėl mes sakome, kad tai vaikai iš asocialių šeimų. Statistika rodo, kad narkotikus vartoja vaikai iš turtingų šeimų. Jiems trūksta ne pinigų, ne materialinės paramos. Jiems trūksta dvasinės tėvų paramos. Bendravimo santykiai iširo todėl, kad šeima šiandien, kartais iš išorės atrodanti gerai gyvenanti, dvasiškai yra nusikurdusi.

Kubilius. Mes suprantame, kad realiai šiandieninėmis sąlygomis šeimai, jeigu pagyvenusiems tėvams yra nustatyta globa ar slauga, yra labai sunku išlaikyti juos namie. Todėl mes ir sakome, kad reikia pasirūpinti,

jog samdomų slaugytojų arba globėjų sistema išsiplėtotų ir tie, kurie savo tėvų neišveža į senelių namus, o stengiasi juos prižiūrėti namie, galėtų samdyti slaugę arba prižiūrėtoją ir turėtų mokestinių lengvatų, nes nesinaudoja valstybės sukurta senelių globos sistema. Manau, kad tai būtų bent pirmas žingsnis išsaugojant šeimoje kartų tarpusavio santykį ir padedant išsaugoti šeimos ryšį.

Degutienė. Yra dar vienas punktas, kai tėvai augina neįgalius vaikus. Tai dar viena socialinė problema. Vieni tėvai tuos vaikus talpina į įvairius globos namus, skirtus neįgaliesiems, bet jeigu tėvai turėtų materialinę bazę ir galimybę pasisamdyti žmogų, tas vaikas būtų namuose, jis galėtų derinti su darbu. Yra pasiturinčių šeimų, kurios samdosi auklę arba psichologą, kurie dirba su vaiku, vaikas yra namuose. Jo, neįgaliojo, vystymuisi namie yra palankesnės sąlygos, negu tada, kai jis yra atiduodamas į valstybinius namus ir tik retkarčiais mato savo artimuosius. Vienas iš mūsų pasiūlymų yra lengvata tėvams, kurie augina neįgalius vaikus... Didžioji dauguma tėvų nenori palikti vaikų valstybiniuose ar kitokiuose namuose, jie norėtų patys auginti ir su jais bendrauti. Jie sako: mes priversti, nes mums neužtenka pinigų, mes mažai uždirbame.

Klausimas Degutienei: Europos žmogaus teisių teismo sprendime dėl pareiškimo byloje prieš Lietuvą išdėstytuose faktuose teigiama, kad nuo 2000 m. gegužės 3 d. iki gegužės 9 d. pareiškėjai buvo atlikta lyties keitimo operacija, pašalintos krūtys. Pareiškėjas teigia, kad gydytojai pasirinko operuoti atsižvelgdami į numatomą priimti naują civilinį kodeksą. Jūsų nuomone, ar ši operacija, kurią gydytojai prisipažino, kad atliko, ar tokia operacija yra legali, jeigu Civilinis kodeksas įsigaliojo tik po pusmečio?

Jūs užduodate klausimą, kas yra parašyta spaudoje ir ne visai teisingai parašyta. Iki Seimo narių – Mikutienės ir Visockytės pareiškimo aš ta tema nelabai ir domėjausi. Vakar pasidomėjau. Toks teiginys, kad padaryta nelegali operacija, yra neteisingas todėl, kad į gydymo įstaigą (aš paėmiau duomenis, ligos istoriją) atvyko vyras, vyriška pavarde, vyrišku vardu, su vyrišku asmens kodu ir jam buvo diagnozuota ginekomastija, t.y. kai vyrui atsiranda nedidelės krūtys. Taip, vyrams, kuriems atsiranda

krūtys ir jeigu jie turi tokį norą, tos krūtys yra pašalinamos. Iš esmės tai buvo padaryta vyrui. O paskui išaiškėjo, kad tai ne vyras, o mergina. Vi-soje šitoje istorijoje man kyla klausimas, kaip ji pasikeitė dokumentus? Kaip ji, būdama mergina, turėdama daug išorinių vyriškų bruožų, galėjo pasikeisti dokumentus? Kad vyrui buvo atlikta tokia operacija, tai lega-lu.

Kubilius. Keisčiausia šioje istorijoje, kad kaltina p. Mikutienė, buvusi Seimo Sveikatos komiteto pirmininkė, tuo metu, berods, Darbo partijos narė; sveikatos apsaugos ministras buvo Darbo partijos narys Padaiga, kuris porą metų vadovavo sveikatos apsaugai. Kaltinimai, kad Lietuvoje iki šiol nesureguliuoti teisės aktai.

Klausimas. Sakėte, kad įstatymo projekto įgyvendinimas brangiai kainuos. Kaip mūsų skylėtas biudžetas galėtų tai pakelti?

Kubilius. Sakome, kad šitą sistemą reikia įgyvendinti palaipsniui. Pri-ėmus bazinį dokumentą būtų aišku, kokia valstybės paramos šeimai siste-ma yra kuriama. Mano įsitikinimu, viena didžiausių spragų, deficitų, yra ne pinigai, o valstybės požiūrio deficitas. Ir tą deficitą užpildyti reikia ne pinigų, o politinės valios. Net ir toks simbolinę prasmę turintis dalykas, kaip Socialinių reikalų ir darbo ministerijos pavadinimo pakeitimas į Šei-mos ir darbo ministeriją, būtų kaip tik valstybės dėmesio šeimai parody-mas. Tos ministerijos vienas iš tikslų būtų sutelkti išblaškytas po įvairias ministerijas pajėgas.

Geras ūkininkas skaičiuoja ne tik, kiek kainuos šios priemonės įgy-vendinimas, bet ir kiek kainuos šios priemonės neįgyvendinimas. Visa Europa ir pasaulis, ir mes taip pat, turi skaičiuoti ne tik pinigus šiandien ir rytoj, bet ir kiek kainuos neišvengiamas visuomenės senėjimas, kaip atro-dys mūsų socialinių reikalų sistema su tokiu mažu gimstamumu po 10-20 metų. Man yra tekę matyti JAV ir kai kurių Europos valstybių skaičiavi-mus, Lietuvoje aš to nematau. Daugeliui šalių tai sukelia didžiulį siaubą, nes yra labai aiškiai matoma, kad, esant tokiam gimstamumui, išlaikyti tokią socialinės rūpybos sistemą, kokia yra dabar sukurta, bus beveik neį-manoma, nes nebus kas moka mokesčių į socialinį valstybės biudžetą.

Skaičiuojant, kiek kainuos tokios socialinės sistemos įgyvendinimas,

reikia turėti skaičius, kiek kainuos jos neįgyvendinimas. Ir pasirodys, kad protingiau bus išleisti tuos kelis šimtus milijonų litų dabar, kad neturėtume kelių milijardų problemos.

Seimo vicepirmininko, Tėvynės sąjungos pirmininko Andriaus Kubiliaus ir Seimo Tėvynės sąjungos frakcijos seniūnės Irenos Degutienės spaudos konferencijos „Ar XXI a. išliks lietuviška šeima?“ (Paramos šeimai pagrindų įstatymo projekto pristatymas) stenograma.

Paramos Šeimai Pagrindų Įstatymo

Projekto Aiškinamasis Raštas

1. Lietuva pergyvena sudėtingą demografinę krizę: po 1990-ųjų, kai gimstamumas siekė 2.1, per 15 metų šis rodiklis nukrito iki 1.25 ir todėl jau kelinti metai gimstamumas Lietuvoje lieka vienu iš mažiausių Europoje bei nepakankamu sustabdyti lietuvių tautos nykimą. Lygiai taip pat gyvenimo susituokus šeimoje rodikliai yra ryškiai sumažėję ir todėl dalis vaikų, gimusių ir augančių ne pilnose šeimose, jau siekia iki 30%. Nemažėja socialinės rizikos šeimų ir juose augančių vaikų dalis. Panašaus masto demografinės problemos kitose Europos ir Vakarų pasaulio šalyse kelia didelį susirūpinimą ir tų šalių Vyriausybės imasi didelių paramos šeimai programų įgyvendinimo. Neretai pavyzdžiu yra parodoma mūsų kaimyninė Estija, kurioje prieš keletą metų tokia programa buvo pradėta įgyvendinti ir gimstamumo rodikliai pradėjo nuosekliai gerėti. Prieš keletą metų analogiška programa, pavadinta “2V” pavadinimu, buvo pasiūlyta ir Lietuvoje, tačiau tik atskiros jos nuostatos buvo įgyvendintos.

Gimstamumo ir šeimos problemos Lietuvoje yra ne mažiau svarbios nei nacionalinio saugumo problemos. Tačiau demografinių problemų sprendimas yra išsklaidytas po įvairius teisės aktus ir neturi aiškios įstatymais apibrėžtos strategijos. Šiuo įstatymo projektu siekiama analogiškai Nacionalinio Saugumo Pagrindų Įstatymui viename įstatyme apibrėžti Lietuvoje veikiančius ir siūlomus iš esmės naujus paramos šeimai pagrindus, kurie būtų realizuojami kitais įstatymais ar teisės aktais. Tokio įstatymo priėmimas akivaizdžiai parodytų, kad Lietuvos valstybė šeimos ir gimstamumo problemas vertina kaip ypatingai svarbias, prilygstančias nacionalinio saugumo problemoms. Toks

valstybės padidinto dėmesio demonstravimas turėtų ir pozityvų psichologinį poveikį, formuojant visuomenės vyraujančias nuostatas.

Šio įstatymo projekto rengime dalyvavo I. Degutienė, A. Kubilius, R. Dagys, K. Škiudas.

2. Šio įstatymo projekto tikslas – viename teisės akte apibrėžti įvairios paramos šeimai pagrindų principus, kurie būtų realizuojami kitais įstatymais ar teisės aktais. Šalia jau egzistuojančių paramos formų, apibrėžiamos ir visai naujos paramos principai.
3. Šiame įstatyme aptarti klausimai yra reglamentuojami atskiromis įstatymų ar kitų teisės aktų nuostatomis, todėl stinga sisteminio ir kompleksinio požiūrio į tokios svarbos problemas. Kai kurių problemų sprendimas siūlomas šiame įstatyme yra visiškai naujas.
4. Siūloma visa eilė naujų teisinio reglamentavimo nuostatų, kurios finansinėmis ir kitomis priemonėmis skatintų gyvenimą sukūrus tradicinę šeimą ir joje auginant ir deramai auklėjant vaikus bei globojant ir prižiūrint pagyvenusius tėvus. Taip pat siūloma stiprinti viešojo administravimo sistemą, skirtą efektyvios valstybės paramos šeimai politikos realizavimui.

Nauji pasiūlymai yra šie:

- a) siūloma išmokas vaikams, kurios mokamos vaikams gimus arba reguliariąsias mokamas, diferencijuoti, jas padidinant du kartus kai gimsta antras arba trečias vaikas; šias išmokas taip pat padidinti 15%, jeigu vaikai gimsta tėvams gyvenant santuokoje;
- b) siūloma leisti tėvams pasirinkti į kokios trukmės motinystės (tėvystės) atostogas (1, 2 ar 3 metų trukmės), nustatant, kad jų metų galima gauti atitinkamai 100%, 70% arba 50% kompensuojamojo atlyginimo dydžio mėnesinę motinystės (tėvystės) pašalpą. Šių atostogų metu valstybės lėšomis tėvai yra draudžiami pensijiniu ir sveikatos draudimu;
- c) siūloma gimus vaikui dvigubai mažinti motinos (tėvo) įsipareigojimus paskolos, paimtos studijų finansavimui, gražinimui;

-
- d) siūloma nustatyti, kad jau antrajam vaikui gimus, tėvams yra 2,5 karto didinamas neapmokestinamasis pajamų dydis (NPD) (dabar yra nustatyta, kad jis yra žymiai mažiau didinamas gimus tik trečiajam vaikui). Šis NPD būtų didinamas 15% tėvams, vaikus auginantiems santuokoje;
 - e) siūloma NPD didinti 10% tėvams, kurie ikimokyklinio amžiaus vaikus augina namie;
 - f) siūloma tėvams, kurie vaikus išaugino iki 18 metų gyvendami santuokoje, tais metais, kai vaikui sukanka 18 metų, nustatyti mokestines atostogas, – tai yra tais metais atleisti juos nuo pajamų mokesčio mokėjimo;
 - g) siūloma nustatyti papildomas mokestines lengvatas šeimai, kuri augina vaikus ir įsigyja pirmąjį būstą;
 - h) siūloma nustatyti mokestines lengvatas šeimai, kuri ikimokyklinio vaiko priežiūrai samdo auklę;
 - i) siūloma nustatyti mokestines lengvatas bei socialines garantijas šeimos nariams, šeimoje prižiūrintiems savo neįgalius tėvus arba kitus šeimos narius, kuriems yra nustatytas specialusis nuolatinės slaugos poreikis;
 - j) siūloma nustatyti, kad motinai, auginančiai ne mažiau dviejų vaikų toje pačioje šeimoje iki 18 metų ir per šį laikotarpį neturinčiai su darbo santykiais susijusių pajamų, suteikiamas asmens, per šį laikotarpį valstybės lėšomis privalomai draudžiamo socialinei pensijai bei privalomajam draudimui, statusas;
 - k) siūloma motinai, auginančiai vaikus šeimoje, nustatyti papildomų socialinių, įsidarbinimo ir poilsio garantijų;
 - l) siūloma nustatyti, kad tėvai, išauginę vaikus iki pilnametystės, įgauna teisę į specialią socialinio draudimo pensijos dalį, kuri priklauso nuo jų vaikų uždarbio ir draudžiamųjų pajamų dydžio ir yra nustatoma pagal specialią formulę;
 - m) siūloma įsteigti Šeimos teisių kontrolieriaus instituciją, valstybės lėšomis kurti Paramos šeimai centrus, Socialinių reikalų ir Darbo ministeriją siūloma pervadinti į Šeimos ir socialinių reikalų ministeriją;

-
- n) siūloma nustatyti, kad Vyriausybė kiekvienais metais pateikdama savo veiklos metinę ataskaitą, pateiktų ir ataskaitą apie šeimos institucijos būklę, paramos šeimai plėtrą ir šalies demografinę situaciją.
5. Lietuvos visuomenės atskirose grupėse gali kilti nepasitenkinimo dėl aiškaus prioriteto suteikimo tradicinei šeimai. Tai gali būti bandoma traktuoti kaip konstitucinio lygybės principo pažeidimas. Įstatymo projekto rengėjų nuomone tai būtų netikslus argumentas, kadangi Lietuvos Respublikos Konstitucija išskirtinai pabrėžia šeimos svarbą ir valstybės paramos jai būtinybę.
 6. Priimtas įstatymas ilgalaikėje perspektyvoje gali pozityviai įtakoti kriminogeninę situaciją, kadangi pasaulyje yra sukaupta pakankamai daug statistinių tyrinėjimų duomenų, kurie akivaizdžiai įrodo, kad yra tiesioginis ryšis tarp silpstančio šeimos instituto, vaikų, augančių nepilnoje šeimoje, kiekio didėjimo, ir augančio nusikalstamumo.
 7. Priimtas įstatymas ilgalaikėje perspektyvoje gali palankiai paveikti verslo sąlygas, nes skatindamas gimstamumą jis padėtų įveikti demografinę krizę, o tuo pačiu ir vis didėjančias darbo jėgos trūkumo bei dėl to gresiančias padidintas imigracijos problemas. Lygiai taip pat šis įstatymas padėtų įveikti ir neišvengiamas vis labiau senėjančios visuomenės problemas, kurios vis sunkesne našta guls ant mokesčių mokėtojų pečių.
 - 8.-10. Įstatymas gali būti inkorporuojamas į Lietuvos teisinę sistemą lygiai taip pat kaip į teisinę sistemą buvo inkorporuotas Lietuvos Respublikos Nacionalinio saugumo pagrindų įstatymas. Priėmus šį įstatymą Vyriausybė bus įpareigota parengti ir pateikti eilės teisės aktų pataisų projektus.
 11. Įstatymo įgyvendinimas pradiniam etape pareikalaus papildomų išlaidų, kurių kiekį turėtų suskaičiuoti Vyriausybė. Tačiau ilgalaikėje perspektyvoje šio įstatymo įgyvendinimas leistų sutaupyti lėšų, kurios dabar išleidžiamos arba negaunamos dėl vis gilėjančių demografinių ir šeimos institucijos problemų.
 12. Įstatymo projekto autoriai I. Degutienė, A. Kubilius, R. Dagys, K. Škiudas. Projekto iniciatoriai I. Degutienė, A. Kubilius, R. Dagys.

13. Projekto reikšminiai žodžiai: “šeima”, “parama šeimai”, “vaikai”, “tėvai”, “gimstamumas”.

Projektą teikia Seimo nariai:

Rimantas Dagys

Irena Degutienė

Andrius Kubilius

Projektas

**LIETUVOS RESPUBLIKOS
PARAMOS ŠEIMAI PAGRINDŲ
ĮSTATYMAS**

2007 m. d. Nr.
Vilnius

**I SKYRIUS
BENDROSIOS NUOSTATOS**

1 straipsnis. Įstatymo paskirtis

1. Šis įstatymas nustato pagrindinius valstybės teisinės, moralinės ir finansinės paramos šeimai sistemos principus, kurie yra realizuojami kitais teisės aktais.
2. Esant šio įstatymo ir kitų Lietuvos Respublikos įstatymų kolizijai, taikomos tos nuostatos, kurios yra palankesnės šeimai ir jos nariams.

2 straipsnis. Valstybės paramos šeimai pagrindai

1. Valstybė pripažįsta šeimą kaip visuomenės ir valstybės pagrindą bei moralinę instituciją, kuri turi prigimtines teises, neatimamas ir nepakeičiamas jokiais įstatymais ar kitais teisės aktais.
2. Valstybė saugo ir globoja šeimą. Valstybė konstituciškai garantuoja

šeimos sandaros ir autoriteto apsaugą, kaip pagrindą tokiai visuomenės socialinei tvarkai, kuri yra būtina tautos ir valstybės gerovei.

3. Santuoka sudaroma laisvu vyro ir moters sutarimu. Valstybė pripažįsta ir įsipareigoja ginti tik vyro ir moters santuoka sudarytos šeimos teises.
4. Valstybė išskirtinai pripažįsta, kad moteris, gimdydama vaikus ir rūpindamasi šeimos namais, suteikia valstybei tokią paramą, be kurios bendroji gerovė negalėtų būti pasiekta. Todėl valstybė privalo stengtis, kad moteris, auginanti mažametį vaiką, dėl ekonominių nepriteklių nebūtų verčiama dirbti ir tuo pačiu apleisti savo atsakomybę už rūpinimąsi šeimos namais.

II SKYRIUS

FINANSINĖ PARAMA ŠEIMAI

3 straipsnis. Finansinė parama gimus vaikui

1. Gimus vaikui, pagal Išmokų vaikams įstatymą išmokama vienkartinė išmoka gimus vaikui. Ši išmoka yra 2 kartus didesnė, jeigu gimsta antras ar trečias vaikas. Jeigu vaikas gimsta šeimoje, ši išmoka yra 15 % didesnė.
2. Pagal Ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymą išmokama motinystės bei tėvystės pašalpa. Santykinai išskirtinė motinystės bei tėvystės pašalpos skiriamos šeimoje gimus antrajam ir vėlesniems vaikams.
3. Motinystės (tėvystės) atostogos suteikiamos vienam iš tėvų jų pasirinkimu arba vieneriems metams arba laikotarpiui iki trijų metų. Šių atostogų laikotarpiu į motinystės (tėvystės) atostogas išėjęs vienas iš tėvų pagal Ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymą gali gauti arba 100% kompensuojamojo atlyginimo dydžio mėnesinę motinystės (tėvystės) pašalpą (jeigu motinystės (tėvystės) atostogų trukmė neviršija 1 metų), 70% atlyginimo dydžio mėnesinę pašalpą (jeigu motinystės (tėvystės) atostogų trukmė yra 2 metai) ir 50% atlyginimo dydžio mėnesinę pašalpą (jeigu motinystės (tėvystės) atostogų trukmė yra 3 metai). Šiuo laikotarpiu motinystės (tėvystės) atostogų išėjusi

motina (tėvas) valstybės lėšomis yra draudžiama pensijų socialiniam draudimui pagrindinei ir papildomai pensijos dalims bei privalomajam sveikatos draudimui.

4. Motinos (tėvo) įsipareigojimai, studijų finansavimui paimtos paskolos gražinimui, valstybės lėšomis sumažinami dvigubai, gimus vaikui. Gimus sekančiam vaikui, likę įsipareigojimai sumažinami vėl dvigubai.

4 straipsnis. Kita finansinė parama šeimoms, auginančioms vaikus

1. Pagal Išmokų vaikams įstatymą, vaikams mokamos reguliarios įstatyme nustatytos išmokos. Išmokų vaikams dydžiai įstatyme nustatomi tokiu būdu, kad tai dirbtinai neskatintų asocialių šeimų ir moterų gimdyti daugiau vaikų vien tik siekiant šių išmokų. Išmokų vaikams įstatyme numatytos globos (rūpybos) išmokų vaikams, kuriems yra nustatyta globa (rūpyba), dydžiai bei jų išmokėjimo tvarka yra nustatoma tokiu būdu, kad tai neskatintų dirbtinai siekti globos vaikui statuso ir taip nebūtų silpninama šeima.

2. Neapmokestinamasis pajamų dydis (NPD) asmenims, auginantiems du ir daugiau vaikų (įvaikių) iki 18 metų, taip pat vyresnius, jeigu jie mokosi dieninėse bendrojo lavinimo mokyklose, nustatomas 2,5 karto didesnis nei pagrindinis NPD, be to, už trečią ir kiekvieną paskesnę vaiką (įvaikį) NPD didinamas 15%; Šis NPD yra didinamas 15% tėvams, auginantiems vaikus santuokoje.

3. Šis NPD yra didinamas 10% tėvams, auginantiems ikimokyklinio amžiaus vaikus šeimos namuose (neleidžiantiems vaikų į valstybės išlaikomus darželius).

4. Neapmokestinamasis pajamų dydis tėvams, auginantiems vaikus nuo jų gimimo toje pačioje šeimoje, tais metais, kai vaikui sukanka 18 metų, yra prilyginamas atitinkamai tėvo ir motinos vidutinėms mėnesio pajamoms.

5. Šeimai, auginančiai ne mažiau kaip du vaikus ir įsigyjančiai pirmąją būstą, suteikiamos papildomos mokestinės lengvatos. Apskaičiuojant pagal Gyventojų pajamų mokesčio įstatymą iš tokio šeimos nario pajamų atimamas gyventojų patirtas išlaidas, nustatoma, kad bendra atimamų išlaidų suma negali viršyti 40 procentų sumos.

6. Apskaičiuojant pagal Gyventojų pajamų mokesčio įstatymą iš šeimos nario pajamų atimamas gyventojų patirtas išlaidas, prie tokių patirtų išlaidų Vyriausybės nustatyta tvarka priskaičiuojamos ir išlaidos, šeimos patirtos samdant auklę vaiko iki 7 metų priežiūrai.

5 straipsnis. Finansinė parama šeimai, prižiūrinčiai senyvo amžiaus tėvus arba kitus šeimos narius, kuriems nustatytas specialusis nuolatinės slaugos poreikis

1. Neapmokestinamasis pajamų dydis šeimos nariams, šeimoje prižiūrintiems savo neįgalius tėvus arba kitus šeimos narius, kuriems yra nustatytas specialusis nuolatinės slaugos poreikis, yra nustatomas 1,5 karto didesnis nei pagrindinis NPD. Jeigu tokia negalia yra ištikusi abu tėvus, NPD yra didinamas 15% .
2. Šeimos nariui, šeimoje prižiūrinčiam savo neįgalius tėvus arba kitus šeimos narius, kuriems yra nustatytas specialusis nuolatinės slaugos poreikis, ir dėl to neturinčiam su darbo santykiais susijusių pajamų, suteikiamas asmens, valstybės lėšomis privalomai draudžiamo pagrindinei socialinio draudimo pensijos daliai, statusas.
3. Apskaičiuojant pagal Gyventojų pajamų mokesčio įstatymą iš šeimos nario pajamų atimamas gyventojų patirtas išlaidas, prie tokių patirtų išlaidų Vyriausybės nustatyta tvarka priskaičiuojamos ir išlaidos, šeimos patirtos samdant globėją-slaugytoją, šeimoje prižiūrint senyvo amžiaus tėvus arba kitus šeimos narius, kuriems yra nustatytas specialusis nuolatinės slaugos poreikis.

**III SKYRIUS
KITOKIA PARAMA**

6 straipsnis. Parama motinai, šeimoje auginančiai vaikui

1. Motinai, pagimdžiusiai ir auginančiai iki 18 metų ne mažiau kaip du vaikus toje pačioje šeimoje iki 18 metų, ir per šį laikotarpį neturinčiai su darbo santykiais susijusių pajamų, suteikiamas asmens, valstybės lėšomis privalomai draudžiamo pagrindinei socialinio draudimo pensijos daliai bei privalomajam sveikatos draudimui, statusas.

-
2. Motinai, šeimoje užauginusiai ne mažiau dviejų vaikų, senatvės pensijos amžius nustatomas 55 metai, minimalus valstybinio socialinio draudimo stažas valstybinei socialinio draudimo senatvės pensijai – 10 metų, būtinas valstybinio socialinio pensijų draudimo stažas valstybinei socialinio draudimo senatvės pensijai – 20 metų.
 3. Motinai, auginančiai šeimoje ne mažiau dviejų vaikų, kol vaikams nesukako 18 metų, priėmimo į valstybės tarnybą metu Valstybės tarnybos įstatymo nustatyta tvarka suteikiama pirmenybė būti priimtai į valstybės tarnybą.
 4. Motinai, šeimoje auginančiai bent du vaikus, kol vaikams nesukako 18 metų, suteikiamos papildomos atostogų dienos.
 5. Motinai, šeimoje auginančiai vaikus iki 10 metų, Darbo kodekso nustatyta tvarka yra trumpinama darbo diena, suteikiamos galimybės gauti dalinai apmokamas atostogas sergančio vaiko priežiūrai bei kitos reikalingos lengvatos, padedančios motinai suderinti vaiko priežiūrą su darbo santykiais.

7 straipsnis. Parama tėvams, užauginusiems iki pilnametystės dirbančius vaikus

1. Tėvai, kurie iki pilnametystės užaugino vaikus ir šie gauna su darbo santykiais susijusias pajamas, įgauna teisę į specialią socialinio draudimo pensijos papildomą dalį, kuri apskaičiuojama pagal šio straipsnio 2 dalyje išdėstytą formulę.
2. Valstybinės socialinio draudimo senatvės pensijos papildoma dalis apskaičiuojama tėvams, užauginusiems iki pilnametystės bent vieną dirbantį vaiką bei turintiems teisę gauti valstybinę socialinio draudimo senatvės pensiją ir turintiems valstybinio socialinio pensijų draudimo stažą, įgytą dirbant pagal darbo sutartį, narystės ar tarnybos pagrindu, pagal formulę $0,005 \times S \times K \times V \times D$.

Joje:

S – asmens valstybinio socialinio pensijų draudimo stažas, įgytas dirbant pagal darbo sutartį, narystės ar tarnybos pagrindu;

K – asmens draudžiamųjų pajamų koeficientas;

V – dirbančio pilnamečio vaiko einamųjų metų draudžiamųjų pajamų koeficientas, apskaičiuojamas įstatymo nustatyta tvarka;

D – Vyriausybės patvirtintos einamųjų metų draudžiamosios pajamos, galiojančios tą mėnesį, už kurį mokama pensija.

IV SKYRIUS INSTITUCINĖ PARAMA ŠEIMAI IR PARAMOS ŠEIMAI SISTEMOS PLĖTRA

8 straipsnis. Valstybės institucinė parama šeimoms

1. Įstatymo nustatyta tvarka yra įkuriama Šeimos teisių apsaugos kontrolieriaus institucija (reorganizuojant Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus tarnybą), kurios misija – šalia dabar egzistuojančios vaiko teisių apsaugos realizavimo, prižiūrėti ir teisės aktų priėmimą, stebint, kad nebūtų priimami tokie valstybės ar savivaldybių teisės aktai, kurių pasekoje būtų silpninamas šeimos teisinis statusas, jos autoritetas ar finansinė valstybės parama šeimai. Taip pat Šeimos teisių kontrolierius turėtų teisę nagrinėti privačių asmenų skundus dėl kitų juridinių ar fizinių asmenų veiklos, kuri trukdo puoselėti šeimos vertybes.
2. Įstatymo nustatyta tvarka įkuriami valstybės finansuojami Paramos šeimai centrai (Šeimos Centrai), kurių misija padėti susituokusiems asmenims išsaugoti sukurtas šeimas, propaguoti gyvenimo šeimoje pranašumus, aiškinti jauniems žmonėms apie gyvenimo šeimoje privalumus ir atsakomybes.
3. Vyriausybės nustatyta tvarka teikiama finansinė parama šeimai besirūpinančių visuomeninių organizacijų veiklai plėtoti.
4. Siekiant pabrėžti valstybės rūpesčio šeimai svarbą Socialinių Reikalų ir Darbo ministeriją pavadinama Šeimos ir Socialinių Reikalų (alt. Šeimos ir Socialinių reikalų) ministerija, kurioje sukoncentruojami ir visi šiandien atskirose ministerijose veikiančios šeimos politikos įgyvendinimo pajėgumai.
5. Kas ketveri metai Paramos šeimai pagrindų įstatymo įgyvendinimas turi būti peržiūretas, esant reikalui pats įstatymas atnaujintas.

9 straipsnis. Paramos šeimai sistemos plėtra

1. Seimas, Respublikos Prezidentas, Vyriausybė ir kitos valstybės institucijos plėtoja Paramos šeimai sistemą, vadovaudamiesi šio įstatymo nustatytais Paramos šeimai pagrindais.

10 straipsnis. Paramos šeimai sistemos plėtros teisinis reglamentavimas

1. Paramos šeimai sistemos plėtrą reglamentuoja įstatymai ir kiti teisės aktai.
2. Seimas priima Paramos šeimai sistemos plėtrai reikalingus įstatymus.
3. Vyriausybė, rengdama naujų ir galiojančių įstatymų pakeitimo projektus, jų nuostatas suderina su Paramos šeimai pagrindų įstatymo nuostatomis.
4. Vyriausybės ir kitų valstybės institucijų leidžiami teisės aktai turi atitikti Paramos šeimai pagrindų įstatymo nuostatas.

11 straipsnis. Ilgalaikės šeimos institucijos stiprinimo programos

1. Vyriausybė, vadovaudamasi Paramos šeimai pagrindais, pateikia Seimui pasiūlymus dėl ilgalaikių šeimos institucijos stiprinimo programų rengimo plano. Jame numatoma programų rengimo tvarka ir atsakingos institucijos. Planą tvirtina Seimas nutarimu.
2. Programų projektus Seimui pateikia Vyriausybė. Pateiktas programos Seimas tvirtina nutarimu.
3. Vyriausybė, pateikdama ilgalaikės šeimos stiprinimo programas, kartu pateikia skaičiavimus, kiek lėšų joms įgyvendinti reikėtų skirti iš viso ir kiekvienais biudžetiniais metais.
4. Vyriausybė, rengdama kiekvienų metų valstybės biudžeto projektus, numato lėšų ilgalaikėms šeimos stiprinimo programoms parengti ir koordinuoja jų įgyvendinimą.

12 straipsnis. Vyriausybės ataskaitos apie šeimos institucijos būklę ir demografinę situaciją

1. Vyriausybė atsiskaito už paramos šeimai sistemos būklę ir plėtrą įstatymo nustatyta tvarka pateikdama Seimui savo veiklos metinę atas-

kaitą, kurios sudedamoji dalis yra ataskaita apie šeimos institucijos būklę, paramos šeimai plėtrą bei šalies demografinę situaciją.

V SKYRIUS BAIGIAMOSIOS NUOSTATOS

13 straipsnis. Įstatymo įgyvendinimas

1. Šiuo įstatymu Vyriausybė ar jos įgaliota institucija per 2 mėnesius nuo šio Įstatymo įsigaliojimo dienos yra įpareigojama parengti ir patvirtinti kitus reikalingus teisės aktus, kad šiame įstatyme numatyti paramos šeimai pagrindai būtų realizuojami, įgyvendinant tam reikalingus įstatymus ar kitus teisės aktus.

Skelbiu šį Lietuvos Respublikos Seimo priimtą įstatymą.

RESPUBLIKOS PREZIDENTAS

VALDAS
ADAMKUS

*Projektą teikia Seimo nariai:
Rimantas Dagys
Irena Degutienė
Andrius Kubilius*

**Andriaus Kubiliaus kalba Tėvynės sąjungos
frakcijos vardu Seimo posėdžio metu, pateikiant
Paramos šeimai pagrindų įstatymo projektą
Nr.XP-2526**

2007 m. spalio mėn. 9 d.

Gerbiamieji kolegos, aš norėčiau visų pirma padėkoti poniai R.Baškienei už puikų pateikimą ir mano darbo čia, šioje tribūnoje, sumažinimą turbūt trimis ketvirtadaliais. Lygiai taip pat noriu padėkoti ir visai darbo grupei, parengusiai koncepciją, keturioms moterims: ponioms R.Baškienei, I.Degutienei, E.Karpickienei ir V.Margevičienei. Dabar čia, būdamas tribūnoje, jaučiuosi tuo vyru, kuris gal atstovauja ne tiek konservatoriams, ne kokioms nors kitoms ideologijoms, bet paprasčiausiai vyrams, kuriems taip pat rūpi šeima.

Iš tikrųjų noriu pabrėžti dar papildomai prie to, ką ponია R.Baškienė sakė. Kodėl tokių įstatymų reikia? Koncepcijoje tie skaičiai yra pateikti. Gal net būtų gerai, kad jie būtų pateikti vizualiai kokiais nors grafikais, nes tas labiau paveikia ir protą, ir jausmus. Kas įvyko Lietuvoje per 17 metų šalia visų kitų gerų dalykų – ir mūsų narystės Europos Sąjungoje, ir NATO, ir ekonomikos plėtros? Mes turime kelis dalykus, dėl kurių turėjome jau seniai susirūpinti. Tie dalykai yra pasakyti ir koncepcijoje, skaičiai labai aiškūs. Vedybų per 17 metų sumažėjo beveik du kartus, gimusių ne santuokoje vaikų nuo 5% išaugo iki 30%. Noriu pasakyti, kad Jungtinėse Amerikos Valstijose lygiai taip pat: 5% vaikų, gimusių ne santuokoje, buvo 1960 metais, 2000 metais jie pasiekė 30% ir pradėjo mušti pavojaus varpus. Mes tai pasiekėme ne per 50, ne per 40 metų, mes tai pasiekėme per 15–17 metų. Nežinau, ar tikrai tuo reikia didžiutis, kad čia taip sparčiai vystėmės ir taip sparčiai pasivijome štai šituos skaičius.

Gimstamumas beveik du kartus mažesnis. Visiškai neseniai finansų ministras aiškino, ką tai reiškia. Tai reiškia labai spartų visuomenės se-

nėjimą ir tai reiškia galų gale ne tik tautos išlikimo problemas, bet ir labai paprastas ir grynai ekonomines problemas. Iš čia kyla klausimas, kodėl reikia remti šeimą? Aš nekalbėsiu apie gimstamumo problemas, kurias taip pat galima spręsti tikta remiant šeimą, tai jau minėjo ir ponis R. Baškienė. Pasaulyje yra daugybė statistikos, mokslinių tyrimų, kurie parodo, ką reiškia šeima visuomenės gyvenimui ir kodėl mūsų Konstitucijoje yra parašyta, kad šeima yra visuomenės ir valstybės pagrindas.

Aš paminėsiu tikta keletą dalykų iš tos medžiagos, kurią mes išdalijome, o mes, kaip sakiau, paėmėme tik vieno iš Jungtinių Amerikos Valstijų tyrimų institutų, tai yra *Heritage* fondo medžiagą. Tokios medžiagos galima rasti be galo daug. Išdalijome, parengėme lenteles, kurios yra labai iškalbingos. Čia aš B. Vėsaitei galėčiau atsakyti. Jeigu jūs atsiverstumėte vieną iš puslapių, pamatysite, kokia statistika yra pateikiama. Aš negaliu netikėti Amerikos mokslininkų statistika, nes matau, kad tokią pat statistiką pateikė ir britai, ir vokiečiai. Gal ir lietuviai ją yra parengę, bet kadangi mes radome amerikiečių, tai noriu pasakyti, kad viename iš puslapių – šeštajame – yra lentelė, kuria parodoma, kokia tikimybė, kad vaikas patirs kokią nors prievartą šeimoje arba ten, kur jis gyvena. Tikimybė, kad vaikas, gyvenantis biologinių tėvų šeimoje, patirs tokią prievartą, yra prilyginama vienetai, o tikimybė, kad jis patirs smurtą, gyvendamas vien su vieniša motina, kuri turi sugyventinį, išauga iki 33, t. y. 33 kartus padidėja.

Galite atsiversti kitą puslapį ir pamatysite, kiek padidėja tikimybė, kad vaikas, užaugęs nepilnoje šeimoje, ar sugriuvusioje šeimoje, ar dar kaip nors augdamas ir neturėdamas galimybės augti kartu su abiem tėvais vienoje šeimoje, pateks į kalėjimą. Kiek išauga tikimybė, kad jis iš tikrųjų pradės vartoti narkotikus. Kiek išauga tikimybė, kad jis tikrai nemokės tinkamai elgtis. Galų gale net ir paprasčiausias dalykas – jo mokslo pasiekimai – vėlgi priklauso nuo to paties. Jeigu jis auga normalioje, sveikoje šeimoje, yra kur kas didesnė tikimybė, kad jis iš tikrųjų užaugs ir mokės tinkamai elgtis ir visuomenėje.

Amerikiečiai iš to paties *Heritage* fondo yra suformulavę labai paprastą ir ūkišką išvadą: jeigu nori mažiau kalėjimų, stiprink šeimą. Jie yra suskaičiavę, aš nemačiau Lietuvoje tokių skaičių, bet amerikiečiai yra

suskaičiavę labai paprastą savo pinigų panaudojimo disbalansą. Kaip jie sako, jie išleidžia tūkstantį dolerių, valstybė išleidžia tūkstantį dolerių sugriuvusios šeimos sukeltoms problemoms spręsti, taip pat ir statyti kalėjimus, gydyti nuo narkomanijos, daugybei kitų visuomenės socialinių problemų spręsti, kita vertus, tik vieną dolerį išleidžia tam, kad paremtų normalią, sveiką šeimą.

Šiuo atveju yra paprasta aritmetika kalbant net ir apie valstybės finansus. Visiškai akivaizdi logika: jeigu tu išleisi ne vieną dolerį, o išleisi šimtą dolerių sveikai, stipriai šeimai paremti, sudarysi jai geresnes galimybes pačiai gyvuoti ir auginti vaikus, tu sutaupysi tą tūkstantį dolerių, kuriuos dabar išleidi visoms kitoms problemoms spręsti. Iš tikrųjų yra visiškai akivaizdi logika, kodėl reikia rūpintis šeima. Aš turiu pasakyti, kad, deja, reikia pripažinti, jog patys esame apsileidę, nes Konstitucija labai aiškiai sako (38 straipsnio 2 dalis): „Valstybė saugo ir globoja šeimą, motinystę, tėvystę ir vaikystę.“ Šiandien mes turime ne vieną socialinės paramos įstatymą, kuriame yra numatyta parama motinystei, tėvystei ir vaikystei, neatsižvelgiant į tai, kokie motinos ar tėvo santykiai yra su partneriais. Tai priklauso tik nuo jų gaunamų pajamų. O Konstitucijoje numatytos paramos šeimai nematyti, jokiuose įstatymuose tokios paramos nėra numatyta.

Pirmas dalykas. Mes siūlome, nuo ko reikia pradėti siekiant įgyvendinti štai šį konstitucinį principą, kad valstybė saugo ir globoja šeimą, – tai nuo principinio ir aiškaus apibrėžimo, kas mūsų valstybėje yra šeima. Nes tada, kai valstybė nesugeba ir nesaugo pačios šeimos apibrėžimo, prasideda visos šeimos institucijos devalvacija. Turiu pasakyti, kad dėl to iš tikrųjų jau ir šis Seimas ar ankstesnis Seimas yra padaręs klaidų, mano įsitikinimu, kai apibrėžė šeimą viename iš įstatymų – Piniginės socialinės paramos nepasiturinčioms šeimoms ir vieniems gyvenantiems asmenims įstatyme apibrėžė šeimą kaip sutuoktinius arba kartu gyvenančius neįregistruotus santuokos pilnamečius vyrus ir moteris. Tai iš tikrųjų šio apibrėžimo antroji dalis yra visiškai netinkama ir ją reikia kiek galima greičiau keisti.

Taigi apibrėžus, kas yra šeima, reikia visos sistemos labai konkrečios paramos šeimai. Gerai, kad parengta visa strategija, bet mes siūlome eiti

toliau ir priimti įstatymą, kuriame būtų numatyta daugybė labai konkrečių finansinių, socialinių ir teisinių priemonių, kuriomis būtų remiama šeima, matydami šeimos reikaluose vieną iš esminių mūsų nacionalinio saugumo ateities reikalų. Todėl šį įstatymo projektą mes parengėme remdamiesi analogija su Nacionalinio saugumo pagrindų įstatymu, konstruodami jį labai panašia logika ir labai panašiais principais. Baigdamas norėčiau pasakyti, kad iš tiesų Teisės departamentas yra pateikęs kai kurių pastabų. Į daugelį iš jų, tai yra juridinės technikos reikalai, galima atsižvelgti. Teisės departamentas ragina apibrėžti įstatyme, kas yra šeima. Iš tikrųjų mes matome, kad, matyt, tą spragą reikia užpildyti, bet ją užpildo strategija, ir mums nėra jokių problemų į šį įstatymą perkelti tuos apibrėžimus, kuriuos ponija R. Baškienė ir jos vadovaujama grupė jau yra pateikusi.

Su kai kuriomis kitomis pastabomis aš negaliu sutikti, nes manau, kad parama šeimai niekaip negali pažeisti jokių konstitucinių lygybės principų, nes tie principai būtų pažeisti, jeigu parama tokiai pat šeimai nebūtų lygi visoms tokioms pat šeimoms. Bet vėl čia reikia atsiminti, kad ir šeimos nėra vienodos. Kaip rodo mūsų pateikta statistika, pilna šeima iš tikrųjų valstybei yra ypač svarbus gėris, kuris gali duoti geriausias galimybes vaikams; ar subyrėjusi šeima, ar nepilna šeima, ar kaip ten apibrėžiama strategijoje, jau yra kitokia šeima, todėl ir parama jai gali būti ir kitokia.

Ir paskutinis dalykas – dėl valstybės finansų. Iš tikrųjų mes neoficialiai klausėme Finansų ministerijos ir finansų ekspertų, kiek kainuotų tokio įstatymo įgyvendinimas. Be abejo, skaičiai yra gana dideli. Tai yra daugiau kaip pusė milijardo litų. Todėl mes ir sakome, kad nereikia skubėti įgyvendinti viską iš karto. Reikia gerai apskaičiuoti, reikia gerai sudėlioti. Bet reikia atsiminti vieną lietuvių tautos patarlę – šykštus moka du kartus. Jeigu šiandien nerasime šių pinigų – po 10–15 metų mums reikės 10, jeigu ne 20 kartų daugiau pinigų tam, kad spręstume ir visuomenės socialines problemas, ir senėjančios visuomenės problemas, ir daugybę kitų problemų. Taigi turime susiimti dabar ir surasti galimybę spręsti šias problemas dabar.

Parama šeimai, teisė ir Konstitucija bei pinigai

2007 m. spalio mėn. 7 d.

Rašyti šį tekstą paskatino reakcija, kurią sukėlė mūsų parengtas ir įregistruotas Paramos šeimai pagrindų įstatymas. Gauname daug peticijų, remiančių mūsų pasiūlymus ir remiantieji kategoriškai teigia, kad tokio įstatymo senai reikėjo, gauname ir piktos kritikos, kaltinant mus ir Konstitucijos neišmanymu, ir prieštaravimu Europos teisei, ir kišimusi į žmogaus privatų gyvenimą ir švaistymusi valstybės lėšomis. Paskutiniu impulsu šiam tekstui tapo Seimo teisės departamento pastabos mūsų įstatymo projektui ir su tuo susijusios publikacijos įvairioje žiniasklaidoje, kur šalia visų kitų kaltinimų buvome apkaltinti dar ir populizmu bei tuo, kad tokiu įstatymu mes tik ruošiames rinkimų kampanijai ir nieko daugiau.

Seimo Teisės departamentas pateikė vertingų teisinių pastabų mūsų parengtam Paramos šeimai pagrindų įstatymo projektui. Turiu pasakyti, kad į kai kurias Teisės departamento pastabas yra nesudėtinga atsižvelgti, bet kai kurie iškelti klausimai reikalauja gilesnių diskusijų. Kitos pastabos mūsų ir nenustebino, nes net ir savo parengtame įstatymo aiškinamajame rašte mes teigėme, kad įstatymo svarstymo metu gali kilti abejonių dėl to, ar įstatymo projekte nėra pažeidžiamas konstitucinis asmenų lygybės principas skiriant tam tikrą papildomą paramą šeimoms. Panašias abejones teko skaityti ir spaudoje, kur mūsų projekto kritikai teigia, kad mūsų projektas nuskriaustų vienišas motinas ar išsiskyrusias šeimas ir kad tokį nevienodą traktavimą draudžia Konstitucija. Socialdemokratų moterys apkaltino mus net tuo, kad mes ruošiames skriausti “nesantuokines šeimas”.

Abejonės yra geras dalykas, nes tai verčia svarstyti, diskutuoti, ginčytis ir ieškoti atsakymų į iš tiesų svarbius klausimus. O šeimos politikos reikaluose Lietuvos teisinėje sistemoje yra dar daug neapibrėžtų dalykų, nesusiformavusių aiškesnių nuostatų ir principų. Su šeimos reikalais Lietuvoje yra aiškus tik vienas dalykas, kad taip vadinama “šeimų statistika”

nuo pat 1990-ųjų Lietuvoje tik nuosekliai blogėja – mažėja gimstamumas ir vedybų skaičius, už tai nuosekliai auga vaikų, gimusių ir augančių ne šeimoje, nuošimtis (Jungtinėse Valstijose tokia pati statistika politikams jau senai kelia didelį nerimą ir jie imasi didelių šeimos politikos permainų). Kaip skelbiama agentūros telegraph.co.uk pranešime, kurį cituoja “Delfi” portalas 07.10.07, Didžiosios Britanijos statistikos departamento tyrimas atskleidė, kad 2030 metais susituokę tėvai sudarys tėvų mažumą, o tai anot Britanijos mokslininkų pakenks vaikų sveikatai ir auklėjimui. Gausybė analogiškų tyrimų, atliktų JAV, kartoja tą patį (žr. pvz. www.heritage.com) – vaikai gimę ir augę nepilnose šeimose statistiškai yra labiau linkę į nusikalstamumą, narkotikų naudojimą, blogiau mokosi, turi daugiau sveikatos problemų. Amerikiečiai sako labai paprastai – “nori mažiau kalėjimų, stiprink šeimą”. Pagal amerikiečių mokslininkų skaičiavimus, JAV administracijos išlaidos yra klaidingai subalansuotos: tūkstančiui dolerių, kuriuos valdžia skiria tam, kad būtų sprendžiamos sugriuvusios šeimos sukeltos problemos (tame tarpe ir statant naujus kalėjimus), valdžia skiria tik vieną dolerį tam, kad sveika šeima būtų paremta.

Lietuvoje galioja ta pati statistika ir jos dėsningumai. Iš kitos pusės, Lietuvoje egzistuojančiuose valstybės finansinės ar socialinės paramos įstatymuose dažniausiai yra numatoma parama atskiriems asmenims ir paramos sąlygos yra formuluojamos tokiu būdu, kad normalios, sveikos šeimos paprasčiausiai jaučiasi diskriminuojamos ar ignoruojamos. Tai-gi teisininkų abejonės yra gerai, nes skatina diskusiją, ir esame pasiryžę taisyti įstatymo projektą, tačiau blogai būtų jeigu būtų įstrigta abejonėse bei nebūtų judama į priekį. Būtų blogai, jeigu nebūtų suvokta, kad konstitucinė nuostata “valstybė saugo ir globoja šeimą” turi įgauti konkrečius teisinius ir finansinius mechanizmus.

Visų pirma, keletas žodžių dėl Teisės Departamento (TD) esminių pastabų.

Štai TD teigia, kad įstatyme reikia pateikti aiškų “šeimos” sampratos apibrėžimą, “nes antraip šiame projekte numatytų taisyklių adresatas galėtų būti įvairiai interpretuojamas”. Iš tiesų tokia TD pastaba galėtų sukelti ir nuostabą – ar tikrai Lietuvoje nėra aišku, kas tai yra “šeima”, kad šiame įstatyme tai reikėtų apibrėžti, tarytum nebūtų aišku, kad šeima – tai

sutuoktiniai ir jų vaikai. Tačiau šia tema nuosekliau besidomintys su tokia TD pastaba turėtų sutikti, nes šiuo metu Lietuvos teisės aktuose galima sutikti gana keistų “šeimos” sampratos interpretacijų.

Štai pavyzdžiui, Piniginės socialinės paramos nepasiturinčioms šeimoms ir vieniems gyvenantiems asmenims įstatymas, nepaisant mūsų protestų, apibrėžė šeimą štai tokiu ganėtinai keistu būdu:

“**Šeima** – sutuoktiniai arba bendrai gyvenantys neįregistravę santuokos pilnamečiai vyras ir moteris,/.../” ir tokiu būdu nustatė, kad ir be santuokos pagal Lietuvos įstatymus yra galima šeima, kuri gali gauti valstybės piniginę paramą.

Be abejo, tenka pripažinti, kad Lietuvos Respublikos Konstitucija neduoda tiesioginio “šeimos” sampratos apibrėžimo, tačiau visiškai akivaizdu, kad ir iš Konstitucijos teksto ir iš Civilinio Kodekso išplaukianti “šeimos” samprata yra akivaizdi – tai sutuoktiniai ir jų vaikai, ir jokie kitokie dariniai – “sugyvenimas” ar dar kas nors naujoviško negali būti laikoma ir vadinama “šeima”.

Štai Konstitucijos 38 straipsnyje yra sakoma, kad “valstybė saugo ir globoja šeimą, motinystę, tėvystę ir vaikystę”, kad “santuoka sudaroma laisvu vyro ir moters sutarimu” ir kad “sutuoktinių teisės šeimoje lygios”, o Civilinio Kodekso 3. 28 straipsnis teigia, kad “sudarę santuoką sutuoktiniai sukuria šeimos santykius kaip bendro gyvenimo pagrindą.” Ir Konstitucija, ir Civilinis Kodeksas aiškiai nurodo, kad jokiais kitais pagrindais negali atsirasti šeimos santykių, tik per santuoką. Taigi ir Konstitucija ir Civilinis Kodeksas aiškiai apibrėžia, kad šeima atsiranda tik santuokos keliu, kad šeimą sudaro lygias teises turintys sutuoktiniai, ir kad valstybė turi saugoti ir globoti ne tik motinystę, tėvystę ir vaikystę, bet ir šeimą, kaip valstybės ir visuomenės pagrindą. Dar daugiau, Konstitucijos 39 straipsnis nedviprasmiškai nurodo, kad “valstybė globoja šeimas, auginančias ir auklėjančias vaikus namuose, įstatymo nustatyta tvarka teikia joms paramą”. Taigi Konstitucija, kurioje šeimai skiriamas nemažas dėmesys, aiškiai pabrėžia, kad parama šeimai turi būti specifinė ir apimti daugiau negu vien tik paramą tėvystei, motinystei ar vaikystei. Šalia to, Konstitucija pabrėžia, kiek svarbi yra šeima kaip vertybes brandinanti

terpė ir todėl net Konstitucijos lygyje yra nustatyta ir išskirta valstybės pareiga remti šeimas, kurios vaikus augina ir aukleja namuose.

Taigi, jeigu teisininkams nėra aišku, mes galime įstatyme apibrėžti labai aiškiai, kad šiame įstatyme taip kaip numato Konstitucija ir Civilinis Kodeksas – “šeima – tai sutuoktiniai ir jų vaikai” ir manome, kad tik tokia šeimos samprata gali būti naudojama ir visuose kituose įstatymuose. Gal ir galima būtų įstatyme įvesti papildomus terminus, apibrėžiančius galimas “šeimos” transformacijas – pavyzdžiui “išsiskyrusi šeima su vieniša motina”, arba “našlės (-io) šeima”, bet niekaip negalėčiau sutikti su tokiomis terminais, kaip “nesantuokinė šeima”. Yra suprantama, kad tiems, kam nepasisėkė sukurti šeimos, bet kokį surogatą nori vadinti šiuo gražiu vardu, taip kaip jauna mergaitė, užsidėjusi žiedą su dirbtiniu perlu labai norėtų, kad visi patiktų, jog tai yra tikras perlas. Nes tai prestižo reikalas, tačiau perlas yra perlas, ir gražiausią surogatą bevadindamas “perlu” vis tiek niekada nepasieksi, kad jis taptų tikrų perlu. Taip ir su šeima, – tik tradicinė moters ir vyro su vaikais šeima yra tikrasis, natūralusis “perlas” ir jokios manipuliacijos šiuo “šeimos” terminu nesukurs šeimos ten, kur jos nėra. Vienintelis dalykas, kurį tokiomis manipuliacijomis “šeimos” terminu galima pasiekti, tai devaluoti patį terminą, taip devaluojant ir pačios “šeimos” institucijos vertę. Gal kas nors to ir siekia...

Valstybės teikiama šeimai apsauga ir globa turi prasidėti nuo labai paprasto ir daug nekainuojančio dalyko – nuo aiškaus įstatyminio apibrėžimo, kas šioje valstybėje yra “šeima” ir nuo preciziškos šio termino apsaugos nuo pastangų jį aiškinti taip, kad nebeliktų jokio skirtumo tarp tradicinės, normalios, sveikos šeimos ir kokių nors modernybės naujadarų. Jeigu valstybė pati negerbia “šeimos” termino, tai tuo pačiu ji rodo, kad ji negerbia ir paties “šeimos” instituto bei nesaugo jo autoriteto. O jeigu valstybė nesaugo šeimos instituto autoriteto, tai tuo pačiu ji nevykdo savo konstitucinės priedermės saugoti ir globoti šeimą. Tai nereiškia, kad mes nepripažįstame žmonių teisės pasirinkti, kokius santykius jie nori kurti su artimu savo, ir kad pasirinkusius ne santuokinės šeimos santykius, o kokią nors partnerystę, mes ruoštumėmės smerkti, tačiau konstitucinė prievolė valstybei saugoti ir globoti šeimą turi būti realizuojama tiksliai ir efektyviai, neišplaukiant termino “šeima” prasmės. Tai vėl-

gi nereiškia, kad gyvenantis partnerystėje ir auginantys vaikus nesulauks iš valstybės paramos, tačiau valstybės parama šeimai turi būti skiriama šeimai, o ne kam nors kitam. Šeima turi gauti valstybės numatytą paramą šeimai, o kas nors kitokio nei šeima turi gauti kitokią paramą nei šeima gauna (ir to, ką jie gauna ar gaus negalima vadinti “parama šeimai”).

Iš Civilinio Kodekso taip pat akivaizdu, kad nutrūkus santuokai nutrūksta ir šeimos santykiai. Pagal šiuo metu galiojančius įstatymus vieniša motina ar tėvas, jų auginami vaikai gauna valstybės paramą, nes Konstitucija nurodo valstybei saugoti ir globoti motinystę, tėvystę ir vaikystę. Tačiau nutrūkus šeimos santykiams, nebelieka šeimos, kurią valstybė pagal Konstituciją taip pat turi globoti ir saugoti. Mūsų teikiamame įstatymo projekte yra numatyta, kad papildomą paramą prie tos, kurią gauna motinos, tėvai ar vaikai, turėtų gauti ir šeimos, sugėbančios nesugriūti audringuose gyvenimo verpetuose ir taip atliekančios tą konstitucinę misiją – būti visuomenės ir valstybės pamatu. Jau minėta įvairi statistika akivaizdžiai parodo, kad būsimųjų kartų fizinė ir dvasinė sveikata tiesiogiai priklauso nuo to ar tos naujos kartos gimsta ir auga tose pačiose šeimose, gėbančiose nesusipykti ir nepasiduoti pagundai išsiskirti. Visuomenei brangiai kainuoja pačios visuomenės prarandamas gebėjimas kurti ir gyventi stabiliose ir saugiose šeimose. Tos šeimos, kurios sugeba tai pasiekti, moka mokesčius valstybei, kad valstybė galėtų pasirūpinti sugriuvusiomis šeimomis ir to sukeltomis pasekmėmis, kurių skaudžiausios paliečia tokių šeimų vaikus. Sveikos, stabilios šeimos niekaip nėra valstybės nei vertinamos, nei apdovanojamos bent jau už tai, kad tokioje išlieka ir, grubiai tariant, tokiu būdu sutaupo valstybės pinigus ir visuomenės sveikatą.

Todėl ir esame įsitikinę, kad atėjo metas ne vien tik kalbėti apie šeimos vertybę, nes vien tik kalbomis jau nieko nepakeisime. Atėjo metas imtis realių darbų, kad konstitucinė valstybės prievolė “saugoti ir globoti šeimą” būtų realizuojama konkrečiais instrumentais. Būtų absurdiška teigti, kad tai pažeidžia konstitucinį asmenų lygybės principą, nes pati Konstitucija nurodo remti šeimą, o ne vien tik motinystę ar tėvystę. Lygybės principas būtų pažeistas, jeigu tokios pačios šeimos dėl kokių nors priežasčių būtų remiamos skirtingai. Tačiau kalbant net ir apie šeimas, reikia

atsiminti, kad visuomenei nėra tas pats, kokioje šeimoje vaikas auga, – kaip rodo statistika, tik šeimoje su biologiniais tėvais vaikas gauna tai, ką jis gali gauti iš šeimos – saugią dabartį ir saugią ateitį. Šeima su patėviu ar pamote yra visai kas kita nei šeima su abiem tėvais. Todėl valstybės parama ir šiuo atžvilgiu negali būti tokia pati įvairioms šeimoms. Mūsų siūlymas suteikti motinai ir tėvui įvairias mokestines bei kitokias finansines lengvatas, jeigu jie sugeba užauginti vaikus toje pačioje šeimoje iki pilnametystės kaip tik ir atspindi šį principą – valstybės parama ir globa biologinių tėvų šeimai yra strateginis valstybės interesas.

Kai kas gali sakyti, kad nelaimingą šeimą, kuri nebegali gyventi kartu ir nori skirtis, pagal mūsų siūlomą įstatymo projektą valstybė baustų dar kartą – atimdama tą finansinę paramą, kuri numatyta tik šeimoms, gebančioms išauginti vaikus iki pilnametystės. Tai nėra teisingas suvokimas, bet jis turi teisę egzistuoti, – mūsų siūlymą reikia suprasti taip, kad valstybė nebaudžia tų, kuriems nepasisėkė, bet apdovanoja tuos, kurie sugebėjo elgtis atsakingai ne tik savo tarpusavio santykių atžvilgiu, bet ir savo vaikų dabarties ir ateities atžvilgiu. O visuomenei tai yra ypatingai svarbu. Tai yra “sėkmės” apdovanojimas, skatinantis ir kitus siekti tokios pat sėkmės. Bet galų gale, net jeigu nelaimingos šeimos ir supras, kad valstybė juos baudžia už jų nesėkmę, gal tai irgi nėra taip jau blogai. Anksčiau šeimos, sutuoktiniai bijodavo Dievo bausmės ir todėl šeimos institucija atsilaikė tūkstantmečius, garantuodama krikščioniškųjų vertybių perdavimą iš kartos į kartą. Vakarų civilizacijai labai stipriai apgriovus Dievo bausmės institutą, belieka vienintelis instrumentas – baimė netekti piniginės valstybės paramos. Jeigu manoma, kad dėl tokių įstatymo nuostatų būtų diskriminuojami skirtingomis sąlygomis augantys vaikai, tai jų teisės turėtų būti apgintos kitais įstatymais. Pavyzdžiui, numatant didesnius alimentus ar pensijas vaikus auginantiems našliams.

Ir pabaigai – apie pinigus. Mūsų siūlomo įstatymo projekto kritikai šaukia, kad jis yra populistinis ir kad jis labai brangiai kainuos. Mes neslepame to, kad tikrai jo įgyvendinimas kainuos nemažus pinigus – mūsų paprašyti valstybės finansų ekspertai suskaičiavo, kad jo pilnas įgyvendinimas kainuos daugiau nei 600 mln. Lt valstybės biudžeto lėšų. Mes todėl ir siūlome jo įgyvendinimą išdėlioti per keletą metų. Tačiau reikia

atsiminti vieną principą, kurį lietuvių tauta yra įvardinusi labai paprastai – “skūpus moka du kartus”. Reikia atsiminti, kad dabar, šiuo metu nefinansavus tokių programų, po dešimties metų teks susidurti su milžiniškomis valstybės finansinėmis problemomis. Jau dabar trūksta darbo jėgos, Finansų ministerija skaičiuoja kaip sparčiai Lietuva veržiasi į sparčiau siai senėjančių Europos valstybių gretas. Visa tai reiškia viena – demografinės problemos stabdys ekonomikos augimą, išlaikyti ir finansuoti dabartinę socialinės rūpybos sistemą pasidarys sunkiai įmanoma. Stipri sveika šeima ir valstybės parama jai bei motinai auginančiai vaikui tokioje šeimoje yra ne tik geriausias būdas spręsti demografines problemas, bet tai yra ir geriausias būdas pasirūpinti visuomenės ir jos dvasinės ir moralinės sveikatos ateities reikalais. Išleidus šiandien ne vieną, o šimtą dolerių sveikos šeimos paramai, rytoj nebereikės išleisti tą tūkstantį dolerių, kurį dabar išleidžiam gydydami visuomenės socialines ligas.

Sunku suvokti, kas galėtų priešintis tokiam įstatymui. Nors Vakarų civilizacijoje ir yra nemažai savęs naikinimo paradoksalių pavyzdžių. XIX a. pabaigoje vienas žymus Vakarų filosofas su džiaugsmu paskelbė, kad “Dievas yra miręs”, po to Vakarai ir visas pasaulis su siaubu stebėjo kaip tokioje bedieviškoje moralinio reliatyvizmo pelkėje gimsta du siaubingi pasauliniai karai. Dabar atrodo, kad kažkas su džiaugsmu nori paskelbti, jog “šeima yra mirusi” ir po to stebėti kokius civilizacijos kataklizmus tai sukelia.

Turime galimybę, pareigą ir atsakomybę tam pasipriešinti.

Irena Degutienė: Nuoseklios paramos šeimai politikos Lietuvoje kol kas nėra

2008 m. vasario mėn. 7 d.

*Tęsiame ciklą tekstų, kuriuose pristatome „Naująją darbotvarkę Lietuvai“ – bendrą DPI ir Tėvynės sąjungos projektą. Viliamės, kad šis ciklas padės geriau įsigilinti į politines alternatyvas Lietuvoje. Šįkart siūlome pokalbį su „Naujosios darbotvarkės“ Socialinės apsaugos grupės vadove **Irena Degutiene**. Pagrindinė pokalbio tema – kokią paramos šeimai politiką valstybė turėtų vykdyti.*

Kokią naują politinę darbotvarkę siūlote šeimos politikos klausimais? Ar turite parengę konkrečią programą šioje srityje?

Visų pirma, Tėvynės sąjunga šeimos institucijai Lietuvoje didesnę dėmesį skirti pradėjo jau maždaug prieš šešerius metus. Aš pati asmeniškai buvau „vienas lauke karys“, kadangi Seime esanti dauguma niekaip negalėdavo suvokti, kad šiandien šeima, kaip institucija, Lietuvoje yra užmiršta. Esą jeigu tu gyveni santuokoje ir augini vaikus, turi pakankamai pajamų – tokiai šeimai paramos ir nereikia. Nebuvo skiriama dėmesio žmonėms, gyvenantiems šeimoje ir jai daug savęs atiduodantiems, o tuo pat metu bandantiems tai suderinti su darbu. .

Tačiau šios kadencijos Seime (aš ne pirmi metai, kai dirbu Šeimos ir vaiko reikalų komisijoje) atsirado grupė bendraminčių (ne vien iš Tėvynės sąjungos), ir mes parengėme „Valstybinę šeimos politikos koncepciją“. Visų pirma šioje koncepcijoje atsirado visiškai naujas ir labai svarbus dalykas – apibrėžimas, įvardijimas, kas yra šeima. Ir nors kai kurie kritikai čia įžvelgia žmogaus teisių suvaržymą, šioje koncepcijoje pirmą kartą politikai iš tiesų pasakė tai, ką turėjo seniai pasakyti – mes turime siekti, kad Lietuvoje būtų kuo daugiau normalių, sveikų, tvirtų, pilnų šeimų.

Nes remiantis pasauline moksline literatūra bei kitose valstybėse atliktais sociologiniais tyrimais, akivaizdu, kad šeimoje, kur yra ir tėvas, ir

mama, o santykiai grįsti santuoka, vaiko psichologiniam vystymuisi yra palankesnis tiek moralinis, tiek dvasinis klimatas. O pats gyvenimas, kaip ir sociologiniai tyrimai, rodo, kad vaikai, užaugę nepilnose šeimose, turi daug daugiau psichologinių problemų, labiau linkę nusikalsti. Tačiau mes tik kalbame, kiek daug nepilnamečių padaro nusikaltimų, kodėl vaikai tokie agresyvūs, kaip sakoma, visą laiką konstatuojame ligos simptomus, bet negydomė pačių priežasčių. Taigi dėl to kilo mūsų sumanymas ir buvo parengta ši koncepcija.

Tačiau koncepcija yra labiau teorinis įsivaizdavimas ir siekinys, deklaracija to, ko norėtume. Todėl Tėvynės sąjunga „Naujamajai darbotvarkei“ parengė „Paramos šeimai pagrindų įstatymą“. Čia kai kas atsikartoja iš „Valstybinės šeimos politikos koncepcijos“. Tačiau šiame įstatyme mes jau kalbame apie konkrečius dalykus – kaip galime realiai padėti šeimai, tokiai, kokią ją suvokiame, t.y. šeimai, kurioje gyvena vyras ir moteris susituokę, augina vaikus, galbūt su jais gyvena ir jų tėvai. Tai – finansinė parama įvairiomis priemonėmis.

Kalbate apie praėjusių metų rugsėjį Seime konservatorių pateiktą „Paramos šeimai pagrindų įstatymo projektą“ – „2V revoliuciją“?

Mes šį projektą rengėme gana ilgai. Jis buvo parengtas praėjusį pavasarį ir paskelbtas Tėvynės sąjungos interneto puslapyje. Gavome labai daug atsiliepimų – taip pat ir iš nevyriausybinų organizacijų, kurioms ne vis vien, kokia šiandien yra šeima. Be to, – įvairių pasiūlymų ir patarimų iš Tėvų asociacijos bei pavienių asmenų. Į tai tikrai atsižvelgta. Ir toks projektas, koks buvo rudenį pateiktas Seime, yra suderintas su labai daug žmonių. Taigi ačiū jiems.

Kitos partijos iš mūsų paramos šeimai įstatymo projekto kai ką bando „pasisavinti“, esą jie yra to autoriai. Tačiau, duok Dieve, kad tos mintys ir pasiūlymai, kurie yra mūsų įstatyme, nors kas nors juos pasisavina ar propaguoja, būtų įgyvendinti – kad iš tiesų šeimai būtų geriau.

Tad kokius svarbiausius siūlymus galėtumėte išskirti „Paramos šeimai pagrindų įstatyme“ ?

Dar visai neseniai, gimus vaikui, SODRA tik iki metų skirdavo iš pra-

džių 80, po to 100 proc. kompensaciją už vaiko priežiūros atostogas. Tačiau mes siūlėme, kad pirmus dvejus vaiko priežiūros metus motinoms (tėvams) būtų mokama 100 proc., o likus namuose auginti vaiką ir trečiuosius metus – 80 proc. kompensacija. O dabar, kaip žinote, jau yra priimtas įstatymas, kad pirmus metus yra mokama 100 proc., o iki dvejų metų – 85 proc. Taigi tai – iš dalies įgyvendintas vienas mūsų pasiūlymų. Bet manau, kad esant palankiai finansinei, ekonominei valstybės situacijai jį galėtume įgyvendinti iki galo.

Kitas mūsų pasiūlymas – kad gimus antram ir trečiam vaikui vienkartinės išmokos būtų padidintos du kartus. O jei šeima gyvena santuokoje, pridėti dar 15 procentų. Aišku, yra kritikų, sakančių, kad koks skirtumas ar vaikas gimė santuokoje ar ne – išmokos visiems turi būti vienodos. Tačiau aš dar kartą noriu pabrėžti, jog šiandien tai jau yra būtinybė. Kadangi, kaip jau sakiau, yra įrodyta ir psichologų, ir sociologų, jog būtent tada, kai tarpusavio santykiai yra įteisinti, atsiranda ir atsakomybė, ir pareiga, ir vaikai gyvena harmoningoje šeimoje. Todėl ir mūsų pasiūlymuose yra siekis tai skatinti išmokomis ar mokestinėmis lengvatomis.

Dar vienas „Paramos šeimai pagrindų įstatymo“ pasiūlymas – susijęs su studentų šeimomis, kurių yra nemažai. Iš tiesų turbūt reikėtų skatinti jaunas žmones tuoktis ir gimdyti vaikus. Taigi, jei vaikas gimtų studentų šeimoje, būtų dvigubai sumažinamas mokestis už studijas.

Toliau – šeimai, auginančiai du vaikus, neapmokestinamų pajamų dydis, pagal mūsų projektą, turėtų būti didinamas du su puse karto. Taigi šeima turėtų daugiau grynujų pajamų.

Jeigu šeima vaikus prižiūri namuose, o ne leidžia į ikimokyklinę įstaigą, tuomet taip pat neapmokestinamų pajamų dydis būtų didinamas. Nors esama oponentų, teigiančių, jog vaiko socializacija, jo integravimasis į visuomenę yra geresnis, šiam lankant ikimokyklinę įstaigą, tačiau, pakalbėjus su tėvais, akivaizdu, kad didžioji jų dauguma norėtų savo vaikus bent jau iki trejų metų, o kiti net iki mokyklos, auginti namuose ir būti drauge su jais. Juo labiau kad vaikų darželių dabar taip pat trūksta.

Be to, mūsų įstatymo projekte numatyta ir mokestinė lengvata tėvams, prižiūrintiems vaikus namuose patiems arba samdantiems auklę. Šie tėvai

kaip išmoka gautą tą sumą, kurią turėtų mokėti valstybei, leisdami vaiką į lopšėlį ar darželį. Taigi vaiko auginimas būtų prilyginamas darbui.

Mes taip pat numatome mokestinių lengvatų šeimoms, norinčioms įsigyti pirmąjį būstą. Taip pat ir šeimos, auginančios neįgalius vaikus ar prižiūrinčios neįgalius tėvus, jas turėtų gauti. Apskaičiavimai rodo, kad tai valstybei naudinga ir ekonomiškai. Tačiau ir psichologiškai, juk kiekvienam neįgaliajam – ar vaikui, ar suaugusiajam – yra visiškai kitoks gyvenimas savo aplinkoje, savo namuose nei valdiškoje įstaigoje.

Be to, turime dar vieną pasiūlymą, tačiau tai galėtų būti kaip pasirinkimas. Šiandien mamos, auginančios namuose vaikus iki trejų metų, yra draudžiamos socialiniu draudimu, o mes tai siūlome iš pradžių pratęsti iki 7 metų, o vėliau netgi iki 18. Tad jeigu aš noriu vaikus auginti iki 18 metų, su jais būti namuose, jos prižiūrėti, su jais bendrauti, tai valstybė man turi suteikti tokią galimybę. Kaip jau sakiau, tai turi būti prilyginama darbui valstybiniame ar privačiame sektoriuje, ir valstybė už tai turėtų drausti socialiniu draudimu.

Nors šiandieną savivaldybėse veikia įvairių paramos centrų vaikams, pagyvenusiems žmonėms, neįgaliesiems, tačiau labai trūksta paramos šeimai centrų. Todėl mūsų įstatymo projekte yra numatyta kurti tokius centrus. Iš tiesų dažnai šeimos turi ir psichologinių problemų, taip pat šiuose centruose tėvai kartais galėtų palikti vaikus, norėdami kur nors išeiti valandai ar dviem, kad negyventų savotiškoje izoliacijoje, nes iš tiesų ne visur su vaikais gali nueiti. Taigi tokie paramos šeimai centrai turėtų daugialypę funkciją – ir psichologinę, ir socialinę, ir ugdomąją.

Na ir galiausiai – Šeimos ministerijos įkūrimo idėja, kurios iniciatoriai buvome jau seniai. Nors šiandien mūsų valstybėje yra Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, kuri iš dalies sprendžia vaikų problemas, ji tikrai nesprendžia šeimų problemų. Beje, Šeimos ministerijos jau yra mūsų kaimyninėse šalyse, o Europos Sąjungos valstybėse jų būtų galima suskaičiuoti tarp 10 ir 12. Taip parodomas požiūris į šeimos klausimus kaip atskirą sritį.

Tačiau šiandien mūsų valstybėje paramos šeimai politika daugiausia yra suvokiama kaip socialinės paramos politika šeimoms, kurios gyvena nepasiturinčiai arba yra asocialios. O darnioms šeimoms, kaip minėjau,

dėmesio skiriama per mažai. Nors mūsų Konstitucijoje parašyta, kad valstybė rūpinasi šeima, vaikais ir tėvais.

Tačiau, regis, dabartinė valdžia jau pradėjo šiek tiek daugiau dėmesio skirti šeimai ...

Iš tikrųjų pastaraisiais metais jau atsirado pirmųjų rūpinimosi šeima požymių – materialiniu atžvilgiu. Atsirado vadinamieji „vaiko pinigai“, nepriklausomai nuo šeimos materialinės padėties. Taigi objektyviai žvelgiant pirmieji žingsniai jau yra.

Tačiau dar kartą sakau, kad iš esmės nuoseklios paramos šeimai politikos, kaip tokios, mūsų valstybėje kol kas nėra. Tai – daugiau socialinė politika, labiau orientuota į vadinamąsias problemines šeimas.

Tačiau aš džiaugiuosi, jog ir kitose partijose atsirado daugiau bendraminčių, kurie mato realią situaciją ir suvokia, kad jeigu norime, kad mūsų valstybė taptų klestinti, kur būtų mažai nusikalstamumo, kur žmonės jaustųsi saugūs ir laimingi, kur būtų kitokia elgesio kultūra, reikia pradėti nuo šeimos. Tuomet nereikėtų dejuoti, kodėl taip plinta alkoholis, kodėl atsiranda narkomanų, kodėl tiek savižudžių. Kad ir kaip būtų, visus bendravimo įgūdžius, suvokimą, kas yra atsakomybė, garbė, atjauta, meilė mes gauname šeimoje.

„Paramos šeimai pagrindų įstatyme“ daug žadama darnioms šeimoms. Pavyzdžiui, yra siūlymas tėvams, kurie išaugino vaikus iki 18 metų santuokoje, kai vaikui sukanka 18, tėvus atleisti nuo pajamų mokesčio mokėjimo. Tačiau juk esama našlių bei daugybės moterų, išsiskyrusių ne savo valia (paliktų, nebeįtvėrusių alkoholizmo ar smurto), kurios dažnai vaikus augina vienos. Ar jos neturėtų jaustis nuskriaustos, girdėdamos apie privilegijas darnių šeimų tėvams, kai jų darbas vienoms auginant vaikus ir velkant iš esmės dvigubai didesnę krūvį, atrodo, lyg ir vertinamas mažiau?

Paramos šeimai pagrindų įstatymas yra kaip siekiamybė. O iš jo turi gimi kiti įstatymai. Jeigu jis bus priimtas Seime, tuomet, aišku, reikės žvelgiant į kiekvieną pagrindinę nuostatą peržiūrėti ir taisyti kitus įstatymus. Tai – ir pajamų garantijų įstatymas, ir kiti, kurie yra susiję su

mokesčiais. O Paramos šeimai pagrindų įstatymas yra tik pagrindai, psichologinis nusiteikimas siekiant, kad šeima sustiprėtų. Beje, paskutinės apklausos parodė, kad jaunimas kaip didžiausią vertybę įvardijo šeimą, paremtą santuoka. Vadinasi, čia spragos ir nėra. Todėl valstybė turėtų padėti šeimai finansiškai.

Kalbant apie ne savo valia išsiskyrusias moteris, kurios vienos augina vaikus, čia jau galioja Socialinės paramos pagrindų įstatymas. Taigi šios moterys gaus pagalbą pagal kitus įstatymus, per socialinę paramą. Kita vertus, jei vyras arba vadinamasis tėvelis „pabėgo“ – jis turi mokėti alimentus. Todėl, kad pačiai moteriai nereikėtų vargti ieškant „pabėgėlio“, yra priimtas ir šiandien jau galiojantis alimentų fondo įstatymas. (Aš vėlgi buvau jo autorė.) Šio įstatymo esmė yra ta, kad šiandieną valstybė prisiima atsakomybę išieškoti alimentus iš tų tėvų, kurie pamiršta, kad turi vaikus, kuriais privalo rūpintis. Mes kalbėjome su tame fonde dirbančiais žmonėmis ir paaiškėjo, kad iš tiesų moterims ši situacija labai palengvėjo, nes daugelis anksčiau niekaip negalėdavo surasti tų vyrų „pabėgėlių“.

Vyksta mūšiai dėl abortų, dirbtinio apvaisinimo, dėl homoseksualų teisės įsivaikinti: kokia konservatorių nuomonė šiais klausimais?

Mūsų pozicija šiais klausimais visuomet buvo nuosekli ir nesikeičianti. Visų pirma mes teigiame, kad gyvybė – tai vertybė, duota Dievo, ir niekam nevalia į tai kištis. Bet jeigu susiklosto tam tikra situacija, pavyzdžiui, kai nėštumas pavojingas motinos sveikatai, mes, be abejo, esame už tai, jog reikia gelbėti motiną, netgi jei nėštumą tektų nutraukti. Todėl negalėčiau tvirtinti, kad mes pasisakome prieš abortus be jokių išlygų. Tačiau šiandien turbūt visi esame sąmoningi žmonės ir turime labai atsakingai galvoti apie gyvybės pradžią, taip pat suvokti, jog gyvybės atsiradimas yra džiaugsmas kiekvienam, o ne kažkokia kančia ar nelaimė. Taigi Tėvynės sąjunga visuomet buvo už gyvybę, ir todėl mes iš esmės esame prieš gyvybės nutraukimą.

Kalbant apie dirbtinį apvaisinimą – dar praėjusioje kadencijoje mes buvome pritarę A. Kašėtos registruotam subalansuotam įstatymo projektui šiuo klausimu. Nevaisingumas yra liga, ir ligą reikia gydyti, o vienas išgydymo būdų yra dirbtinis apvaisinimas. Tačiau tai turi vykti situok-

tinių poroje, embrionai negali būti įsodinami kitiems, taip pat turi būti nustatytas embrionų skaičius, kad jie vėliau nebūtų naikinami ir žudomi. Taigi šis mūsų įstatymo projektas buvo tobulinamas, derinamas su visuomene, medikais ir Bažnyčia. Tad jeigu jį Seimas priimtų, tikrai tai būtų pagalba toms šeimoms, kurios negali natūraliai pastoti.

Dėl homoseksualų teisės įsivaikinti – didesnio absurdo, kas dabar neseniai įvyko Prancūzijoje, būti negali. Ir aš labai didžiuojuosi Lietuvos teisėja Strasbūro teisme Danute Jočiene, kuri balsavo prieš šį absurdą. Juo labiau, jokios direktyvos neįpareigoja nė vienos valstybės leisti homoseksualams įsivaikinti. Savo valstybėje tikrai galime tvarkytis taip, kaip mes suprantame.

Kita vertus, nors aš ne teisininkė, tačiau man labai keista, kad niekas šiuo atveju nekalba apie vaiko teises. Paprastai mes labai jas akcentuojame, tačiau pastaruoju atveju kalbama tik apie suaugusiųjų teises, paminant vaiko teises, visų pirma, kiekvieno vaiko teisę turėti mamą ir tėtį. Man nesuvokiama, kad dviejų vyrų poroje vienas jų būtų vadinamas mama arba moterų poroje – viena jų – tėčiu. Tuomet gal jau greitai leisime ir pedofilams įsivaikinti vaikus? Man tai asocijuojasi su Romos imperijos žlugimu, kur visi norėjo nežabotų malonumų. Ar taip prarasdama bet kokias vertybes savęs sužlugdyti nenori ir šiandienė Europa?

*Kalbėjosi Jurga Žiugždienė
Tekstas parengtas,
bendradarbiaujant su Demokratinės politikos institutu*

www.bernardinai.lt

Vilija Aleknaitė- Abramikienė

ES teisės iššūkiai Lietuvos šeimos institutui

Demokratinės politikos instituto, Tėvynės sąjungos ir K.Adenauerio fondo konferencija “ Šeima – visuomenės ateities garantas “

2008 m. kovo mėn. 14 d.

Norėdama glaustai ir nerutiniškai išdėstyti mano pasirinktą temą, turėčiau pasirinkti medicinos ar net karybos terminus. Nes kaip kitaip būtų galima apibūdinti reiškinių, savo nežabota sklidimo sparta artimą epidemijai, o griauanamąją jėgą – biologiniam ginklui. Santuoka pagrįstos tradicinės šeimos irimo mastai Europoje šiandien, įžengus į XXI amžių, yra stulbinantys. Tikriausiai ne savaiminio irimo, o atkaklaus, sistemingo ir užsispyrėliško ardyimo propagandos, politikos ir teisės priemonėmis. Būtent apie pastarąsias, teisine priemone, ketinu tarti keletą žodžių.

Ką tik atšventėme savo atkurtosios valstybės gimnazistišką 18 metų sukaktį. Rudenį sukaks 16 metų, kai gyvename pagal visos tautos referendumu aprobuotą 1992 metų Konstituciją. Rašiusiems šią Konstituciją, pačių autorių liudijimu, šeimos sąvoka anuomet atrodė savaime suprantama, nereikalaujanti specialaus apibrėžimo. Pasak vieno iš tos Konstitucijos autorių, buvusio mūsų kolegos Seime, Konstitucinio teismo teisėjo profesoriaus Egidijaus Jarašiūno, **Konstitucijoje mes matome neatsiejamą šeimos ir santuokos ryšį**. Konstitucijos kūrėjai, pagaliau **tauta**, **“aprobuodama šį sprendimą labai aiškiai pasisakė už tokį ryšį”**. Savo ruožtu, Europos Bendrijų kūrėjų tikslai, bent jau pradžioje, neapėmė šeimos teisės reguliavimo. Šeimos santykius reguliuojanti šeimos teisė buvo, ir tebėra išimtinės valstybių narių kompetencijos sritis. Netgi Prancūzijos ir Olandijos atmeto Sutartis dėl Konstitucijos Europai nelaužė šios tradicinės nuostatos. Taip pat ir Nicos deklaracija bei ja patvirtinta **ES Pagrindinių teisių chartija, kurios 269 straipsnis numato: “teisė**

tuoktis ir kurti šeimą garantuojama pagal šios teisės įgyvendinimą reguliuojančius nacionalinius įstatymus”, laikėsi tos pačios nuostatos. Suprantama, valstybėms apsisijungiant į bendrą politinį darinį, kuriant bendrą ekonominę erdvę ir realizuojant gerai žinomas 4 vidaus rinkos laisves, o ypač vieną jų – laisvą asmenų judėjimą, Europos Bendrijoms neišvengiamai teko imtis atitinkamų teisėkūros iniciatyvų. Antrinėje EB teisėje reikėjo užtikrinti galimybę darbuotojams, ES piliečiams, migruoti, ieškoti darbo kitose šalyse narėse ir, žinoma, tai daryti ne vieniems, o kartu su šeimos nariais. Pirmą kartą į klausimą, kas turėtų būti laikomas darbuotojo šeimos nariu, Europos Bendrijos atsakė dar 1968 metais Reglamente 1612/1968 bei pateikė šiandienos požiūriui tradicinį, t.y. konservatyvų šeimos apibrėžimą. Trumpai sakant, šeimos narių samprata EB teisės kontekste apėmė darbuotojo sutuoktinį, jo vaikus iki 21 metų bei išlaikytinius. Europos Bendrijų Teisingumo Teismas bei jo jurisprudencija turi didžiulės reikšmės, kai kalbama apie konkretų EB teisės suteikiamų teisių turinį bei jų taikymą. Teismas plačiai traktavo išlaikytinių sąvoką, įtraukdamas kai kuriose bylose ir buvusių santuokų vaikus bei taip užtikrindamas, kad skyrybų procese vieniši arba su kitu sutuoktiniu likę vaikai taip pat galėtų tapti EB teisės suteikiamų teisių subjektais. Tačiau kai buvo kalbama apie tą partnerį, su kuriuo darbuotojas gyvena, Teismas aiškiai konstatavo, kad EB teisė pripažįsta tik sutuoktinį ir niekaip kitaip. Tolimesnė ETT praktika aiškiai nurodė, kad *de facto* ryšiai, t.y. sugyventinių ryšiai, juo labiau *de facto* ryšiai tarp tos pačios lyties asmenų pagal EB teisę negali būti laikomi tapačiais santuokai ryšiais teisių suteikimo kontekste.

Bėgant metams, kai kurių valstybių narių teisėje radosi naujų institutų. Tų valstybių piliečiai ėmė reikalauti, kad šie institutai būtų toleruojami kitų valstybių narių teisinėse sistemose. Šiuo požiūriu labai vertingas Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 1999 metų sprendimas **D ir Švedija prieš Tarybą**. Homoseksualus pilietis D buvo įregistravęs partnerystę pagal galiojančią Švedijos teisę. Kita ES valstybė, o taip pat ir ES Tarybos priimti reglamentai, tokios partnerystės pripažinimo nenumatė. Pilietis D ir jo šalies Vyriausybė argumentavo, jog ES turi pripažinti tai, kas yra teisėta Švedijoje. 1999 m. Europos Bendrijų Teisingumo Teismas nurodė,

jog nepaisant to, kad šių asmenų partnerystė Švedijoje yra *de jure*, tačiau ES ši nuostata nėra įpareigojanti. Įdomūs buvo teismo argumentai:

1. Didžioji dalis Europos visuomenių ir valstybių narių neturi tokio teisinio partnerystės instituto (tais metais jų dar buvo mažai);
2. Nėra pagrindo manyti, jog Europos Žmogaus Teisių ir Pagrindinių Laisvių Konvencijos 8 straipsnis, nustatantis teisę kurti šeimą bei 14 straipsnis, nustatantis diskriminacijos draudimą dėl seksualinės orientacijos, galėtų būti nesuderinami su šiuo Europos Bendrijų Teisingumo Teismo sprendimu.

Jeigu mes prisimintume pastaruosius įvykius kitame, Strasbūro Žmogaus teisių teismo teisme, tai būtent remiantis anksčiau paminėtais Konvencijos straipsniais, buvo iškelti atitinkami reikalavimai Prancūzijai.

Lyginant su Strasbūro teismu, Europos Bendrijų Teisingumo Teismo jurisprudencija išsiskiria tuo, kad ji buvo ir tebėra teisinio, o tam tikra prasme – ir politinio stabilumo garantas, nes visuomet pasižymėjo pagarba ES valstybių narių konstitucijoms ir nuolat pabrėždavo, kad tiek europinės teisės doktrina, tiek paties teismo jurisprudencijoje aiškinami teisės principai kyla iš valstybių narių konstitucijų ir iš jose įtvirtintų vertybių. Verta paminėti, jog 2008 balandžio 1 dieną Europos Bendrijų Teisingumo Teismas priėmė sprendimą, kuriuo mirusio asmens, Vokietijos piliečio tos pačios lyties registruotam partneriui pripažino teisę gauti našlio pensiją. Pažymėtina, jog Europos komisija, išreikšdama savo pasitenkinimą minėtuoju ETT sprendimu, be abejonės rodančiu tam tikrus poslinkius ir šio teismo jurisprudencijoje, drauge pastebėjo, kad šis precedentas turės pasekmes tik tose šalyse narėse, kurių nacionalinė šeimos teisė suteikia tos pačios lyties partneriams santuokai analogišką statusą (t.y. registruotos partnerystės). Reikia sutikti, jog tiek ETT, tiek ir EK išliko korektiški valstybių narių atžvilgiu, nekvestionuodami jų teisės pasirinkti savo šalies suvereniui, t.y. tautai priimtina kelią.

Tačiau ETT nėra vienintelis veikėjas ES teisinėje erdvėje. Paskutinių praėjusio amžiaus dešimtmetį vyko gerai žinomi procesai, per trumpą laiką pakeitę tiek šeimos sąvokos interpretacijas, tiek ir pačius šeimos institutus valstybėse narėse. Sklandų vidaus rinkos veikimą turėjusios užtikrinti civilinės teisės derinimo iniciatyvos taip vadinamoje laisvės ir

teisingumo erdvėje – tokios kaip asmenų judėjimas, teismų sprendimų tarpusavio pripažinimas, jurisdikcijos ir taikytinos teisės klausimai vis labiau tapo landomis vaivorykštinėmis vėliavomis mosuojantiems aktyvistams. Įteisinant tos pačios lyties asmenų sąjungas, lemiamos reikšmės turėjo Skandinavijos šalys. Tiesa, Danijai tapus Europos Bendrijų nare 1973 metais, šie procesai nebuvo tokie greiti. Švedija ir Suomija narėmis tapo 1995 metais. Bet jau 1994 metais pasirodė garsioji Europos Parlamento Rezoliucija dėl lesbiečių ir homoseksualų teisių, ir tai buvo pirmas Hanibalo smūgis į Europos vartus bei lemtingas posūkis Europos parlamento politinėse nuostatose, tapęs vaizdžiu šios institucijos “kairėjimo” simptomu. Skandinaviškosios teisės mada iš karto po Švedijos narystės išplito žaibo greičiu, apėmė ne vien Šiaurės, bet ir Vidurio bei Pietų Europą (Ispaniją, Italiją, kurios ilgą laiką buvo laikomos katalikybės bastionais). 2001 balandžio 1 d. Nyderlandai tapo pirmąja valstybe nare, įteisinusia tos pačios lyties asmenų jau ne partnerystę, o santuoką. Galėtume tikėtis jog žmonės, gavę tai ko norėjo, pagaliau aprims, bet, regis, šio tipo aktyvistams “gana” niekada nebūna. Pasiekę šį tikslą, aktyvistai iškart pradėjo reikalauti įsivaikinimo teisės. Švedai ir danai 2002 metais jau leido įsivaikinti homoseksualioms poroms ne tik savo pilietybės valstybės vaikus, bet ir atsivežti juos iš užsienio.

Labai įdomu stebėti, kaip keitėsi, t.y. kaip bėgo iš paskos permainingai socialinei tikrovei Europos Žmogaus Teisių Teismo Strasbūre jurisprudencija. Nenoriu varginti atitinkamų bylų vardijimu, tik paminėsiu, jog pradžioje ir Strasbūro teismas savo sprendimais neatrodė toks “modernus”. Tiesiog stebiesi matydamas, jog pagal tapačią bylos fabulą 2002 metais buvo priimtas vienas sprendimas, o jau 2008 metais – visiškai priešingas. 2002 metų byloje prieš Prancūziją EŽTT neįžvelgė diskriminacijos dėl to, kad Prancūzijos teismas neleido gėjui, turinčiam partnerį, įsivaikinti vaiko. Prancūzijos ir Strasbūro teismų motyvas buvo tas, kad “būtų pažeisti vaiko interesai, jei būtų leista gėjų porai jį įsivaikinti”. 2008 metų sausio 22 dienos sprendimo fabula mums žinoma labai gerai, o teismas lesbietės EN prieš Prancūziją byloje neįžvelgė nei žalos vaikui, nei kaip kitaip bandė apginti vaiko interesus. Teismas priešingai pasisakė, jog toks įsivaikinimas atitiktų vaiko interesus, jei Prancūzija būtų leidusi

tai padaryti. Teismo motyvas toks: jei Prancūzija leidžia įsivaikinti vienišiesiems, tai kodėl ji neturėtų leisti įsivaikinti lesbietėms.

Mes galime save raminti tik tuo, kad pagal Civilinį kodeksą teisę įsivaikinti turi sutuoktiniai ir tik išimtiniais atvejais leidžiama įvaikinti nesusituokusiam asmeniui ar vienam iš sutuoktinių, jei socialinis darbuotojas teigiamai įvertintų jūsų pasirengimą vienam auginti įvaikintą vaiką. Reikia tikėtis, jog socialinis darbuotojas tinkamai įvertintų ir socialinę tokio asmens aplinką.

Turiu prisipažinti, jog sąmoningai balsavusi “už” ES Sutartį dėl Konstitucijos Europai, šiandien, o ypač – Strasbūro teismo nuomonių kaitos kontekste, jau turėčiau džiaugtis, kad ji neįsigaliojo. Kodėl? Todėl, kad tokiu atveju ES būtų įgavusi tarptautinį teisinį subjektiškumą, prisijungusi prie Europos Žmogaus Teisių ir Pagrindinių Laisvių Konvencijos ir tuomet Europos Sąjungos Teisingumo Teismui taptų privaloma Strasbūro Žmogaus Teisių Teismo jurisprudencija. Tarp šių dviejų teismų yra nemaža įtampos dėl išsiskiriančios jų praktikos, jie stovi kaip du ožiai ant lieptelio surėmę ragus, ir tai teikia vilties. Ir dar bemaž visai smagu, turiu pripažinti, jog Europos Taryboje vyksta politikos rusifikacija, mat, Rusijos Federacija stipriau už kitas valstybes finansuoja šią instituciją. Tikiuosi, dar ne visoms didžiosioms ES ir ET valstybėms narėms šie dalykai patinka. Tokiu atveju gali būti, jog šios “pažangios” institucijos reikšmė mažės ir atitinkamai didės reikšmė tų institucijų, kurios siekia sutarimo ir stabilumo ES viduje.

ES teisėkūroje visą šią dinamiką atspindi institucijų įgaliojimų išplėtimas tarptautinės privatinės teisės srityje. Jeigu Maastrichto sutartis numatė vien teismo bendradarbiavimo civilinėse ir baudžiamosiose bylose galimybę, tai Amsterdamo sutartis jau įgalino ES Tarybą imtis priemonių teisėkūros lygmeniu. Teisės aktai vis “tobulėja”, ir vis labiau ryškėja tam tikrų valstybių tikslas priversti visas valstybes nares be išimties besąlygiškai pripažinti ne tik viena kitos teismų sprendimus, bet ir bet kuriuos valstybėse galiojančius civilinius statusus. Net ir tuos, kurių valstybių nacionalinė teisė ir konstitucija nepripažįsta. Ne paslaptis, kad nemaža dalis tradicijai ištikimų ES piliečių, tame tarpe ir Lietuvos piliečių, dėl patiriamo spaudimo kaltina ES ir jos institucijas. Tačiau iš tikrųjų ES nėra

už visa tai tiesiogiai atsakinga. Prisiminkime Europos Sąjungos Teisingumo Teismo argumentacijos logiką – visas chaosas ir teisinių institutų įvairovė kyla ne iš ES kaip tokios, bet iš valstybių narių. Pačios narės yra pasimetusios tarp vertybių ir sukuria dviprasmiškas situacijas: tai, kas vienoje šalyse pripažįstama, visiškai nepriimtina kitose. **Vis dėlto, ES institucijos, kurioms mes delegavome dalį savo suvereniteto, privalo ginti mūsų kultūrinį, dvasinį suverenitetą, jos negali ignoruoti tų ribų, kurias nubrėžė tautų tradicijos ir nacionalinė civilinė teisė.**

Šeimos teisės institutas nėra jau toks “privatus”, kaip galėtų atrodyti ar kaip norėtų kai kurie aktyvistai: jis aprėpia ir socialinę tikrovę, nustato tam tikrą žmogiškųjų santykių tvarką, kuri užtikrina visuomenės stabilumą, jos tęstinumą ir galų gale tampa viešosios tvarkos dalimi. Būtent tokia samprata remiasi LR Seimo Europos reikalų komitetas ir LR Teisingumo ministerija, svarstydami Komisijos pasiūlymą Tarybos Reglamentui Roma III. Šio dokumento tikslas yra išspręsti labai sunkų taikytinos teisės klausimą su santuokomis susijusiose bylose. Kalbant paprastai, gali atsitikti taip, kad du susituokę žmonės iš ES šalių gyvens Lietuvoje ir sumanys Lietuvos teisme išsiskirti, o tokiu atveju mūsų teismui gali tekti taikyti ne teismo vietos, t.y. ne Lietuvos teisę. Pasiūlymo 7a punktas pagal Komisijos pasiūlymą atitinkamais atvejais galėtų įpareigoti Lietuvos teismus taikyti, pavyzdžiui, Olandijos teisę. Vadinasi, bet kas gali ateiti ir pareikalauti, kad bent valandai mūsų teismuose įsigalėtų “olandiškos mados”. Tai reikštų, jog patys prieš savo valią, prieštaraudami savo tautos referendumu aprobuotai Konstitucijai, suformuotume teisinį precedentą. Gyvename teisinių sistemų difuzijos laikais, kada precedentas įgauna vis didesnę reikšmę, nors tai nėra mūsų romėniškosios teisės dalykas, bet to visai pakaktų, kad politikams būtų daromas spaudimas dėl atitinkamų politinių sprendimų priėmimo. Suvokdami visapusišką tokio teisinio precedento grėsmę, LR Seimo Europos reikalų komiteto nariai, tiesa, gana trapia balsų dauguma, pasiūlė įtraukti į svarstomą dokumentą viešosios tvarkos išlygą – t.y. kad Lietuvos Respublikos teismai neprivalėtų taikyti teisės, kurios normos prieštarautų mūsų valstybės įstatymais apibrėžtai viešajai tvarkai. Deja, LR Seimo Teisės departamentas bei Europos teisės departamentas išreiškė nuomonę, jog kalbėti apie valstybės narės viešąją

tvarką esant Europos Sąjungos nariais ir galiojant tarptautinei viešajai tvarkai, jau nebėra prasmės (!).

Tad kas gi mums dar beliko, kokios suvereniteto garantijos? Jeigu su savo bendraminčiais ES atsilaukysim, viešosios tvarkos išlyga liks. Tuomet mūsų teismams nereikės pripažinti kai kurių olandiškos privatinės teisės institutų kaip nesuderinamų su mūsų valstybės viešąja tvarka.

Dar vienas dalykas, vertas paminėjimo: Lisabonos sutartyje, kurią ratifikuosime, yra numatytas valstybių narių vienbalsiškumo reikalavimas su šeimos teise susijusiems klausimams bei dėl jų teikiamų teisės aktų pasiūlymų. Kai kas Europoje tuo nepatenkintas, tačiau tai – bene paskutinioji viltis visiems, dar pasitikintiems tradicijos prasmingumu.

Dar yra ir mūsų Civilinio kodekso punktas 1.11, kuriame teigiama, jog užsienio teisės normos netaikomos, jei jos prieštarautų Lietuvos Konstitucijos ir įstatymų įtvirtintai viešajai tvarkai. Tokiais atvejais būtų vadovaujama Lietuvos teise.

Mūsų oponentai neretai klausia : ar tikrai dviejų gėjų santuoka/partnerystė galėtų sugriauti viešąją tvarką ? Atsakau : per pastarąjį dešimtmetį matėme daugiau nei pakankamai pavyzdžių, liudijančių kaip toli gali nueiti moralinių ribų nepripažįstanti laisvė. Prieš kurį laiką Olandijoje oficialiai įregistruota ir jau veikia pedofilų partija. Jei paklustume mūsų oponentų nuomonei bei valiai, turėtume teisę tik stebėti, jei, pavyzdžiui, tokia partija imtų auklėti Europos , o tai reiškia – ir mūsų vaikus ir tik stebėtis, jog taip intensyviai plėtojasi bei kinta taip vadinamoji tarptautinė viešoji tvarka...

Čia vertėtų prisiminti garsųjį F. Dostojevskio posakį – jeigu Dievo nėra, tada viskas leista. Galima ir perfrazuoti . Jeigu ES bus leista viskas , tuomet mūsų vaikams beliks konstatuoti :Dievo tikrai nėra !

Pabaigai kviečiu įsiklausyti į Konstitucinės teisės profesoriaus Egidijaus Jarašiūno žodžius: “Konstitucija yra svarbiausias nacionalinis šeimos teisės šaltinis, teisinių sprendimų patikros priemonė, todėl šeimos santykius reikia reguliuoti pagal Konstituciją, o ne kariaujant su ja.” “Šiandien kalbame apie tradicines ir modernias šeimas, tegaliu pasakyti, kad tradicija visada yra tai, kas patikrinta, tradicija nėra atgyvena. Ar pasiteisins modernumas, ar ne – vienas Dievas žino. Daugybę kartų žmonijos istori-

joje tai, kas atrodė modernu, vėliau buvo išmesta į šiukšlyną, nes tebuvo trumpas blyksnis, negalintis atlaikyti laiko išbandymų”.

Irena Degutienė

Šeima – valstybės ateities garantas

Dešniosios koalicijos konferencija Klaipėdoje

2008 m. balandžio mėn. 25 d.

Šeima yra visuomenės ir valstybės pagrindas. Taip yra parašyta konstitucijos 38 str. Valstybė globoja šeimas, auginančias ir auklėjančias vaikus namuose, įstatymo numatyta tvarka teikia joms paramą.

Visuomenės nuomonės ir rinkos tyrimų centras „Vilmorus“ 2007 m. lapkričio mėn. atliko reprezentatyvią apklausą. Ja siekta išsiaiškinti Lietuvos gyventojų požiūrį į šeimą. Apklausa įtikinamai parodė, kad realiai absoliuti dauguma Lietuvos gyventojų pripažįsta šeimos instituto svarbą. Pavyzdžiui: atsakant į klausimą, ką Jūs laikote tikra šeima, net 67 proc. respondentų atsakė, kad tikra šeima jie laiko “sutuoktinius su jų vaikais (įvaikiais), jei jų yra” ir tik 0,80 proc. respondentų atsakė, kad tikra šeima jie laiko sugyventinius su vaikais (įvaikiais) ir vienišas motinas. Abu minėtus atvejus tikra šeima laiko 32 proc. respondentų.

Į klausimą, ar Jums svarbu, kad jūsų vaikai, anūkai gimtų susituokusių tėvų šeimoje respondentai atsakė taip: net 48,7 proc. „labai svarbu“, „svarbu“ – 31,20 proc., „nelabai svarbu“ – 15,60 proc. ir tik 4,50 proc. atsakė, kad jiems tai „visiškai nesvarbu“.

Į klausimą, kur moteris yra saugesnė ir oriau jaučiasi, net 87,80 proc. atsakė „gyvendama su vyru santuokoje“ tik 6,5 proc. atsakė: „pasirinkdama gyvenimą be vyro“ ir 5,8 „gyvendama su partneriu“.

Į klausimą, kokia aplinka yra geriausia vaikui vystytis net 96,8 proc. atsakė “santuokoje, kai vaikas gerai prižiūrimas”.

Apklauskos rezultatai atskleidė, kad gyventojų nuomone, stiprinti šeimą padėtų: pirmiausia, vaiko auginimas turėtų būti prilygintas darbiui ir įskaitytas į darbo stažą, antra, įvairios materialinės lengvatos, palankios sąlygos šeimos verslui, taip pat darbo sąlygų lengvatos (trumpesnė darbo

diena, lankstesnis atostogų grafikas ir kt.) ir trečia, švietimas, stiprinantis šeimos vertę ir jaunimo rengimas šeimai.

Tradicinei šeimos institucijai šiandien patiriant didelius sunkumus – tą atspindi skyrybų gausa ir menkas gimstamumas – popiežius Benediktas XVI praėjusių metų lapkričio mėn. paragino kurti naujas strategijas, skirtas jos poreikiams tenkinti, kartu pabrėždamas dvasinę šeimos, kaip „šventos ir sušventinančios vietos“ reikšmę. Tarsi atsiliepdami į minėtą Šventojo Tėvo paraginimą kurti naujas strategijas šeimos institucijos stiprinimui, Europos sąjungos vyskupai paskelbė naują dokumentą, kuriame analizuojami santuokinio gyvenimo sunkumai kontinente ir pateikiami siūlymai, kaip juos įveikti. 2007 m. lapkričio 5 dieną pristatytas Europos Bendrijos vyskupų konferencijų komisijos (COMECE) sekretoriato parengtas dokumentas „Pasiūlymai Europos Sąjungos strategijai dėl paramos santuoktinių poroms ir šeimai“ pateikia plataus spektro (darbo įstatymų, mokesčių politikos, aprūpinimo būstu ir kt.) rekomendacijas europinėms institucijoms, skirtas skyrybų prevencijai, profesinio darbo ir vaikų auginimo suderinimui bei kitų dabarties aktualių klausimų sprendimui. (Pavyzdžiui, kovai su šeimoje paplitusiu smurtu, išaugusiu mažamečių girtavimu ir narkomanija.)

Dvidešimties puslapių dokumento įžangoje pažymima, kad dabartinė demografinė krizė ir šeimų irimas neša didelį emocinį, socialinį ir finansinį nuostolį Europos visuomenei. Todėl visi turi būti suinteresuoti padėti santuoktinių poroms, išgyvenančioms sunkias situacijas ir sudaryti kuo tinkamesnes sąlygas vaikų auginimui bei auklėjimui. „Atsiliepimas į šį iššūkį yra viešosios politikos Europoje uždavinys, kuris tampa vis labiau svarbesnis, – teigiama COMECE dokumente. – Todėl Europos Sąjungos valstybėms čia tenka didžiausia atsakomybė, ypač dėl santuokos, kaip institucijos, stiprinimo, kad ji išlaikytų savo patrauklumą jaunoms poroms ir būsimiems tėvams“.

Dokumentas užbaigiamas popiežiaus paraginimo Europos politikams priminimu, išsakytu per rugsėjo mėnesį vykusią jo apaštalinę kelionę į Austriją, remti vaikų gimdymą ir auginimą šeimose. Drąsindami jaunas santuoktinių poras „tapti tėvais ir motinomis“, politikai ne tik jiems padėtų, bet ir neštų naudą visai visuomenei. „Visa tai bus beprasmiška, jeigu

mes savo šalyse nekursime džiaugsmo ir pasitikėjimo gyvenimu klimato, tokio klimato, kuriame į vaikus nebus žiūrima kaip į našatą, bet kaip į dovaną“, – sakė Šventasis Tėvas.

O ką gi daro mūsų valstybė? Ar ji jau pakankamai rūpinasi šeima?

Parama šeimai buvo suvokiama siaurąja prasme, iš esmės orientuota į piniginės paramos šeimoms, auginančioms vaikus, plėtrą. Apsirūpinimas būstu ir galimybė šeimai gauti kreditą ar būstą iš savivaldybės fondų – dar problematiškas, taip pat problema yra užimtumo formų plėtra. Be to, paramos šeimai politika buvo išskaidyta ir suvokiama kaip savarankiška kiekvienos institucijos pareiga ir atsakomybė už vieną ar kitą paramos šeimai politikoje numatytų priemonių įgyvendinimą. Kol kas nėra vienos institucijos, koordinuojančios šeimos politiką.

Lietuva, kaip ir kitos Europos valstybės, pergyvena sudėtingą demografinį nuosmukį. Po 1990 – ūjų metų, kai gimstamumas Lietuvoje siekė 2,1%, per beveik 15 metų tas rodiklis nukrito iki 1,25%. Pastaraisiais metais gimstamumo rodikliai po truputį kyla, ir tai yra teigiami rodikliai. Lygiai taip pat mažėja santuokų bei vaikų gimusių ir augusių nepilnoje šeimoje rodikliai. Šiandien Lietuvoje tas rodiklis siekia iki 30%. Ne daug mažėja socialinės rizikos šeimų, ir jose augančių vaikų, todėl matydami ir vertindami tiek demografinius rodiklius, tiek gimstamumo ir šeimos problemų rodiklius, tiek Vyriausybė, tiek Seimas stengiasi tas problemas spręsti ir jas ryškinti ne vien tik teikiant tam tikrą finansavimą, bet ir sprendžiant kitas problemas. Per paskutiniuosius metus paramos šeimai politika tikrai yra sustiprėjusi ir stengiamasi spręsti susidariusias problemas, kaip padėti šeimai ir finansiškai, kaip įsigyti būstą ir suderinti užimtumo ir pareigos šeimai problemas.

Kas yra padaryta šeimos politikai šiandien ir kokia yra įstatyminė bazė – išties mes galėtumėme stiprinti šeimas, ir ne tik tas šeimas, kurios šiandien yra socialinės rizikos grupėje, bet ir tas, kurios yra darbingos, veiklios, tvirtos, kurios augina ir auklėja vaikus, yra atsakingos už šeimą.

Kaip sakiau, viena iš aktualiausių jaunų šeimų problemų, kuri atsispindi statistikoje, yra ta, kad jaunimas negali apsirūpinti gyvenamuoju būstu, ar jį plėsti, egzistuoja būsto pasirinkimo problema. Todėl 2004 – 2007

metais buvo patobulinta įstatyminė bazė, kur buvo sudarytos sąlygos gyventojų paslaugų tobulinimo problemai spręsti ir iš dalies kompensuoti palūkanas, paimtas gyvenamajam būstui statyti, ar įsigyti.

Siekiant užtikrinti visoms šeimoms, kurios augina vaikus, socialinį saugumą, buvo įgyvendinta šeimų, auginančių vaikus rėmimo programa, laipsniškai pereinant prie išmokos mokėjimo kiekvienam vaikui, arba vaikui iki 18 metų, arba vyresniam, kol jis mokosi dieniniame bendrojo lavinimo skyriuje, nepriklausomai nuo šeimos pajamų ir nepriklausomai nuo to, ar asmuo draudžiamas valstybiniu socialiniu draudimu. Taigi, nuo šių metų sausio 1 dienos, šią išmoką gauna visos šeimos, kurios augina vaikus iki 18 metų, arba vyresnius besimokančius dieninėje bendrojo lavinimo mokykloje. Tai yra išties labai teigiamas rezultatas, visuomenei solidariai kompensuojant dalį kiekvieno vaiko išlaikymo išlaidų. Šeimos paramos sistema tapo ne tik tikslesnė, bet ir garantuojanti socialinį saugumą šeimai, auginančiai vaikus.

Prasidedant naujiems mokslo metams, nepasiturinčiai gyvenančioms šeimoms reikalinga parama, kad parengtų vaikus į mokyklą. Siekiant, kad tose šeimose augantys vaikai būtų ugdomi, nepriklausomai nuo tėvų socialinės ir materialinės padėties, yra skiriama parama labiausiai socialiai remtinų šeimų vaikams pasiruošti mokyklai, todėl buvo priimtas socialinės paramos mokiniams įstatymas, kuris įsigaliojo nuo 2007 metų sausio 1 dienos. Ta parama išties suteikia kiekvienam mokiniui, kuris eina į mokyklą garantuotą socialinę paramą, be to, tame įstatyme yra numatyta ne tik įtraukti mokinio priemonių finansavimą, bet ir suteikti mokiniams pilnavertį maitinimą mokyklose. Yra numatytos konkrečios lėšos, kad vaikas saugiai galėtų eiti į mokyklą, būtų aprūpintas ne tik mokinio reikmenimis, bet ir gautų maitinimą.

Siekiant paspartinti dirbančius asmenis apsispręsti gimdyti ir auginti daugiau vaikų, 2006-2007 metais buvo priimtas Lietuvos Respublikos ligos, motinystės socialinio įstatymo pakeitimas, kuris didina motinystės, tėvystės socialinio draudimo pašalpas ir garantuoja kitas socialines garantijas asmenims, nusprendusiems tapti tėvais, kurie dirba ir moka mokesčius bei draudimo įmokas. Per 2005-2007 metų laikotarpį buvo didinamas motinystės, tėvystės pašalpos dydis, ir nuo 2008 metų sausio

1 dienos, gimus vaikui, motinystės arba tėvystės socialinės pašalpos dydis, nuo nėštumo ir gimdymo pabaigos, kol vaikui sueis vieneri metai, padidinamas iki 100% gaunamų darbinių pajamų, o iki vaikui sueis 2 metai – 85% pašalpos gavėjo kompensuojamo uždarbio dydžio. Jeigu šeimai gimsta 2 ar daugiau vaikų ir asmuo yra vaiko priežiūros atostogose, motinystės, tėvystės pašalpa didinama atsižvelgiant į vaikų skaičių. Pvz.: gimus dvynukams – 2 kartus, gimus trynukams 3 kartus ir t.t.

Nuo 2006 metų liepos 1 dienos įteisinta tėvystės pašalpa, kuri mokama vyrui nuo vaiko gimimo, iki kol sueis 1 mėnuo, t.y. tuo, pačiu sunkiausiu periodu, kuomet motina pagimdo vaiką, kai reikia ne tik grįžti į namus, bet ir prižiūrėti kūdikį, todėl vyro pagalba yra ypač reikalinga. 100% yra kompensuojamas darbo užmokestis, tad reikia pasidžiaugti, kad nuo šio įstatymo įteisinimo 2006 m. palaipsniui tokių tėvelių skaičius didėja ir, dar ne galutiniais duomenimis, paskutiniais metais buvo apie 9000 tėvelių, kurie buvo paėmę tėvystės atostogas.

Pagal gyventojų pajamų įstatymą, kuris buvo keičiamas, auginant 1 arba 2 vaikus iki 18 metų ar vyresnius, besimokančius dieninėse bendrojo lavinimo mokyklose, už kiekvieną vaiką yra mokamas arba taikomas papildomas priemokų dydis, kuris lygus 0,1% neapmokestinamojo pajamų dydžio. Nuo 2007 metų, vietoj 290 lt. yra taikomas 320 lt. Pagrindinis neapmokestinamasis pajamų dydis padidėjo, o kartu padidėjo ir papildomas neapmokestinamasis pajamų dydis už auginamus vaikus. Tiems asmenims, kurie augina 3 ir daugiau vaikų iki 18 metų amžiaus, ar vyresnius, jei jie mokosi dieninėse bendrojo lavinimo mokyklose, jau taikomas individualus neapmokestinamasis pajamų dydis, kuris nuo 2007 metų sausio 1 dienos yra 475 lt. per mėnesį, be to už kiekvieną paskesnę vaiką, šis neapmokestinamų pajamų dydis yra didinamas 50 litų. Taigi yra atsižvelgiama į šeimos padėtį ir pagal tai yra koreguojamas neapmokestinamų pajamų dydis. Tėvams, kurie vieni augina vaikus iki 18 metų, dėl įvairių priežasčių, pvz.: našlystė, ar vienišas tėvas arba mama, ar vyresnius, kurie vaikai mokosi dieninėse bendrojo lavinimo mokyklose, taikomas individualus neapmokestinamas pajamų dydis, kuris nuo 2007 metų sausio 1 dienos yra 370 litų per mėnesį.

Taigi, yra įvairių būdų, kaip padėti šeimai, ką daryti ir turbūt per trum-

pą laiką aš visko negalėčiau išvardinti, tačiau prioritetinės šeimos gerovės tobulinimo priemonės, užimtumo priemonių rėmimas, paslaugų šeimai plėtra, apie kurią aš dabar nekalbėjau toliau vaikų išlaikymo fondo funkcionavimas, vaiko saugumo užtikrinimas, išmokos gausių šeimų vaikams padidinimas, nemokamas pradinukų maitinimas, šeimų, auginančių negalius vaikus aprūpinimas automobiliais, vaiko pinigų visiems vaikams įgyvendinimas ir daug kitų priemonių.

Aš noriu pabrėžti tai, kas buvo padaryta gerai, tačiau šeimos politikos plėtra neturėjo kryptingumo, nutolo nuo nuostatos, kurti stiprią savarankišką šeimą nutolo, todėl yra parengta **Valstybinė šeimos politikos koncepcija** (projektas svarstomas Seime), kurios pagrindinis tikslas yra atskleisti šeimos išskirtinę vertę visuomenės gyvenime, apibrėžti šeimos atliekamas funkcijas, svarbias visuomenės ir šeimos poreikių tenkinimui, apibūdinti šeimos raidos ir šeimos gyvenimo sąlygų problemas, apibrėžti šeimos gerinimo politikos tikslus ir principus, numatyti valstybinės šeimos politikos gerinimo kryptis. Koncepcija – valstybinės šeimos politikos pamatas, pirmasis teisės aktas, kurį patvirtinus būtų pradėta nuosekli šeimos politika Lietuvoje.

Tėvynės Sąjungos frakcijos nariai prisidėjo ne tik prie Valstybinės šeimos politikos koncepcijos projekto rengimo bet ir parengė bei užregistravo ypatingai svarbaus mūsų nuomone – **Paramos šeimai pagrindų įstatymo projektą**, kuris irgi vis dar svarstomas Seime. Šio įstatymo projekto tikslas – viename teisės akte apibrėžti įvairios paramos šeimai pagrindų principus, kurie būtų realizuojami kitais įstatymais ar teisės aktais. Siūloma visa eilė naujų teisinio reglamentavimo nuostatų, kurios finansinėmis ir kitomis priemonėmis skatintų gyvenimą sukūrus tradicinę šeimą ir joje auginant ir deramai auklėjant vaikus bei globojant ir prižiūrint pagyvenusius tėvus. Taip pat siūloma stiprinti viešojo administravimo sistemą, skirtą efektyvios valstybės paramos šeimai politikos realizavimui. Pastebėtina, kad dalis mūsų teiktų šiuo projektu pasiūlymų jau yra įgyvendinti, kaip kad, pvz., padidintos išmokos gimus vaikams, išmokos dvigubina- mos, gimus antram vaikui, padidintos motinystės (tėvystės) pašalpos.

Kiti mūsų projekte pateikti pasiūlymai yra šie:

-
8. siūloma gimus vaikui dvigubai mažinti motinos (tėvo) įsipareigojimus paskolos, paimtos studijų finansavimui, gražinimui;
 9. siūloma nustatyti, kad jau antrajam vaikui gimus, tėvams yra 2,5 karto didinamas neapmokestinamasis pajamų dydis (NPD) (dabar yra nustatyta, kad jis yra žymiai mažiau didinamas gimus tik trečiajam vaikui). Šis NPD būtų didinamas 15% tėvams, vaikus auginantiesiems santuokoje;
 10. siūloma NPD didinti 10% tėvams, kurie ikimokyklinio amžiaus vaikus augina namie;
 11. siūloma tėvams, kurie vaikus išaugino iki 18 metų gyvendami santuokoje, tais metais, kai vaikui sukanka 18 metų, nustatyti mokesťines atostogas, – tai yra tais metais atleisti juos nuo pajamų mokesčio mokėjimo;
 12. siūloma nustatyti papildomas mokesťines lengvatas šeimai, kuri augina vaikus ir įsigyja pirmąjį būstą;
 13. siūloma nustatyti mokesťines lengvatas šeimai, kuri ikimokyklinio vaiko priežiūrai samdo auklę;
 14. siūloma nustatyti mokesťines lengvatas bei socialines garantijas šeimos nariams, šeimoje prižiūrintiems savo neįgalius tėvus arba kitus šeimos narius, kuriems yra nustatytas specialusis nuolatinės slaugos poreikis;
 15. siūloma nustatyti, kad motinai, auginančiai ne mažiau dviejų vaikų toje pačioje šeimoje iki 18 metų ir per šį laikotarpį neturinčiai su darbo santykiais susijusių pajamų, suteikiamas asmens, per šį laikotarpį valstybės lėšomis privalomai draudžiamo socialinei pensijai bei privalomajam draudimui, statusas;
 16. siūloma motinai, auginančiai vaikus šeimoje, nustatyti papildomų socialinių, įsidarbinimo ir poilsio garantijų;
 17. siūloma įsteigti Šeimos teisių kontrolieriaus instituciją, valstybės lėšomis kurti Paramos šeimai centrus, Socialinių reikalų ir Darbo ministeriją siūloma pervadinti į Šeimos ir socialinių reikalų ministeriją;
 18. siūloma nustatyti, kad Vyriausybė kiekvienais metais pateikdama savo veiklos metinę ataskaitą, pateiktų ir ataskaitą apie šeimos institucijos būklę, paramos šeimai plėtrą ir šalies demografinę situaciją.

Šiandien didelė problema yra tėvų emigracija į užsienį ir be tėvų priežiūros palikti vaikai, kurie gyvena pakankamai gerai, bet jie atsiduria socialinės rizikos grupėje, kadangi yra nesaugūs psichologiškai, dvasiškai, nes gyvena be tėvų. Konceptijos ir mūsų parengto projekto pagrindiniai tikslai, principai ir prioritetas, kaip jau sakiau, kurti šeimai palankią aplinką, plėtoti diferencijuotas kompleksines paslaugas šeimai, stiprinant tėvų, kaip svarbiausių, pirmųjų vaiko ugdytojų atsakomybę, siekiant išsaugoti deramą vaikų socializaciją, gerinti socialinės pagalbos programas.

Labai svarbus šeimos gyvenime yra užimtumas. Užimtumas yra esminė integracijos į visuomenę ašis, užtikrinanti šeimos socialinę gerovę, visavertį gyvenimą ir socialinę apsaugą. Todėl siekis gauti ir įsigyti palankias pajamas, plėtoti lanksčias darbo formas, padedančias plėtoti darbo ir vaiko priežiūros pareigas, sudarant palankias sąlygas sudaryti ir kurti šeimas ir auginti vaikus. Iš tiesų mes galvojame, kad labai svarbu suprasti, kad auginti vaiką yra lygiai toks pats sunkus darbas, kaip ir eiti į valstybinę ar privačią įmonę, instituciją ir gauti už tai pinigų. Todėl, šiandieną, mes manom, kad labai svarbu, kad motinos, auginančios vaikus namuose, gal ir ilgiau, nei dabar numatoma įstatymuose, būtų valstybės draudžiamos, kad jei jos palieka darbo rinką, gautų kompensaciją už tai, jog namuose augina ir prižiūri vaikus ir, kad joms nenutrūktų darbinis stažas. Vienas iš svarbesnių uždavinių koncepcijoje ir mūsų parengtame projekte – tobulinti būsto kreditavimo ir subsidijavimo sistemą, lanksčiai žiūrėti į būsto palūkanų dydį. Kompensuoti dalį būsto palūkanų dydžio gimus vaikui, nes šeimoje iš karto susidarė sunkesnė situacija.

Dar daug ką turime nuveikti, kad mūsų šeimos būtų saugios, tvirtos, augintų vaikus, turėtų savą būstą, o kartu gebėtų derinti šeimos interesus ir darbą. Tvirtai, klestinčiai visuomenei, valstybei yra būtina tvirta šeima. Šiam tikslui pasiekti tad reikalinga ne tik skatinti tradicinių šeimų kūrimąsi, siekti, kad kuo daugiau vaikų augtų tvirtose šeimose bei skatinti gyvenimą šeimoje, bet svarbus ir kompleksiškas veikimas keliuose lygmenyse – šeimos, mokyklos, darbo, pilietinės visuomenės, valstybės.